

Inleiding

Het ontwerp-vaststellingsbesluit voor het Groningen gasveld 2020-2021 heeft van 19 juni 2020 tot en met 30 juli 2020 ter inzage gelegen bij de gemeenten Delfzijl, Loppersum en Midden-Groningen en de provincies Groningen en Drenthe. Het ontwerp-vaststellingsbesluit was ook digitaal te raadplegen op website van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (www.rvo.nl). Tevens zijn er twee online informatieavonden georganiseerd op 7 en 9 juli 2020.

In totaal zijn er 53 unieke zienswijzen ingediend die zijn gepubliceerd op de website van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (www.rvo.nl).

Alle ingediende zienswijzen en reacties van overheden zijn geregistreerd en van een nummer voorzien. Aan de indieners is een ontvangstbevestiging gezonden met daarin een registratienummer.

De zienswijzen zijn per thema opgesplitst in deelzienswijzen. Daarna zijn de deelzienswijzen die betrekking hebben op een vergelijkbaar onderwerp gebundeld. In deze Nota van Antwoord zijn de deelzienswijzen van een antwoord voorzien. Aan de hand van de registratienummers kunnen indieners het antwoord op de zienswijze, of de antwoorden op de deelzienswijzen waarin de zienswijze is opgedeeld, opzoeken.

1. Juridisch kader

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de Mijnbouwwet moet worden aangepast met betrekking tot de advisering door TNO over de operationele strategieën.</p> <p>Onderbouwing: volgens artikel 52c van de Mijnbouwwet moet NAM jaarlijks één of meer operationele strategieën voorstellen. Een operationele strategie bevat onder meer de dreigings- en risicoanalyse, de zogenaamde HRA. TNO adviseert de minister over de voorgestelde operationele strategie of strategieën (artikel 122a Mijnbouwwet). De minister geeft in het ontwerpbesluit aan dat de berekening van de risico's van de gaswinning met behulp van de HRA zo spoedig mogelijk in publiek beheer zullen worden uitgevoerd. Echter is niet duidelijk wat dat precies betekent. Wanneer TNO (als bedrijf) de HRA in publiek beheer zal uitvoeren, levert TNO een belangrijk en essentieel bestanddeel van de operationele strategie aan. TNO kan dan niet meer onafhankelijk adviseren over de operationele strategie. In dat geval moet de Mijnbouwwet worden aangepast, om te voorkomen dat TNO zowel als adviseur van de operationele strategie optreedt, alsmede als uitvoerder van de HRA.</p>
	Antwoord	<p>Inderdaad is het voornemen van de minister aan TNO de opdracht te geven vanaf volgend jaar een risicoanalyse uit te laten voeren die NAM zal gebruiken ter onderbouwing van de operationele strategie. Dit behoeft geen aanpassing van de Mijnbouwwet. Wat betreft het wettelijk advies dat TNO geeft over de gevolgen van de gaswinning voor omwonenden, gebouwen en infrastructurele werken zal de minister in zijn vraagstelling rekening houden met de (beoogde) uitvoering van de risicoanalyse door TNO.</p> <p>Overigens is de HRA voor het gasjaar 2020-2021 uitgevoerd door NAM. Deze zienswijze is daarmee niet van toepassing op het huidige besluit.</p>
0030	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het ontwerp-vaststellingsbesluit niet deugdelijk gemotiveerd is, en onzorgvuldig tot stand is gekomen.</p> <p>Onderbouwing: Door het overstijgende effect van de maatwerkvoorschriften toegevoegd aan de omgevingsvergunningen van de productielocaties, en het niet volledig toegankelijkheid bieden van schadeafhandeling, is het voor de indieners niet langer duidelijk op basis waarvan de Minister de gaswinning exploiteert: rechtszekerheidsbeginsel, evenredigheidsbeginsel, zorgvuldigheidsbeginsel en het verbod op willekeur.</p>

	Antwoord	De afweging in het vaststellingsbesluit heeft plaatsgevonden op basis van het in artikel 52d, tweede lid, Mijnbouwwet voorgeschreven afwegingskader en voor het vaststellingsbesluit is de vereiste procedure uit de Algemene wet bestuursrecht gevolgd. Daarbij zijn ook de wettelijke adviseurs geraadpleegd, te weten SodM, TNO, de regionale overheden en de Mijnraad. De maatwerkvoorschriften voor de omgevingsvergunning staan los van het vaststellingsbesluit. De schadeafhandeling is meegewogen bij het wettelijke criterium 'maatschappelijke ontwrichting'
--	----------	---

2. Veiligheidsnorm van 10^{-5}

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het risicobeleid nog niet voldoende op orde is en daarmee niet voldoet aan het gestelde in artikel 52, lid d van de Mijnbouwwet. Daarmee kan de beoordeling die artikel 52d Mijnbouwwet vergt, niet worden gemaakt op basis van de huidige gegevens.</p> <p>Onderbouwing: Om een uitspraak te kunnen doen over het voldoen aan de veiligheidsnorm van 10^{-5} moet er sprake zijn van een veiligheidsbeleid, een duidelijk toetsingskader en concrete gegevens. Hier ontbreekt het aan. Voor de industrie zijn momenteel de helft van de berekeningen/samenvattingen gepubliceerd. Van de andere helft is momenteel nog niet bekend wat de risico's zijn en wanneer de risicobeoordeling wordt geleverd. Daarnaast is van 66% van de adressen onduidelijk of er wordt voldaan aan de veiligheidsnorm. Bovendien ontbreekt het aan een prognose en meerjarenplanning van het aantal te verwachten te versterken gebouwen. Er moet vaart gemaakt worden met het in beeld brengen van de daadwerkelijke risico's en de termijnen (wanneer in beeld en wanneer weggenomen) voor het risicobeleid moeten zo spoedig mogelijk worden vastgesteld.</p>
	Antwoord	<p>Bij het vaststellingsbesluit is een risicoanalyse opgesteld die voldoet aan de eisen van artikel 52d van de Mijnbouwwet. In deze analyse wordt een schatting gemaakt van het aantal gebouwen waarvan verwacht wordt dat deze versterkt moeten worden. De minister mag de afweging in het vaststellingsbesluit op deze (gebiedsbrede) analyse baseren.</p> <p>In het vaststellingsbesluit is toegelicht op welke wijze wordt beoordeeld of individuele gebouwen aan de veiligheidsnorm voldoen (en indien nodig daadwerkelijk worden versterkt). Gemeenten en Rijk werken samen om de individuele beoordelingen zo veel mogelijk te versnellen.</p> <p>Voor de industrie bestaat een apart toetsingskader. Dit wordt toegelicht in paragraaf 5.2 van het vaststellingbesluit.</p>

0023	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat bij een aardbeving > 5.0 op de schaal van Richter de halve provincie Groningen in puin ligt. Versterken van gebouwen heeft dan geen zin. Echter wordt in een gemeentelijke voorlichtingsfolder gesteld dat huizen zodanig stevig moeten zijn [versterkt moeten worden], dat je bij een aardbeving van >5.0 op de schaal van Richter "het pand veilig moet kunnen verlaten".
	Antwoord	Door de daling van de gaswinning neemt het risico op een zware aardbeving af. Uit de HRA 2020 blijkt dat de kans op een aardbeving groter dan 5.0 op de schaal van Richter 0.02% is. Gebouwen die na beoordeling niet aan de veiligheidsnorm blijken te voldoen worden versterkt. De veiligheidsnorm is inderdaad een norm voor het individueel risico op overlijden. Op welke manier het individueel risico is gerelateerd aan het risico van een gebouw staat toegelicht in paragraaf 5.2 van het vaststellingsbesluit.
0023	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat bij het hanteren van de Meijdamnorm het hele probleem in Groningen kan worden opgelost door een poosje niks te doen, dat wil zeggen, geen versterkingen door te voeren. Onderbouwing: de kans op een grote beving werkt door in de bepaling van het aantal panden dat niet voldoet aan de Meijdamnorm van 1 op 100.000. Bij een HRA van 0,02% blijkt dat het aantal panden met gemiddeld LPR dat niet voldoet aan de Meijdamnorm voor alle temperatuurprofielen voor operationele strategie 1 NUL is. Ook wanneer de onzekerheidsmarge P90 wordt gehanteerd, is het aantal panden dat niet voldoet aan de Meijdamnorm beperkt. Wel houdt je de komende jaren een kans op forse bevingen met flinke schade.
	Antwoord	Door de daling van de gaswinning neemt het risico op een zware aardbeving af. Daardoor wordt het veiliger in Groningen en is minder versterking nodig. Uiteindelijk worden alle gebouwen die nu in beeld zijn opgenomen en beoordeeld om te verzekeren dat de gebouwen daadwerkelijk aan de veiligheidsnorm voldoen. Het veiligheidsbeleid is dat bij een risico groter dan 10^{-4} per jaar op basis van de HRA er direct maatregelen worden getroffen aan het betreffende gebouw. Uit de HRA 2020 komen geen gebouwen met een dergelijke risico. Bij een risico groter dan 10^{-5} per jaar wordt een gebouw op redelijke termijn beoordeeld en indien nodig versterkt. Bij de P90 wordt een gebouw alsnog beoordeeld tegen de norm. De afbouw van de winning is er inderdaad op gericht om de veiligheid te verbeteren.
0023	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat er een kanttekening gemaakt moeten worden bij de HRA van maart 2020. In de HRA wordt uitgegaan van onmiddellijk herstel na een beving. Dit is niet het geval, gelet op de vertraagde schadeafhandeling. Het is onbekend welke invloed dit heeft op een huis bij een volgende beving.
	Antwoord	In de HRA wordt per type gebouw een berekening gemaakt van het seismisch risico. Schade wordt daarbij indirect meegenomen door een onzekerheid te definiëren voor de kwetsbaarheid van een type gebouw onder een aardbeving.

		<p>Het effect van schade op een gebouw is afhankelijk van de mate van schade. Bij lichte schade is er geen sprake van een verandering van de eigenschappen van het gebouw. Bij grotere constructieve schade is dit wel het geval. Als er sprake is van een acuut onveilige situatie dan kan melding worden gedaan bij het TCMG. Naast de noodzakelijke maatregelen die onmiddellijk moeten worden uitgevoerd kan het gebouw worden toegevoegd aan de versterkingsoperatie. Voor het bepalen van de maatregelen wordt per gebouw het seismisch risico bepaald, waarbij de staat van het gebouw wordt meegenomen.</p>
--	--	---

3. Borging leveringszekerheid van verschillende categorieën eindafnemers

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
0023	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener doet het verzoek om de hoeveelheid L-gas die Engie afneemt voor de bijmeling van hun hoogcalorisch netwerk in Frankrijk af te trekken van de toegestane maximaal te winnen hoeveelheid zolang er nog gas gewonnen wordt uit het Groningenveld.</p> <p>Onderbouwing: Engie is verplicht om L-gas af te nemen, die zij vervolgens bijmengen in hun hoogcalorische netwerk in Frankrijk. Die hoeveelheid moet afgetrokken worden van de toegestane maximaal te winnen hoeveelheid zolang er nog gas gewonnen wordt uit het Groningenveld. Dit geeft geen problemen bij de eindgebruikers. Het is dan aan de marktpartijen om de dan ontstane onderlinge problemen op te lossen. Het Ministerie heeft hierin zijn eigen verantwoordelijkheid.</p>
	Antwoord	<p>GTS houdt in haar raming van het benodigde volume uit het Groningen gasveld rekening met de fysieke vraag naar laagcalorisch gas. Hierbij houdt GTS geen rekening met commerciële afspraken tussen andere partijen. De omvang waar GTS in haar analyse rekening mee houdt is het volume van de fysieke Franse markt (dat nodig is voor de leveringszekerheid), dat door de Franse overheid wordt aangeleverd via de Taskforce Monitoring Ombouw Buitenland.</p>
0023	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener merkt op dat de gasvraag tussen 2017 en 2020 volgens GTS (gebaseerd op KEV 2019) met 1.2 tot 1.5 bcm per jaar is toegenomen. Gevraagd wordt hoe het kan dat de gasvraag toeneemt, terwijl we druk bezig zijn om energie te besparen. En wat gaat de minister doen aan die toegenomen vraag?</p> <p>Onderbouwing: Er wordt gezegd dat we druk bezig zijn energie te besparen. Echter blijkt dat niet uit het ontwerpbesluit. GTS schat namelijk dat 8.8 bcm nodig is. Vergeleken met de vorige schatting van 11.8 bcm/jaar komt dit door de vermindering van de export met ca. 3 bcm/jaar. Vervolgens blijkt uit een ander rapport dat 9.3 bcm nodig is. Waar zit hem dit in en wat is nu het effect van allerlei energiebesparende maatregelen?</p>

0023	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener wenst inzage in de verdeling van aardgas over de diverse gebruikscategorieën zoals huishoudens, industrie, glastuinbouw en transport.</p> <p>Onderbouwing: Indiener merkt op dat de gasvraag tussen 2017 en 2020 volgens GTS (gebaseerd op KEV 2019) met 1.2 tot 1.5 bcm per jaar is toegenomen. Hoe kan dit terwijl we energie aan het besparen zijn? Hoe is dit verdeeld over de diverse gebruikerscategorieën zoals huishoudens, industrie, glastuinbouw en transport? Daar hebben de inwoners van Groningen toch direct mee te maken?</p>
	Antwoord	<p>GTS gebruikt de KEV 2019 (en voorheen de NEV) om de gasvraag voor de toekomstige jaren te ramen. In de KEV staan de effecten van het huidige en voorgenomen overheidsbeleid op het energieverbruik en de ontwikkeling van de binnenlandse gasvraag. De KEV schat het binnenlandse gasverbruik hoger in dan de NEV als gevolg van voortschrijdend inzicht met betrekking tot het laagcalorisch gasverbruik en bijbehorende aanpassingen in het model. Dit heeft als gevolg dat de L-gasvraag jaarlijks tussen de 1,2 en 1,5 bcm hoger ligt dan voorheen geraamd in de NEV. Deze opwaartse bijstelling komt overeen met de realisaties van de gasvraag die GTS de afgelopen jaren heeft waargenomen en is terug te vinden in de sectoren huishoudens, elektriciteit, industrie en landbouw. Deze bijstelling zorgt er ook voor dat GTS de raming voor de benodigde gaswinning uit het Groningenveld in 2020 heeft bijgesteld van 8,8 bcm (advies 31 januari 2019 op basis van de NEV) naar 9,3 bcm (advies 31 januari 2020 op basis van de KEV). De KEV 2019 raamt het effect van de energiebesparende maatregelen op 1,5% per jaar. De energieconsumptie neemt dus wel degelijk af, maar door aanpassingen in het model op basis van nieuwe inzichten is het startpunt hoger.</p>
0037	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener merkt op dat er met betrekking tot een aantal onzekerheden, zoals de minimum flow, nog aanvullende onderzoeken worden uitgevoerd. Indiener vraagt wanneer deze onderzoeken klaar zijn, en of de resultaten nog meegenomen kunnen worden in het vaststellingsbesluit 2020-2021.</p>
	Antwoord	<p>SodM, de Mijnraad en TNO hebben hun advies opgeleverd over de minimumflow en de sluitingsvolgorde van productielocaties. De adviezen zijn meegenomen in het definitieve besluit. In het besluit is ook een voorlopige beslissing genomen over de minimumflow en de sluitingsvolgorde.</p>

0040	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener geeft aan graag constructief mee te denken over hoe de leveringszekerheid kan worden gewaarborgd zonder de inzet van Groningen en ondersteunt de minister en de inzet van het kabinet volledig in het blijven zoeken naar alternatieven teneinde het Groningen gasveld na 2022 helemaal niet meer nodig te hebben, ook niet als reservemiddel.</p> <p>Indiener ziet twee sporen die kunnen bijdragen om tot een definitieve sluiting van het Groningenveld in 2022 te komen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een kritische beschouwing van de wijze waarop de relevante EU-normen door de Nederlandse Staat worden geïnterpreteerd. Dit is gezien het belang van het definitief sluiten van het Groningen veld in 2022 gerechtvaardigd. Immers de uitgangspunten voor de noodzakelijk geachte back-up capaciteit vloeien hier rechtstreeks uit voort. • Het onderzoeken van alternatieven om aan de gasvraag te kunnen blijven voldoen, ook bij een uitzonderlijke combinatie van een hoge gasvraag, een lage temperatuur én de uitval van een groot middel. <p>Indiener is van mening dat het besluit om het omvangrijke Groningenveld voor dergelijke situaties als reservemiddel te gebruiken alleen genomen kan worden op basis van een gedegen kwantitatieve analyse van alle bijkomende risico's, neveneffecten, kosten en baten.</p> <p>Onderbouwing: De huidige interpretatie en wijze van toepassing van de EU-norm lijkt conservatief en geeft geen kwantitatief inzicht in de risico's voor de leveringszekerheid die met Groningen zouden worden afgedekt. De NAM heeft in gesprekken met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat meerdere alternatieven aangedragen die kunnen bijdragen aan de definitieve sluiting van het Groningenveld in 2022. Bij deze maatregelen moet gedacht worden aan het contracteren en inrichten van al of niet in Nederland gelegen L-gas cavernes of het stimuleren van het behoud hiervan of het anders inrichten van bestaande bergingen.</p>
0040	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener wil met de zienswijze de noodzaak benadrukken van het verder onderzoeken van de mogelijkheden om het Groningenveld definitief te sluiten in 2022 en dit zo snel mogelijk mee te nemen in het besluitvormingstraject. Dit geeft duidelijkheid aan alle belanghebbenden over de wijze waarop de gaswinning uit het Groningenveld wordt beëindigd. Indiener heeft deze duidelijkheid nodig over de beëindiging om de uitvoering van de definitieve sluiting van Groningen vorm te geven.</p>

0040	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener dient zienswijze in om aandacht te vragen voor de definitieve sluiting van het Groningenveld in 2022 zodra de stikstofinstallatie van GTS te Zuidbroek operationeel is. Indiener geeft aan dat de wijze waarop nu een capaciteitsrol voorzien wordt voor het Groningenveld niet aansluit bij de manier waarop NAM het Groningenveld heeft geopereerd en zal leiden tot een lagere betrouwbaarheid dan de afgelopen decennia gangbaar is geweest. Indiener (NAM) kan geen verantwoordelijkheid dragen voor eventuele onderbrekingen in de gasvoorziening in Nederland als gevolg van een dergelijke wijze van opereren van het Groningenveld. Ook geeft indiener aan dat het continueren van productie uit het Groningenveld om deze back-up rol mogelijk te maken tot gevolg heeft dat het veld niet definitief kan worden gesloten in 2022 en dat dit voor alle betrokkenen, en bovenal voor de inwoners van Groningen, zeer onwenselijk is.</p> <p>Onderbouwing: De NAM heeft in haar documentatie voor de operationele strategie 2020-2021 op basis van operationele ervaring beschreven dat Groningen in de rol als capaciteit back-up gepaard zou gaan met aanzienlijke productievolumes uit het Groningenveld. In het besluit noemt de minister ook nog een mogelijke beperking van de resulterende productievolumes bij een back-up rol van het Groningenveld, wat zal leiden tot verdere afname van de betrouwbaarheid van het systeem. Het effect hiervan zal zich pas openbaren op momenten dat het er echt toe doet, namelijk als de back-up daadwerkelijk wordt aangesproken bij uitval van andere middelen.</p>
	Antwoord	<p>De indiener verwijst in de zienswijze naar de Infrastructuurnorm van de Europese verordening leveringszekerheid aardgas. Deze norm stelt dat een afzonderlijke lidstaat in staat moet zijn om het wegvallen van de grootste afzonderlijke gasinfrastructuur te kunnen opvangen. Hierbij dient ook rekening te worden gehouden met een temperatuur die statistisch eens in de 20 jaar voorkomt (-15,5 °C). Gezien de afhankelijkheid van de laagcalorisch gasverbruikers in Duitsland, België en Frankrijk kiest GTS ervoor om de norm toe te passen op het volledige afzetgebied van laagcalorisch gas. Om de leveringszekerheid voor alle afnemers van laagcalorisch gas te kunnen borgen is het nodig dat ook rekening wordt gehouden met de gebruikers in de buurlanden.</p> <p>In een aanvullend advies van 2 april 2020 heeft GTS toegelicht wat de risico's zijn als het Groningen gasveld in 2022 definitief wordt gesloten. Op 19 juni is dit advies gedeeld met de Tweede Kamer.¹ Als voorbeeld geeft GTS dat bij uitval in combinatie met een lage temperatuur een deel van Nederland afgeschakeld moet worden</p>

¹ Kamerstukken II 2019/2020, 33 529, nr. 788

		<p>vergelijkbaar met de omvang van de provincies Zeeland en Limburg. Aanvullend zullen ook gebruikers in de buurlanden afgeschakeld moeten worden. Op basis van de raming van GTS en het aanvullend advies is vooralsnog het Groningen gasveld na 2022 nog nodig om verstoringen in het gassysteem in combinatie met een lage temperatuur te kunnen opvangen. Samen met GTS zal bezien worden of de kans op onderbreking in de gasvoorziening nader gekwantificeerd kan worden. Op basis hiervan zal nader bezien worden of het Groningen gasveld na 2022 nodig is om verstoringen op te vangen.</p> <p>Om het Groningen gasveld als back-up in te kunnen zetten is het noodzakelijk dat de benodigde productielocaties voor de capaciteit op minimumflow opereren gedurende de wintermaanden (november tot en met maart). Dit betekent een minimumflow van circa 1,5 miljard Nm³ in gasjaar 2022-2023, wat de jaren daarna afloopt.</p> <p>Er wordt gezocht naar alternatieven voor de Groningencapaciteit om de definitieve sluitingsdatum van het veld naar voren te halen en de minimumflow te beperken. Zodra een alternatief kansrijk is gevonden, zal hier zo snel mogelijk een besluit over genomen worden, zodat het alternatief gerealiseerd kan worden.</p>
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de minister zich op navolgbare wijze tot het uiterste moet inspannen om voor de back-up functie (minimumflow) na 2022 het Groningengasveld te ontzien.</p> <p>Onderbouwing: het Groningenveld zal na 2022 nog nodig zijn als back-up om te voldoen aan Europese regelgeving zolang de minister geen alternatieven heeft. Er zal dan een zogenaamde minimumflow geproduceerd moeten worden. Een doorkijk vanaf 2022 is essentieel omdat elke winning impact heeft.</p>
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat in het vaststellingsbesluit aangegeven moet worden wanneer beëindiging van de gaswinning en sluiting van het Groningenveld zal plaatsvinden.</p> <p>Onderbouwing: Indiener ziet met waardering de forse inspanningen van de minister om de winning zo spoedig mogelijk terug te brengen naar nul. De minister komt daarmee tegemoet aan de inzet die indiener al enige jaren pleegt. In het ontwerpbesluit is echter niet vastgelegd op welk moment de winning daadwerkelijk</p>

R016 R017 R018 R019 R020 R021		eindigt en op welk moment het veld daadwerkelijk gesloten wordt. Deze mijlpalen zijn voor indiener erg belangrijk.
0037	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat er duidelijkheid moet komen over het definitief beëindigen van de gaswinning uit het Groningen veld, inclusief de periode van minimum flow. Indiener vraagt hoe lang de periode van minimum flow gaat duren en hoeveel gas er gedurende die periode uit het Groningen veld gewonnen wordt. Duidelijk moet worden gemaakt wanneer er geen gas meer gewonnen wordt uit het Groningen veld.
	Antwoord	In het vaststellingsbesluit is een doorkijk gegeven voor de benodigde inzet van het Groningen gasveld na 2022. Op basis van de raming van GTS is het veld tot medio 2026 nodig voor uitzonderlijke situaties, zoals bij verstoringen in het gassysteem in combinatie met een lage temperatuur. Voor deze situatie is voornamelijk een minimumflow nodig van 1,5 miljard Nm ³ in gasjaar 2022-2023. De benodigde minimumflow voor de gasjaren daarna is lager, omdat in de jaren daarna ook minder reservecapaciteit nodig is op het Groningen gasveld. Hierbij geldt dat de inzet van het kabinet is om het veld zo snel als mogelijk definitief te sluiten en alternatieven te vinden voor de benodigde reservecapaciteit op het Groningen gasveld. In aanloop naar het vaststellingsbesluit voor gasjaar 2022-2023 zal bepaald worden of capaciteit aangehouden moet worden op het Groningen gasveld. Indien dat het geval is zal dan ook bepaald worden welke capaciteit daadwerkelijk beschikbaar moet blijven en welke minimumflow noodzakelijk is.
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat in het vaststellingsbesluit moet worden aangegeven dat er vervolgstappen worden gezet om de productieclusters juridisch en daadwerkelijk te (laten) sluiten en bij sluitingsplannen de regio betreft. Onderbouwing: de afbouw betreft niet alleen de gaswinning zelf, maar moet ook verzilverd worden in het juridisch en daadwerkelijk verlaten van de clusters. Er moeten sluitingsbesluiten aangevraagd en genomen worden. Ook de Mijnbouwregeling moet aangepast worden zodat de gesloten clusters geen deel meer uitmaken van een operationele strategie. Uiteindelijk moet ook de Mijnbouwwet aangepast worden, zodat gaswinning uit het Groningenveld niet meer mogelijk is.

R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister bij sluitingsplannen de regio moet betrekken.</p> <p>Onderbouwing: in verband met mogelijke koppelkansen voor de energietransitie wil indiener in regionaal verband betrokken zijn bij de sluitingsplannen.</p>
	Antwoord	<p>In het vaststellingsbesluit is opgenomen welke productielocaties niet langer wordt ingezet bij de operationele strategie. Op basis van artikel 39 van het Mijnbouwbesluit is NAM verplicht een sluitingsplan in te dienen uiterlijk een jaar na het staken van de winning op die locatie. Een sluitingsplan behoeft instemming van de minister van EZK. Artikel 40 van het Mijnbouwbesluit gaat nader in op de vereisten van een sluitingsplan. In overleg met de regio zal bezien worden op welke wijze de regio betrokken kan worden bij de sluitingsplannen.</p> <p>Op dit moment is een wetsvoorstel tot wijziging van de Mijnbouwwet aanhangig bij de Tweede Kamer (Wijziging van de Mijnbouwwet in verband met het verwijderen of hergebruiken van mijnbouwwerken en investeringsaftrek, Kamerstukken II 2019/2020, 35 462) op grond waarvan de procedure rondom het verwijderen van mijnbouwwerken wordt verduidelijkt en geactualiseerd. Onder meer zal de term ‘sluitingsplan’ worden vervangen door de term ‘verwijderingsplan’.</p> <p>Ten slotte wordt bezien in hoeverre een aanpassing van de Mijnbouwwet en daarop gebaseerde regelgeving ook op overige punten noodzakelijk is in verband met de definitieve sluiting van het Groningenveld.</p>

4. Tempo afbouw van de vraag

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de gaswinning voor het gasjaar 2020-2021 niet hoger mag worden dan 9,3 mld m³ (bij een jaar met een gemiddeld temperatuurprofiel) vanwege de gewekte verwachtingen en de negatieve impact die een verhoging zal hebben.</p> <p>Onderbouwing: het is voor indiener niet acceptabel om het niveau van de winning om welke reden dan ook voor het gasjaar 2020-2021 hoger te laten eindigen van 9,3 mld m³ in een jaar met een gemiddelde temperatuur. Door de versnelde afbouw en beëindiging van de winning per 2022 heeft de minister verwachtingen gewekt. Daarnaast kan de winning hoger dan 9,3 mld m³ een negatief effect hebben op de seismiteit.</p>
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat eventuele tegenslagen als gevolg van de coronacrisis niet mogen leiden tot een hogere winning dan 9,3 mld m³ en vertraging van de beëindiging per 2022.</p> <p>Onderbouwing: door de versnelde afbouw en beëindiging van de winning per 2022 heeft de minister verwachtingen bij indiener gewekt. Indiener verwacht dat de minister zich maximaal inzet om eventuele tegenslagen, die zich nog mochten voordoen bij de afbouw van de grootverbruikers of de ombouw in het buitenland door de coronacrisis, op te vangen door inzet van alternatieven en het Groningenveld hiervoor te ontzien.</p>

R004 R024	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener benadrukt dat de door de minister aangekondigde versnelling gehandhaafd moet blijven, ook met de huidige coronacrisis.</p> <p>Onderbouwing: Indiener heeft eerder geconstateerd dat de gaswinning uit het Groningenveld zijn laatste fase is ingegaan. Volgens de planning zal in het gasjaar 2022-2023 bij een gemiddelde jaartemperatuur geen aardgas meer nodig zijn uit het Groningengasveld. Deze ontwikkeling moet conform de met de regio gemaakte afspraken worden afgerond. Indiener heeft in haar advies van voorjaar 2020 benadrukt dat de aangekondigde versnelling gehandhaafd blijft, ook met de huidige coronacrisis.</p>
0034	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er in het definitieve vaststellingsbesluit zekerheid gegeven moet worden over het winningsniveau van gasjaar 2020-2021.</p> <p>Onderbouwing: in het ontwerp-vaststellingsbesluit is het winningsniveau voor het gasjaar 2020-2021 vastgesteld op 9,3 miljard Nm³ in een qua temperatuur gemiddeld jaar. Daarnaast zal GTS verzocht worden om een nieuwe raming te maken ten behoeve van de vaststelling van het definitieve winningsniveau. Dit betekent dat het winningsniveau van 9,3 miljard Nm³ nog niet vaststaat en mogelijk hoger wordt na een nieuwe raming. Ook wordt in het ontwerp-vaststellingsbesluit aangegeven dat de eventuele gevolgen van een mogelijke tweede uitbraak van het coronavirus voor het winningsniveau worden betrokken in het definitieve vaststellingsbesluit. Dit kan aanleiding zijn voor het vaststellen van een hoger winningsniveau. Hiermee blijft één van de belangrijkste besluitpunten in het ongewisse.</p>
	Antwoord	<p>Er wordt alles op alles gezet om de gaswinning uit Groningen conform planning af te bouwen en waar mogelijk te versnellen. De opgelopen vertraging in het buitenland als gevolg van de coronacrisis kan worden ingelopen en door het verder aanvullen van UGS Norg met pseudo-Groningengas kan het winningsniveau voor komend gasjaar verder verlaagd worden naar 8,1 miljard Nm³ in een gemiddeld jaar.</p> <p>Op dit moment leidt de coronacrisis niet tot vertraging de afbouw van de gaswinning. Echter gezien de impact van de crisis kan niet gegarandeerd worden dat een tweede uitbraak geen invloed heeft op de afbouw.</p>

002 003 005 0022 0031 0035 0046 0050	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat het ontwerp-gasbesluit van 19 juni 2020 geen garantie geeft dat de winning uit het Groningen veld echt stopt in 2022. Indiener concludeert dat minister Wiebes eenduidig moet regelen dat de gaswinning uit het Groningen veld stopt per oktober 2022, want anders gaat de gaswinning gewoon door tot een onbekend moment. Indiener roept daarom de minister op om duidelijk te maken wat de minister wil, om te voorkomen dat Groningen over een jaar voor verrassingen komt te staan en de gaswinning toch jaren langer duurt dan de regering telkens voorspiegelt. Indiener verzoekt de minister daarom om het gasbesluit aan te scherpen, opdat het Groningenveld daadwerkelijk in 2022 dicht zal gaan.</p> <p>Onderbouwing: de minister heeft in een brief van 10 april 2020 aan de Tweede Kamer aangegeven dat de gaswinning in 2022 naar nul kan als aan drie voorwaarden is voldaan. Ten eerste: de bouw van een nieuwe stikstoffabriek bij Zuidbroek loopt geen vertraging op. Ten tweede: de vertraging die er nu is bij de ombouw van gasinstallaties in het buitenland, wordt ingehaald. Ten derde: alsnog stapt een aantal bedrijven voor oktober 2022 over op hoogcalorisch gas. Wat deze twee laatste punten betreft geeft u nu aan dat ze waarschijnlijk niet haalbaar zullen zijn. (..) Of aan alle voorwaarden voldaan zal zijn, is daarom zeer de vraag. We noemen hier nog een vierde en doorslaggevend punt. Vanaf oktober 2022 zal niet af en toe wat gas uit het Groningen-veld gehaald kunnen worden, als dat bijvoorbeeld bij een koude winter nodig is. De NAM heeft immers op 31 maart 2020 laten weten dat het Groningengasveld niet ontworpen is als back-up maar als productiesysteem dat een minimum gaswinning vereist: "Dit zal (...) resulteren in de gasproductie van meerdere miljarden kubieke meters per jaar na 2022." En: "De NAM kan dan ook geen enkele garantie geven dat het Groningen-systeem de vereiste back-up kan leveren." U gaat daar blijkens uw ontwerp-gasbesluit van 19 juni 2020 op pagina 41 en 42 echter geheel onterecht wel van uit.</p>
0037	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat door in het vaststellingsbesluit aan te geven dat er mogelijk na 2022 ook nog gas uit het Groningen veld nodig is, de minister hiermee alle ruimte voor zichzelf inbouwt om aardgas te kunnen blijven winnen.</p> <p>Onderbouwing: het ontwerp vaststellingsbesluit begint met een aantal nietszeggende en tegenstrijdige zinnen. "De gaswinning uit het Groningen gasveld gaat zo snel mogelijk naar nul." Echter wordt hier direct een kanttekening bij geplaatst: "In de jaren na 2022 wordt een beperkt deel van het Groningen gasveld in reserve gehouden voor zeer uitzonderlijke situaties." Vervolgens wordt ingegaan op de 'minimum flow' die na 2022 nodig is. Hieruit blijkt dat alle ruimte wordt gelaten om het Groningen gasveld te kunnen blijven gebruiken na 2022.</p>

0044	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat er geen garantie is dat het gasveld in Groningen 2022 daadwerkelijk dicht zal gaan.</p> <p>Onderbouwing: De minister heeft in een Kamerbrief van april 2020 wel aangegeven dat dit mogelijk is, mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan, namelijk dat een aantal bedrijven voor 2022 over is gegaan op gebruik van hoogcalorisch gas, de achterstand die is ontstaan bij de ombouw van gasinstallaties in het buitenland wordt ingelopen en dat de ontwikkeling van een (nieuwe) stikstoffabriek geen vertraging oploopt. Een aantal grote onzekerheden die de Overheid de ruimte en legitimatie geeft sluiting, indien wenselijk, in 2020 te vertragen. De minister weet inmiddels dat een aantal van de genoemde voorwaarden niet haalbaar is.</p>
0050	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener geeft aan dat het ontwerpbesluit in strijd is met gedane beloften.
	Antwoord	<p>Op 29 maart 2018 heeft het kabinet besloten om de gaswinning zo snel als mogelijk te beëindigen. Daarnaast is per 1 januari 2019 wettelijk vastgelegd dat er niet meer uit het Groningen gasveld gewonnen wordt dan nodig is voor de leveringszekerheid. De definitieve sluiting en ontmanteling van productielocaties is al ingezet en wordt de komende jaren voortgezet.</p> <p>De afbouw van de winning gaat in grote stappen en gaat veel sneller dan verwacht. Het op 29 maart 2018 gepresenteerde basispad is meerdere malen naar beneden bijgesteld doordat aanvullende maatregelen gerealiseerd konden worden. In het basispad werd voor gasjaar 2020-2021 uitgegaan van een winning van 13,6 miljard Nm³ in een gemiddeld jaar. In het vaststellingsbesluit is voor gasjaar 2020-2021 een winningsniveau opgenomen van 8,1 miljard Nm³. Aanvullende maatregelen zijn de extra inkoop van stikstof, het vullen van gasopslag Norg met pseudo-Groningengas, het exporteren van pseudo-Groningengas via exportpunt Oude Statenzijl en een verhoging van de stikstofinzet. Verder is de stikstofinstallatie in Zuidbroek naar verwachting operationeel in april 2022. Dit is conform planning. Daarnaast kan ook de vertraging in het buitenland als gevolg van de coronacrisis nog dit jaar worden ingehaald. Na 2022 is het veld alleen nodig als reservemiddel. Voor deze situatie is vooralsnog een minimumflow nodig van 1,5 miljard Nm³ in gasjaar 2022-2023. Om de definitieve sluitingsdatum naar voren te halen en om de minimumflow te beperken wordt gezocht naar alternatieven die als reservemiddel kunnen dienen.</p>

R006	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener verzoekt de minister om bij de langetermijninzet van het Groningengasveld ook in te gaan op de rol en de toekomst van de gasopslag Norg.</p> <p>Onderbouwing: Indiener geeft hierbij verder aan dat het de indiener genoeg doet te constateren dat de minister, conform het advies van indiener, alternatieven onderzoekt voor de back-up-functie van het Groningengasveld, waardoor de definitieve sluitingsdatum mogelijk vervroegd kan worden. Indiener acht het een goede zaak dat de minister het advies van de Mijnraad volgt en de wettelijke adviseurs om advies zal vragen over de langetermijninzet van het Groningengasveld.</p>
	Antwoord	<p>UGS Norg heeft een belangrijke rol in het minimaliseren van de gaswinning uit Groningen. Door het vullen van de gasopslag met pseudo-Groningengas is er minder productie uit het Groningen gasveld nodig. Daarnaast blijft de gasopslag ook van belang voor de leveringszekerheid nadat er niet meer wordt gewonnen uit het Groningen gasveld.</p> <p>Vanwege het belang van UGS Norg is er met Shell en ExxonMobil de principeafpraak gemaakt dat UGS Norg tot en met september 2027 ingezet zal worden om de winning uit het Groningen gasveld te minimaliseren. Hiermee blijft UGS Norg ook behouden voor de leveringszekerheid als het Groningen gasveld wordt gesloten. Momenteel worden de afspraken over de inzet van UGS Norg uitgewerkt in een arbitrageovereenkomst.</p>
0011	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de gaswinning moet stoppen per 1 oktober 2020. Daarbij moet het leveren aan grootgebruikers helemaal gestopt worden, en de kleine hoeveelheid gas die er nog is moet gerantsoeneerd worden.</p> <p>Onderbouwing: Volgens indiener kloppen de berekeningen dat we nog wat gas kunnen winnen in het geheel niet en is het Groningse aardgas op.</p>
0011	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de gaswinning versneld moet stoppen en de overstap gemaakt moet worden naar alternatieve energiebronnen.</p> <p>Onderbouwing: Dit is goed voor het klimaat en maakt Nederland alternatieve energiebronnen heeft wanneer de levering van gas uit Rusland vermindert en de gasprijs op de wereldmarkt omhooggaat. Versneld "van het gas af" gaan is heel goed mogelijk met lucht-lucht warmtepompen[airco], gecombineerd met zonnecellen, accu's, omvormers en kleine EAZ windmolens.</p>

0023	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat alles op alles gezet moet worden om de gaswinning nog sneller te stoppen dan nu gepland is.</p> <p>Onderbouwing: De TCMG doet zijn best om geld uit te keren, dat is goed. Maar de enige conclusie die getrokken kan worden is dat alles op alles gezet moet worden om de gaswinning nog sneller te doen stoppen.</p>
0043	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de gaswinning in het Groningerveld per direct naar 0 moet en dat dit niveau moet worden gewaarborgd.</p>
0045	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener roept op om de gaswinning per direct te stoppen. Indiener wil af van de aardbevingen die iedere keer behoorlijke schade achterlaat en waarbij de overheid en de NAM zoveel steken laten vallen dat mensen jarenlang in de ellende zitten.</p> <p>Onderbouwing: Wij hebben allerlei investeringen gedaan om eind 2020 geheel gasloos te zijn zowel met ons gezin in het huishouden als in ons bedrijf. Wij vinden het dan ook niet normaal dat de gaswinning nog steeds doorgang kan vinden.</p>
	Antwoord	<p>Door verschillende maatregelen wordt de gaswinning zo snel als mogelijk afgebouwd. Hierbij is ook gekeken naar de verduurzaming van industriële grootverbruikers. Met 53 grootverbruikers is het gesprek aangegaan om te verkennen of omgeschakeld kan worden naar een duurzaam alternatief. Hierbij is gebleken dat het inzetten op verduurzaming tijd kost en op korte termijn nauwelijks zal zorgen voor een afbouw van de winning uit het Groningen gasveld. Daarom wordt ingezet op de overstap van laagcalorisch gas naar hoogcalorisch gas voor de negen grootste industriële grootverbruikers in Nederland en de buitenlandse afnemers van laagcalorisch gas. Door bijmenging van stikstof kan daarnaast hoogcalorisch gas geschikt worden gemaakt voor de overige gebruikers van het laagcalorische Groningengas.</p> <p>Het per direct stoppen van de gaswinning zal echter leiden tot een tekort aan gas. Met als gevolg ernstige maatschappelijke consequenties. De gevolgen hiervan zijn nader beschreven in paragraaf 5.7 van het vaststellingsbesluit. Ten slotte is er nog voldoende gas aanwezig in het Groningen gasveld om de benodigde volumes voor de leveringszekerheid te produceren.</p>

0022	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener verzoekt om per direct te stoppen met de gaswinning uit het Groningen-veld en het veld Warffum, omdat de indiener er niet van overtuigd is dat de gaswinning per oktober 2022 stopt.</p> <p>Onderbouwing: Het is hoogst onwaarschijnlijk dat de gaskraan van het Groningen-veld binnenkort in 2022 dichtgaat, mede gezien het feit dat de NAM B.V. in 2018 aanvragen met betrekking op maatwerkvoorschriften voor een afwijkende giftige NOx-emissiegrenswaarde ten behoeve van stookinstallaties voor de regeneratie van glycol heeft aangevraagd voor installaties welke zijn gesitueerd binnen de volgende inrichtingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De Eeker, kanaalweg 1, 9679 TL Scheemda - Eemskanaal, Slochterdiep ong., 9621 BA Lageland - Kooipolder, Groenedijk 7, 9619 TE Froombosch - Siddeburen Oudeweg, Oudeweg 198, 9628 CJ Siddeburen - Schaapbulten, Westerlaan 7, 9937 TS Meedhuizen - Scheemderzwaag, Oude Dijksterweg ong., 9679 TX Scheemda - Siddeburen, Geerlandweg 1, 9628 TJ Siddeburen - Slochteren, Eikenlaan ong., Froombosch - Spitsbergen, Spitsbergenweg ong., 9636 TD Zuidbroek - Tjuchem, Oosterzandenweg 7, 9628 TD Siddeburen - Tusschenklappen, Legeweg ong., 9649 AE Muntendam - Zuiderpolder, Zuiderpolder 1, 9681 TM Midwolda - Zuiderveen, Botjesweg ong., 9635 TP Noordbroek <p>Daarnaast zijn er geen harde juridisch bindende afspraken gemaakt, waardoor de gaswinning kan doorgaan tot een onbekend moment.</p>
	Antwoord	<p>De maatwerkbesluiten hebben betrekking op een hogere grenswaarde voor NOx voor een installatiedeel op het Groningen gasveld. Op grond van artikel 5.44, tweede lid, van het Activiteitenbesluit milieubeheer gelden vanaf 1 januari 2019 de emissiegrenswaarden in paragraaf 5.1.5 voor een stookinstallatie voor de regeneratie van glycol, die voor 20 december 2018 in bedrijf is genomen. Op grond van artikel 5.44a, derde lid, kan voor een stookinstallatie die voor 20 december 2018 in gebruik is genomen en op gasvormige brandstoffen wordt gestookt een maatwerkvoorschrift vastgesteld worden. Dit is voor de Groningen locaties geval.</p> <p>Deze maatwerkvoorschriften hebben echter geen betrekking op de toegestane productie uit het Groningen gasveld zoals vastgelegd in het vaststellingsbesluit. Op 29 maart 2018 heeft het kabinet besloten om de gaswinning zo snel als mogelijk te beëindigen. In het verlengde daarvan is per 1 januari 2019 wettelijk vastgelegd dat er niet meer uit het Groningen gasveld gewonnen wordt dan nodig is voor de leveringszekerheid. De afbouw van de winning gaat voorspoedig. Vanaf medio 2022 is er in een gemiddeld jaar geen gas meer nodig uit het Groningen gasveld.</p>

0023	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener verzoekt de minister na te gaan waarom GTS een reductie van 30% hanteert op het aardgas, terwijl EWE in zijn zienswijze aanbiedt tot 50% te gaan. Indiener wenst een nadere uitleg, en indien een reductie >30% mogelijk is, wordt verzocht dit te regelen.</p> <p>Onderbouwing: 80% van de export naar Duitsland gaat via twee leidingen in de buurt van Winterswijk. Voor die overige 20%, ca. 18 bcm, die via Oude Statenzijl gaat, rekent GTS een reductie van 30%, terwijl EWE in zijn zienswijze aanbiedt tot 50% te gaan. Indiener doet het verzoek om na te gaan waarom GTS 30% hanteert en als dat beter kan dat ook te regelen. Het levert misschien niet veel op, maar alle beetjes helpen. Voor het lopende gasjaar levert dit een reductie op van 0.2 bcm. Voor het komende gasjaar is dit toch minstens 0.8 bcm, omdat die 0.2 bcm slaat op de zomermaanden. Indiener schat zelf 1.0 bcm. Het is de indiener niet duidelijk hoe GTS dit heeft verdisconteerd in hun schatting van de behoefte uit Groningen van 9.3 bcm voor het komende jaar. Die aangeboden 50% zal wel iets te maken hebben met de kwaliteit van het H-gas dat EWE wil gaan bijmengen.</p>
	Antwoord	<p>De mate waarin hoogcalorisch gas toegevoegd kan worden aan het Groningengas hangt af van de kwaliteit (Wobbe-waarde) van het hoogcalorisch gas dat aangeleverd wordt en van de kwaliteitseisen die er Duitsland gelden. Op basis hiervan is de inschatting van GTS dat er 30% hoogcalorisch gas kan worden bijgemengd bij het Groningengas. Dit is vergelijkbaar met de mengverhouding die GTS hanteert op de andere exportpunten naar Duitsland. Aangezien het mengstation in Duitsland ligt, zal overigens GTG Nord en niet GTS het mengstation opereren.</p>
0053	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de minister niet volledig gebruik maakt van de optie om het Groningsgas van laagcalorische waarde te importeren en de stikstoffabrieken meer te laten produceren met geïmporteerd gas van hoogcalorische waarde, terwijl deze optie er wel is.</p>
	Antwoord	<p>Eén van de maatregelen om de winning te minimaliseren is het optimaal inzetten van de stikstofinstallaties om daarmee hoogcalorisch gas geschikt te maken voor gebruikers van laagcalorisch gas. Voor komend gasjaar is de stikstofinzet op 100% vastgesteld en wordt UGS Norg gevuld met pseudo-Groningengas. Door Norg te vullen met pseudo-Groningengas kunnen de stikstofinstallaties maximaal benut worden, ook als de marktvraag te klein is om de stikstofinstallaties volledig te benutten.</p> <p>Een verdere verhoging van de stikstofinzet is volgens GTS niet verantwoord. De back-up installaties waarmee dit zou kunnen zijn nodig om verstoringen of onzekerheden in de vraag op te kunnen vangen. Mocht gedurende het jaar blijken dat meer stikstof ingezet kan worden dan verwacht, dan zal net als in het gasjaar 2019-2020 een tijdelijke maatregel genomen worden om de winning verder te beperken.</p>

5. Tempo versterken van gebouwen

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er een adequaat mandaat van de NCG noodzakelijk is.</p> <p>Onderbouwing: de NCG constateert dat er momenteel twee opdrachtgevers zijn, met verschillende bevoegdheden en met verschillende uitgangspunten. De NCG bevindt zich in een lastige positie om te opereren, wat wordt veroorzaakt door het systeem waarbinnen de NCG moet opereren. De minister van BZK is verantwoordelijk voor (de uitvoering van) de versterkingsoperatie en stuurt de NCG aan. Tot op heden worden beloftes tot versnelling in de uitvoering niet of onvoldoende ingelost. Een adequaat mandaat van de NCG is noodzakelijk om tot meer snelheid in het proces van versterkingsadviezen te komen en een beter aansturing op deadlines richting de bureaus.</p>
	Antwoord	<p>De minister van BZK is eigenaar van de NCG. De NCG heeft hierbij het mandaat gekregen om alle besluiten te nemen die nodig zijn voor de veiligheid. Hieronder valt ook het versnellen van het proces om tot versterkingsadviezen of normbesluiten te komen.</p>
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R015 R014 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat het tot uitvoering brengen van de versterkingsmaatregelen moet worden versneld en dat de NCG hier adequaat voor wordt ingericht.</p> <p>Onderbouwing: in de praktijk ondervindt indiener dat de NCG momenteel onvoldoende in staat wordt gesteld om de uitvoeringsfase adequaat in te vullen. Een adequaat uitvoeringsmandaat ontbreekt. Als een versterkingsadvies is opgeleverd, duurt het te lang voordat vervolgstappen kunnen worden gezet. Voor elke afwijking van de standaard moet NCG afstemming zoeken met het ministerie van BZK.</p>

R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat, gezien vanuit de verantwoordelijkheid die de minister draagt voor de veiligheid, de minister zorg moet dragen voor een adequaat proces voor opname, beoordeling en uitvoering.</p> <p>Onderbouwing: net als in de fases van opname en beoordeling, vindt ook in de uitvoeringsfase onvoldoende voortgang plaats. Indiener ondervindt in de praktijk dat de NCG momenteel onvoldoende in staat wordt gesteld om de uitvoeringsfase adequaat in te vullen. Een adequaat uitvoeringsmandaat ontbreekt momenteel. Als een versterkingsadvies is opgeleverd, duurt het te lang voordat vervolgstappen kunnen worden gezet. Voor elke afwijking van de standaard moet NCG afstemming zoeken met het ministerie van BZK.</p>
	Antwoord	De NCG heeft het mandaat gekregen om alle besluiten te nemen die nodig zijn voor de veiligheid. Wanneer een vervolgstap nodig is voor de veiligheid kan deze stap eigenstandig door NCG worden genomen.
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat in het vaststellingsbesluit geen verantwoordelijkheid moet worden toegedicht aan de gemeenten inzake (de uitvoering van) de versterkingsoperatie, terwijl zij die verantwoordelijkheid feitelijk niet hebben.</p> <p>Onderbouwing: in het ontwerpbesluit wordt aangegeven dat de gemeenten verantwoordelijk zijn voor de planning en aansturing van de uitvoering van de versterking. Indiener wil de minister er nadrukkelijk op wijzen dat de gemeenten weliswaar in de Lokale Plannen van Aanpak aan de NCG aangeven welke adressen moeten worden opgenomen en beoordeeld, maar dat zij geen invloed hebben op de opname en beoordelingscapaciteit, noch invloed hebben op de aansturing van de bureaus die opnames en beoordelingen uitvoeren, noch de NCG formele aanwijzingen hierin kunnen geven. Kortom: de reële invloed van de gemeenten op de planning van opname en beoordeling is nu zeer beperkt.</p>

	Antwoord	Het Vaststellingsbesluit is niet de plek waarin de bevoegdheidsverdeling in het kader van de versterkingsopgave wordt geregeld. Om de bevoegdheidsverdeling tussen bestuursorganen, die betrokken zijn bij de versterking, te regelen, is het Wetsvoorstel Versterken gebouwen Groningen in voorbereiding. Hierin wordt geregeld dat de gemeenten opdrachtgever zijn voor de NCG en bepalen wat de planning en prioritering van opname, beoordeling en uitvoering is. Hierbij moet uiteraard rekening worden gehouden met de beschikbare capaciteit. Deze capaciteit is niet oneindig. De capaciteit kan bij de uitvoering van maatregelen bijvoorbeeld beperkt zijn door beschikbare menskracht maar ook door lokale omgevingsfactoren (bijvoorbeeld beschikbaarheid wisselwoningen). Ook het aanbod van bedrijven die de versterkingsmaatregelen kunnen uitvoeren, is beperkt. De ministers van BZK en EZK stellen uiteraard alles in het werk om zoveel mogelijk capaciteit beschikbaar te maken. Indien er in samenspraak met de gemeenten, bewoners en marktpartijen slimme oplossingen worden gevonden om de capaciteit te vergroten dan wordt de beschikbare capaciteit ook tussentijds verhoogd.
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat ervoor gezorgd moet worden dat de gemeenten in de gelegenheid worden gesteld om daadwerkelijk te sturen op de versterking en een volwaardige opdrachtgeversrol kunnen nemen.</p> <p>Onderbouwing: de gemeenten hebben net zo min invloed op de uitvoeringsfase van de versterking. De minister van BZK is verantwoordelijk voor (de uitvoering van) de versterkingsoperatie en stuurt de NCG aan. De gemeenten hebben formeel geen invloed op de bedrijfsvoering van NCG, noch van zijn onderaannemers en het Bedrijfsbureau B6. De gemeenten lopen niet weg voor wat belangrijk is voor de inwoners van Groningen en gaan de grotere verantwoordelijkheid in de versterkingsoperatie niet uit de weg. Om die verantwoordelijkheid adequaat in te kunnen vullen, zullen gemeenten meer mogelijkheden moeten krijgen om daadwerkelijk te sturen in zowel de onderzoeks- als de uitvoeringsfase van versterkingstrajecten.</p>
	Antwoord	Om de bevoegdheidsverdeling tussen bestuursorganen, die betrokken zijn bij de versterking, te regelen, is het Wetsvoorstel Versterken gebouwen Groningen in voorbereiding. Hierin wordt geregeld dat de gemeenten opdrachtgever zijn voor de NCG en bepalen wat de planning en prioritering van opname, beoordeling en uitvoering is. De gemeente is niet verantwoordelijk voor de uitvoering of financiering van de versterkingsmaatregelen. Deze verantwoordelijkheid blijft – gelet op de zorgplicht, om alles te doen wat nodig is voor de veiligheid – bij het Rijk. Dit geldt ook voor de aansturing van de dagelijkse werkzaamheden van de uitvoeringsorganisatie. Gemeenten blijven uiteraard betrokken bij de onderzoek en uitvoeringsfase.

R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat in het vaststellingsbesluit moet worden meegewogen dat de planning voor opnames en beoordelingen voor 2020 zeer waarschijnlijk niet gehaald gaat worden, zoals dat eveneens geldt voor de adressen in de uitvoeringsfase.</p> <p>Onderbouwing: uit de voortgangsrapportage van NCG blijkt dat het versterkingsprogramma achter loopt bij de doelstellingen om dit jaar 4.000 opnames en 4.000 beoordelingen uit te voeren. In werkelijkheid zijn dit tot nu toe slechts 462 opnames en 1.127 beoordelingen. In het ontwerpbesluit geeft de minister aan dat de kans aanwezig is dat de doelstelling dit jaar niet gehaald wordt. Indiener schat dat deze kans aanzienlijk is, gebaseerd op de planning van het aantal op te leveren gevalideerde versterkingsadviezen per kwartaal. Hieruit blijkt bovendien dat adressen iedere maand verder naar achteren worden geschoven in de planning.</p>
	Antwoord	<p>Voor de actuele cijfers omtrent de opname en beoordeling wordt verwezen naar het dashboard van de NCG waarin de versterking cijfermatig wordt bijgehouden. Uit het dashboard van juli blijkt dat het aantal opnames inderdaad achterblijft bij de verwachting. De reden hiervoor is gelegen in de veiligheidsmaatregelen die in het kader van Covid-19 worden genomen. Deze veiligheidsmaatregelen maakten het moeilijker om een fysieke opname in huis uit te voeren. Uit de cijfers blijkt dat de 4000 beoordelingen in 2020 waarschijnlijk wel worden gehaald. Gelet hierop is er geen reden om anders te overwegen.</p>
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat inwoners recht hebben op een sneller en voorspelbaarder proces van versterking.</p> <p>Onderbouwing: inwoners zijn tot nu toe vooral geconfronteerd met plannings die voortdurend werden gewijzigd, deadlines die niet werden gehaald en voortdurende aanpassingen aan de beoordelingskaders en randvoorwaarden. Dit is één van de belangrijkste stressfactoren waar de inwoners op dit moment mee te maken hebben. De versterkingsadviezen die vanuit de Lokale Plannen van Aanpak 2019 nu worden opgeleverd zijn deels uitgevoerd volgens NPR 2018 T1, deels volgens NPR 2018 T2 en de adressen die na 1 augustus komen, worden waarschijnlijk weer op basis van een ander beoordelingskader beoordeeld. De adressen liggen ruimtelijk gezien door elkaar, wat betekent dat binnen dorpen, buurten en zelfs straten verschillen tussen de adviezen ontstaan.</p>

	Antwoord	Sinds de start van de versterking zijn de uitgangspunten sterk veranderd. Inmiddels wordt de gaswinning afgebouwd naar 0. Daardoor wordt het veiliger en verandert de aard van de versterking. Dit werkt door in de benodigde versterkingsmaatregelen en daardoor ontstaan verschillen. In overleg met de gemeenten wordt een logische clustering aangebracht bij het invoeren van dergelijke nieuwe inzichten zodat wordt voorkomen dat onwenselijke verschillen in het gebied ontstaan. Hierover zijn Rijk en Regio nog in gesprek.
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener pleit ervoor om samen met de regio afspraken te maken over hoe de in gang gezette en geclusterde programma's het beste kunnen worden afgerond op een manier die recht doet aan de maatschappelijke situatie waarmee de dorpen en buurten worden geconfronteerd.</p> <p>Onderbouwing: er wordt gewerkt aan nieuwe aanpassingen van de NPR. Hierover heeft de minister zich laten adviseren door het Adviescollege veiligheid Groningen (ACVG). Onlangs heeft ook SodM hier een advies over uitgebracht. Zowel op het advies van ACVG als op dat van SodM heeft indiener gereageerd. Indiener geeft aan dat de veiligheidssituatie enerzijds verandert, maar anderzijds ziet indiener dat de voortdurende aanpassingen van de NPR in de praktijk contraproductief werken.</p>
	Antwoord	De ministers van EZK en BZK zijn op dit moment in overleg met de gemeente om afspraken te maken over hetgeen wordt voorgesteld door indiener.
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de verrijking van de adressenlijst van de HRA2020 door IMG, NCG en gemeenten op korte termijn moet plaatsvinden, waarbij ook de adressen met veel schade en acuut onveilige situaties worden toegevoegd, opdat de meest risicovolle gebouwen in beeld zijn.</p> <p>Onderbouwing: in het ontwerpbesluit geeft de minister aan dat met de huidige versterkingsscope (26.000 adressen in de regio) alle adressen in beeld zijn voor de versterking. De minister geeft daarbij aan dat dat zowel gaat om adressen die vanuit de HRA zijn toegevoegd, panden waarvan de NCG constateert dat deze erg lijken op panden in de scope en panden waarvan de eigenaar verzoekt om een opname. De minister gaat hierbij voorbij aan het advies van SodM van 2019 om ook adressen met veel (aardbeving)schade op te nemen in de scope voor opname en beoordeling. Er heeft tot op heden geen verrijking op de HRA2020 plaatsgevonden. Voor deze verrijking moeten de zogeheten gegronde meldingen van Acut Onveilige Situaties (AOS) en grote constructieve schades worden bekeken. Hierin is een rol weggelegd voor IMG, NCG en gemeenten. Het is noodzakelijk dat deze verrijking alsnog plaatsvindt. De bevinding dat er bij de meeste bewoners geen sprake is van samenloop tussen schade en een mogelijke</p>

		<p>versterkingsoperatie, waardoor een grootschalige samenwerkingsaanpak tussen TCMG en NCG niet aan de orde lijkt, wordt momenteel nog niet gedeeld. Zo is er bijvoorbeeld nog geen onderzoek gedaan naar de vraag of bewoners die in het versterkingsproces zitten hun schade ook melden bij IMG.</p>
	Antwoord	<p>Acuut onveilige situaties maken geen onderdeel van de versterkingsoperatie (en prioritering) maar worden direct aangepakt. Als TCMG ernstig beschadigde gebouwen aantreft, waar mogelijk veiligheidsrisico's optreden, worden deze gemeld aan de NCG.</p>
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het beoordelingskader niet voortdurend gewijzigd moet worden, ondanks dat dit vanuit technisch oogpunt mogelijk is.</p> <p>Onderbouwing: Het voortdurend aanpassen van de beoordelingskaders werkt averechts. Gedurende het proces van beoordelen worden bureaus geconfronteerd met aanpassingen van het beoordelingskader. Vanuit de techniek is dit verklaarbaar, maar maatschappelijk gezien zeer zorgelijk. Het kost veel tijd om deze aanpassingen te verwerken. Het aanpassen van de NPR betekent dat de NCG en de ingenieurbureaus tijd nodig hebben om de wijzigingen te implementeren. Als gevolg daarvan hebben bureaus de neiging om telkens de nieuwste kaders af te wachten om te voorkomen dat werk dubbel gedaan moet worden. Dit komt de voortgang niet ten goede. Het herhaaldelijk veranderen van het regime, van de spelregels, werkt zeer vertragend.</p>
	Antwoord	<p>Het is van belang om bij de versterking rekening te houden met de nieuwste inzichten over het dalende risico op aardbevingen en de staat van gebouwen. Onnodige versterking vertraagt de totale aanpak en leidt daardoor tot de situatie dat gebouwen die daadwerkelijk niet aan de veiligheidsnorm voldoen, later worden aangepakt. De NCG heeft aangegeven 1 maand nodig te hebben om een update van de NPR door te voeren. Na deze maand kunnen ingenieurs met de nieuwe norm rekenen.</p>
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener verzoekt de minister om niet te wachten met het starten van de uitvoering van de typologiebenadering totdat de aanpak van TNO operationeel is, maar te starten met de NCG-methode.</p> <p>Onderbouwing: indiener wil de typologiebenadering onder de aandacht van de minister brengen. Deze aanpak is door NCG ontwikkeld en uitvoering-gereed voor een aantal typologieën. Met de implementatie van deze aanpak kan op zeer korte termijn snelheid worden gemaakt in de uitvoering. Tegelijkertijd wordt ook door TNO gekeken naar de typologieën. Indiener doet het verzoek niet te wachten met het starten van de uitvoering totdat de aanpak van TNO operationeel is, maar te starten met de NCG-methode.</p>

R019 R020 R021		
	Antwoord	De typologie-aanpak ligt ter validatie bij het Adviescollege Veiligheid Groningen. Daarbij is zowel de methode, zoals ontwikkeld door het CVW/de NCG als de methode ontwikkeld door TNO aangedragen. Als de methode wordt goedgekeurd zal deze direct in de praktijk worden gebracht. Vooruitlopend op de validatie is de NCG al gestart met een pilot van de typologie-aanpak. Er wordt dus niet gewacht op de methode zoals ontwikkeld door TNO.
0023	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat ten aanzien van de versterking het probleem van de boerenschuren aangepakt moet worden. Onderbouwing: er zijn niet veel boerenschuren, dus dat moet redelijk snel te identificeren zijn. Dan ook niet zeuren over geld. Dit is dan qua omvang een behapbaar project, dat met een ruimhartig beleid kan worden opgelost met behoud van monumentale waarden.
	Antwoord	In de meest recente risicoanalyse zijn enkele boerenschuren aangewezen als gebouwen met een licht verhoogd risico. Deze worden daarom aan de scope voor de versterking toegevoegd.
0023		Indiener betwijfelt of de provincie Groningen geholpen is indien er nu gestopt wordt met versterken. Onderbouwing: Indiener denkt niet dat de provincie Groningen ermee geholpen is als nu gestopt wordt met versterken. Wanneer nu gestopt wordt met versterken, blijft er een provincie achter met een wrak en gerepareerd huizenbestand. De doorgaans kleine bevingen en verzakkingen zullen nog lange tijd schade veroorzaken. Niet voor niets is die termijn van aansprakelijkheid in de Mijnbouwwet op 30 jaar gesteld. Nu de boel zo achterlaten is een schandvlek voor de natie.
	Antwoord	De versterking van de gebouwen in Groningen gaat onverminderd door. Wel wordt daarbij rekening gehouden met de nieuwe inzichten en het dalende risico op een zware aardbeving. Schade die is ontstaan of nog ontstaat komt voor vergoeding in aanmerking via een verzoek bij het IMG.
0023	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat er een eenduidige normering moet komen voor het beoordelen van de woningen. Onderbouwing: er valt nog iets te zeggen over de bouwnorm die gehanteerd werd en wordt. De eerste drie batches, die overigens nog steeds niet zijn afgehandeld, vielen onder de norm NPR-2015. Deze bouwnorm is natuurlijk opgesteld met in het achterhoofd de productie van 2014 die 42.3 bcm bedroeg. Dit is volkomen achterhaald. Dan zijn er nog

		beoordelingen volgens NPR-2018 mede gebaseerd op een productie van 23,6 bcm in 2017. Op dit moment beoordeelt men met een tempo van 4.000 woningen per jaar. Met welke norm? Als het meezit, is het beoordelen over vijf jaar klaar. Daar helpt geen bestuurlijk versnellingspakket tegen. De uitvoering komt dan nog.
	Antwoord	De daling van de gaswinning is verwerkt in de nieuwe dreigingskaart bij de NPR. Deze nieuwe kaart is op 1 augustus gepubliceerd door de NEN en wordt sinds 1 september toegepast door de NCG. Door deze nieuwe kaarten wordt in de nieuwe berekeningen rekening gehouden met het lagere risico van aardbevingen als gevolg van de gedaalde gaswinning. De NEN heeft in de dreigingskaarten ook de optie opgenomen om "vooruit te kijken" naar de dreiging in de komende jaren (tijdvakken). Het is daardoor mogelijk om de beoordeling van gebouwen te baseren op de dreiging in het jaar waarin eventuele maatregelen daadwerkelijk zijn gerealiseerd. Namens de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Economische Zaken en Klimaat is advies gevraagd aan het Adviescollege Veiligheid Groningen over de toepassing van tijdvakken bij de beoordeling van gebouwen. Dit advies wordt in september 2020 verwacht.
0023	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat er een aanvullende opdracht van de inspectie moet komen, namelijk het verschaffen van duidelijkheid wat er nog allemaal gerepareerd moet worden.</p> <p>Onderbouwing: er zijn namelijk nog drie dingen te doen, repareren, versterken (eventueel) en verduurzamen. Tot zover de versterking. Je moet er gewoon meteen mee beginnen of mee stoppen, of een aanvullende inhoud aan geven. Wat moet er allemaal nog gerepareerd worden en hoe zorg je dat dit op korte termijn gebeurt? Het concept versterking is grotendeels achterhaald door de ontwikkelingen.</p>
	Antwoord	Door het dalende risico in Groningen is steeds minder versterking noodzakelijk. Dit wordt echter op het niveau van ieder individueel gebouw vastgesteld, zodat bewoners zeker weten dat hun huis aan de norm voldoet. Naast de versterking zijn er ook andere opgaven voor de woning (onderhoud, verduurzaming). Hiervoor is de bewoner echter niet afhankelijk van de overheid. De bewoner kan deze acties zelf in gang zetten. Waar herstel van aardbevingsschade aan de orde is kan dit via een verzoek om schadevergoeding bij het IMG.

0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de agrarische pilot (resultaat van de agrarische tafel) verre van voortvarend, ruimhartig en met menselijke maat voortgang geniet. De pilot is gecompliceerd en inmiddels met al meer dan een jaar vertraagd. Indiener stelt dat het ministerie schuld heeft aan de vertraging.</p> <p>Onderbouwing: Indiener heeft tot op heden enkel mondelinge toezegging gekregen dat ze zijn toegelaten tot de pilot. Indiener is in feite nog steeds 'vogelvrij' en de pilot zou ook zomaar afgeblazen kunnen worden. Die vrees was er afgelopen voorjaar al toen de minister de pilot als 'te complex' betitelde. Indiener kan met deze pilot geen enkel recht omlenken dat alle schade ook daadwerkelijk met deze pilot vergoed zal gaan worden. De pilot is al meer dan een jaar vertraagd. Door het 'oprekken' van de pilot in tijd, zou met het mogelijk niet doorgaan van deze pilot de rechtspositie van indiener ernstig geschaad worden.</p>
	Antwoord	<p>In het kader van de agrarische pilot wordt geëxperimenteerd met een integrale aanpak voor agrarische bedrijven. Uit de eerste ervaringen blijkt dat dit zeer complex is. Van de ervaringen uit deze pilot wordt geleerd. De inzet blijft om tot een goede en integrale benadering van agrarische bedrijven te komen.</p>
0034	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat er in het vaststellingsbesluit onvoldoende zekerheid wordt geboden als het gaat om het versnellen van de uitvoering van het versterkingstraject. Indiener doet het verzoek nogmaals naar het versterkingstraject te kijken en dit aan te passen in het definitieve besluit.</p> <p>Onderbouwing: In het ontwerp-vaststellingsbesluit wordt gesteld dat de versterkingsoperatie versneld zal worden. Echter wordt dit niet gedaan door de verschillende stappen in de opgave sneller uit te voeren, of door de opname-, beoordelings- en uitvoeringscapaciteit uit te breiden, maar slechts door op basis van een model (HRA) de scope van de versterkingsopgave te verkleinen.</p>
	Antwoord	<p>Anders dan indiener stelt wordt de scope niet verkleind en worden wel degelijk stappen genomen om het proces te versnellen.</p> <p>Alle gebouwen die onderdeel uitmaakten van de scope worden opgenomen en beoordeeld en waar nodig versterkt. De scope wordt niet verkleind.</p> <p>Daarnaast worden maatregelen genomen om de doorlooptijd van alle stappen in het proces te verkleinen en wordt de capaciteit bij NCG en in de markt uitgebreid.</p>
0043	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat alle, niet slechts enkele woningen binnen de invloedssfeer van het Groningenveld moeten worden onderzocht en indien noodzakelijk op de beste wijze worden versterkt, conform de uitgangspunten bij NPR2015.</p>

	Antwoord	<p>Alle woningen binnen de invloedssfeer van het Groningenveld worden geanalyseerd door de risicoanalyse middels de HRA bij dit besluit. Als uit de HRA2020 of een eerdere risicoanalyse voor een gebouw een risico groter dan 10^{-5} per jaar gebleken is, wordt dit gebouwen op norm beoordeeld. Ook op basis van de onzekerheidsmarge die bij de HRA wordt gehanteerd (de 'P90') of op basis van een expertoordeel van deskundigen wordt gebouwen aangemerkt voor de individuele opname en beoordeling. Daarnaast kunnen gemeenten aanvullend gebouwen toevoegen aan de scope en kunnen bewoners een verzoek doen tot een opname.</p> <p>De NPR: 9998:2015 is inmiddels vervangen door de NPR: 9998:2018. Hierin zijn belangrijke verbeteringen doorgevoerd en is de daling van de gaswinning verwerkt. De NPR: 9998:2015 wordt niet meer toegepast omdat deze is achterhaald.</p>
--	----------	---

6. Maatschappelijke ontwrichting als gevolg van bodembeweging veroorzaakt door de winning van gas uit het Groningerveld

R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat er, gelet op de maatschappelijke ontwrichting in het komende gasjaar, niet méér gas gewonnen mag worden dan 9,3 mld m3 bij een jaar met een gemiddeld temperatuurprofiel.</p> <p>Onderbouwing: het is voor indiener niet acceptabel om het niveau van de winning om welke reden dan ook voor het gasjaar 2020-2021 hoger te laten eindigen van 9,3 mld m3 in een jaar met een gemiddelde temperatuur. Door de versnelde afbouw en beëindiging van de winning per 2022 heeft de minister verwachtingen gewekt. Daarnaast kan de winning hoger dan 9,3 mld m3 een negatief effect hebben op de seismiciteit.</p>
	Antwoord	<p>Voor het gasjaar 2020-2021 is het winningsniveau vastgesteld op 8,1 miljard Nm³. De gevolgen van de aardbevingen hebben impact op de sociaalmaatschappelijke situaties zoals in het vaststellingsbesluit is beschreven. Daarom heeft het Rijk de daar beschreven maatregelen genomen, waaronder de extra investeringen in de sociaal-maatschappelijke ondersteuning in het aardbevingsgebied en het inrichten van het nationaal programma Groningen.</p>
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister de effecten van gaswinning op maatschappelijke ontwrichting in overleg met de regio voortdurend moet monitoren en dat de minister moet voorzien in daadwerkelijk effectieve maatregelen, zoals effectieve schade-afhandeling, versterking en het oplossen van gezondheidsproblemen.</p> <p>Onderbouwing: in het ontwerpbesluit wordt erkend dat de gaswinning, de schadeafhandeling en de stroef lopende versterkingsoperatie maatschappelijke ontwrichting ten gevolge heeft. Groningers ervaren nog steeds gezondheidsklachten of stress als gevolg van de gaswinning. Deze klachten komen vooral voort uit onzekerheid over de versterkingsopgave, de wachttijden voor schadeafhandeling en lange bureaucratische procedures in het algemeen. In het ontwerpbesluit wordt geconcludeerd dat de minister van EZK met de ministers van BZK en VWS op regelmatige basis overleggen heeft met de lokale overheden om voortdurend aandacht te blijven geven aan deze effecten van de gaswinning. Indiener vindt dat de maatschappelijke ontwrichting blijvend aandacht verdient in de overleggen, waarbij de effectiviteit van de maatregelen</p>

		die reeds geïnitieerd zijn worden gemonitord en geëvalueerd en ook het nemen van aanvullende maatregelen besproken moet worden.
	Antwoord	Zoals de indiener aangeeft is er op regelmatige basis overleg tussen Rijk en regio over de maatschappelijke ontwrichting, de gevolgen daarvan en de effectiviteit en de efficiëntie van de maatregelen die daartoe genomen worden. De monitoring en evaluatie van de maatregelen die genomen zijn vindt voortdurend plaats en ook de in het vaststellingsbesluit genoemde onderzoeken van de Rijkuniversiteit Groningen worden daarbij betrokken. In de toekomst zal de minister van EZK samen met de minister van BZK de situatie in Groningen blijvend monitoren op het gebied van sociaalmaatschappelijke ontwrichting en in gesprek blijven met regionale overheden en maatschappelijke organisaties over de benodigde maatregelen en de effecten daarvan.
0011	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat het winningsgebied in Groningen maatschappelijk zo ontwricht is dat verder gaswinnen onaanvaardbaar is. Onderbouwing: de aardgaswinning heeft voor veel ellende gezorgd in Groningen. Het resulteert onder andere in aardbevingen die slecht zijn voor gebouwen en de mensen. Bovendien zorgde de investering van de aardgasbaten in de Randstad voor een verarming van Noord-Nederland. Stoppen met gaswinnen in Groningen is goed voor een door de aardgaswinning verarmde bevolking van Groningen.
	Antwoord	In verscheidene onderzoeken van de RUG worden de gaswinning en maatschappelijke ontwrichting met elkaar in verband gebracht. In dit verband constateert de RUG dat het vertrouwen in de overheid in sommige gevallen laag is. De minister van EZK zet zich samen met de minister van BZK in om de processen rondom schade en versterking te versnellen waar mogelijk. Daarnaast wordt gaswinning zo snel mogelijk beëindigd.
R012	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat maatschappelijke ontwrichting niet alleen gaat over de daadwerkelijke aardbevingen, maar nadrukkelijk ook om de kans op aardbevingen en de effecten van aardbevingen die in het verleden hebben plaatsgevonden, met de blijvende noodzaak voor schadeafhandeling en de versterking als gevolg. Onderbouwing: Maatschappelijke ontwrichting wordt veroorzaakt door een palet aan factoren die samenhangen met aardbevingen die (zijn) ontstaan als gevolg van de gaswinning in Groningen. Het gaat hierbij niet alleen om de daadwerkelijke aardbevingen.
	Antwoord	In de onderzoeken van de Rijksuniversiteit Groningen worden, zoals de indiener schetst, meerdere oorzaken aangegeven voor de maatschappelijke ontwrichting. Deze oorzaken worden zoveel als mogelijk weggenomen. Tevens worden maatregelen genomen om de ontstane maatschappelijke ontwrichting tegen te gaan.

R012	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener blijft aandacht vragen voor het voorkomen van maatschappelijke ontwrichting.</p> <p>Onderbouwing: Indiener merkt op dat recente onderzoeken aantonen dat de ontstane problemen veel impact hebben op de inwoners in Groningen, ondanks de verlaging van de gaswinning en de inspanningen die zijn verricht om deze maatschappelijke ontwrichting te voorkomen.</p>
	Antwoord	<p>Met de verlaging van de gaswinning, de versnelling van de versterkingsoperatie, het komen tot een soepele en snelle schade-afhandeling en de extra sociaal-emotionele ondersteuning zet het kabinet zich in om verdere maatschappelijke ontwrichting zo veel mogelijk te voorkomen.</p>
0030	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de maatschappelijke ontwrichting het gevolg is van commerciële overwegingen en niet vanuit een maatschappelijke noodzaak.</p>
	Antwoord	<p>De maatschappelijke ontwrichting is volgens het onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen, aangehaald in het vaststellingsbesluit, het gevolg van een onveiligheidsgevoel door de aardbevingen, het ontbreken van vertrouwen in de overheid en de belasting van procedures waar bewoners zich in bevinden als gevolg van de versterkingsoperatie en schade-afhandeling. Commerciële overwegingen spelen hierbij geen rol.</p>
0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de parlementaire enquête nu van start moet gaan, niet pas als de versterking gaat lopen.</p> <p>Onderbouwing: het is geestelijk belangrijk voor Groningers dat de 'verantwoordelijken' opgepakt worden en berecht worden.</p>
	Antwoord	<p>De parlementaire enquête is een instrument van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. De Tweede Kamer der Staten-Generaal gaat ook zelf over de planning van de parlementaire enquête en heeft inmiddels besloten om de voorbereidingen van de parlementaire enquête te starten.</p>
0037	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de inwoners van Groningen gedwongen zijn om te moeten blijven vechten voor het stopzetten van de gaswinning.</p> <p>Onderbouwing: Indiener geeft aan dat, zelfs na vier keer procederen, de inwoners van Groningen gedwongen zijn en blijven om de aandacht van de minister voor het dossier op te eisen, en via de juridische weg, moeten blijven vechten voor het stopzetten van de gaswinning ook. Zeker nu de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft bevestigd (uitspraak 15 juli 2020) dat de minister van EZK goed bezig is.</p>

	Antwoord	De gaswinning en de gevolgen daarvan in Groningen hebben de blijvende aandacht van het kabinet. Er is geen sprake van verminderde aandacht voor dit onderwerp door de uitspraak van de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 15 juli 2020.
0052	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener geeft aan dat er dit jaar weer veel en zwaardere bevingen zijn geweest. Indiener is geraakt in diens belang door in het bevingengebied te wonen en stelt de uitvoering van de steun zeer te wensen overlaat, evenals de schadeafhandeling en versterking, terwijl de emotionele impact groot is.
	Antwoord	Het kabinet zet zich in om schade-afhandeling soepel en snel te laten verlopen, duidelijkheid te bieden over de versterkingsoperatie en de Groningers perspectief te bieden op de toekomst op het gebied van energie, economie en leefbaarheid.

6a. Subjectieve veiligheid, gezondheidsklachten

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
0025	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat in het vaststellingsbesluit niet wordt ingegaan op de psychische schade ontstaan door aardbevingen bij bewoners van het gebied. Deze psychische schade is inmiddels meermaals aangetoond bij bewoners in de afgelopen jaren.
0027	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat niemand met klachten serieus wordt genomen en is geraakt in zijn belang door het belang van diens klachten.
	Antwoord	De gezondheidsklachten als gevolg van de gaswinning zijn bekend en meermalen onderzocht. Daarom zijn middelen vrijgemaakt voor sociaalmaatschappelijke ondersteuning in de regio teneinde deze gezondheidsklachten te verminderen, zoals beschreven in paragraaf 5.6.2.1 van het vaststellingsbesluit. Dit gaat om 5,4 miljoen euro voor een periode van twee jaar, waar bijvoorbeeld aardbevingscoaches in de regio van zijn aangesteld, welke bewoners kunnen helpen met de procedurele lasten van schade en versterking. Daarnaast heeft het ministerie van VWS middelen vrijgemaakt voor geestelijke verzorging. Voorts is het Instituut Mijnbouwschade Groningen momenteel bezig een regeling in te richten voor de afhandeling van immateriële schade, welke in 2021 van start zal gaan. Met de maatregelen die samen met de regionale overheden worden genomen, worden de klachten van de bewoners zo veel mogelijk geadresseerd en waar mogelijk verholpen.

0034	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener acht het van groot belang dat gezondheidsklachten (het gevoel van onveiligheid en het gevoel van onzekerheid) zwaarder worden meegewogen en in die hoedanigheid moeten worden meegenomen in het definitieve vaststellingsbesluit.</p> <p>Onderbouwing: In het vaststellingsbesluit dient bij de belangrijkste gezondheidsklachten ook te worden vermeld dat de (ernstige) gezondheidsklachten tevens en in grote mate worden veroorzaakt door het door bewoners beleefde gevoel van onveiligheid ten gevolge van dreigingen van aardbevingen in combinatie met een eerder onveilig verklaarde woning. Dit gevoel van onveiligheid wordt bij elke aardbeving sterker en zorgwekkender, en zal leiden tot nog meer en grotere gezondheidsklachten. Daarnaast zorgen de telkens wijzigende kaders (HRA, NPR) ervoor dat het voor de bewoners telkens opnieuw onduidelijk is of hun huis wel of niet zal worden versterkt. Deze wijzigingen dragen bij aan een gevoel van onzekerheid.</p>
	Antwoord	<p>In het vaststellingsbesluit is maatschappelijke ontwrichting één van de wettelijke beoordelingscriteria. Maatschappelijke ontwrichting maakt onderdeel uit van het veiligheidsbelang van de Groningers. In het vaststellingsbesluit – evenals in het flankerend beleid van het kabinet – wordt aan dit belang zwaarwegende betekenis toegekend.</p> <p>De negatieve gevolgen die de Groningers van de gaswinning ervaren, waaronder de (ernstige) gezondheidsklachten waaraan indiener refereert, zijn de reden waarom het kabinet de gaswinning in Groningen zo spoedig mogelijk geheel beëindigt. Op de langere termijn is het wegnemen van de oorzaak – het stoppen van de gaswinning – de enige optie om ook maatschappelijke ontwrichting, gezondheidsklachten en onveiligheidsgevoelens weg te nemen. Niettemin geldt dat het steeds verder versnelde afbouwpad, waardoor de veiligheid als zodanig snel verbetert, op korte termijn deze klachten niet kan wegnemen. Om ook op korte termijn zo veel als mogelijk recht te doen aan de veiligheid, de beleving daarvan en de belangen van de Groningers, wordt in het vaststellingsbesluit gekozen voor de operationele strategie waarmee het veiligheidsbelang – inclusief de veiligheidsbeleving en gevolgen daarvan – zo veel mogelijk gediend wordt. Daarnaast wordt uiteraard ook onverminderd ingezet op (verbetering en versnelling van de) schadeafhandeling en versterking, zoals in het besluit uitgebreid is toegelicht. Daarbij is ook gewezen op het geïntegreerde pakket van maatregelen vanuit het Rijk gericht op de toekomst van Groningen, meer specifiek de leefbaarheid, sociale samenhang, energietransitie en regionale economische ontwikkeling.</p>

6b. (Grond)rechten

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat, gelet op de langdurige en structurele schending van grondrechten van inwoners in Groningen het winningsniveau voor 2020-2021 niet hoger mag worden vastgesteld dan 9,3 mld m³.</p> <p>Onderbouwing: grondrechten worden door de gaswinning én het niet tijdig wegnemen van de nadelige gevolgen ervan geschonden. In het ontwerp vaststellingsbesluit wordt gesteld dat de minister de door grondrechten beschermde belangen van Groningen goed heeft afgewogen door de veiligheidsrisico's aan de hand van een concrete norm te beoordelen, op zo kort mogelijke termijn de gaswinning uit Groningen te beëindigen in combinatie met (voorzorgs)maatregelen om omstandigheden en toekomst van bewoners te verbeteren. Het beëindigen van de gaswinning op zo kort mogelijke termijn is heel belangrijk in relatie tot de geschonden grondrechten.</p>
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de minister zich moet inspannen om de gaswinning lager vast te stellen.</p> <p>Onderbouwing: in het ontwerp vaststellingsbesluit wordt gesteld dat de minister de door grondrechten beschermde belangen van Groningen goed heeft afgewogen door de veiligheidsrisico's aan de hand van een concrete norm te beoordelen, op zo kort mogelijke termijn de gaswinning uit Groningen te beëindigen in combinatie met (voorzorgs)maatregelen om omstandigheden en toekomst van bewoners te verbeteren. Het beëindigen van de gaswinning op zo kort mogelijke termijn is heel belangrijk in relatie tot de geschonden grondrechten. Echter is er geen sprake van voorzorgsmaatregelen, elke maatregel is of wordt genomen nadat de grondrechten al langdurig en structureel zijn geschonden. Het nog altijd ontbreken van een redelijke termijn waarbinnen woningen versterkt moeten zijn, toont dat grondrechten nog niet voldoende gewicht krijgen in het vaststellingsbesluit.</p>

R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de oorzaken van grondrechtenschendingen daadwerkelijk moeten worden bestreden door onder andere uitvoering te geven aan de genoemde argumenten # 11 t/m 23 en argumenten # 30 t/m 34 van deze zienswijze.</p> <p>Onderbouwing: grondrechten worden door de gaswinning én het niet tijdig wegnemen van de nadelige gevolgen ervan geschonden. In het ontwerp vaststellingsbesluit wordt gesteld dat de minister de door grondrechten beschermde belangen van Groningen goed heeft afgewogen door de veiligheidsrisico's aan de hand van een concrete norm te beoordelen, op zo kort mogelijke termijn de gaswinning uit Groningen te beëindigen in combinatie met (voorzorgs)maatregelen om omstandigheden en toekomst van bewoners te verbeteren. Het beëindigen van de gaswinning op zo kort mogelijke termijn is heel belangrijk in relatie tot de geschonden grondrechten. Echter is er geen sprake van voorzorgsmaatregelen, elke maatregel is of wordt genomen nadat de grondrechten al langdurig en structureel zijn geschonden. Het nog altijd ontbreken van een redelijke termijn waarbinnen woningen versterkt moeten zijn, toont dat grondrechten nog niet voldoende gewicht krijgen in het vaststellingsbesluit.</p>
	Antwoord	<p>In algemene zin onderschrijft de minister dat het winningsniveau zo laag mogelijk moet worden vastgesteld. In het besluit is een winningsniveau vastgesteld van 8,1 miljard Nm³ in een gemiddeld jaar, inderdaad lager dan 9,3 miljard Nm³. Ook onderschrijft de minister dat gestreefd moet worden naar het verder verbeteren van versterken en schadeafhandeling. Zienswijzen met betrekking tot deze onderwerpen worden in de betreffende secties van deze nota beantwoord. Het in de zienswijze naar voren gebrachte standpunt dat er sprake is van schending van grondrechten onderschrijft de minister niet. De Afdeling bestuursrechtspraak heeft geen schending van grondrechten vastgesteld voor de gasjaren 2018-2019 en 2019-2020. Er is geen reden om aan te nemen dat er met het nemen van het vaststellingsbesluit 2020-2021 wel sprake zou zijn van schending van grondrechten. Dat neemt niet weg dat de minister gehouden is om te motiveren op welke wijze de beëindiging van de gaswinning op zo kort mogelijke termijn plaats zal vinden. Dit doet de minister op verschillende plaatsen in het besluit, waaronder in detail in sectie 5.4.</p>

R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de minister inwoners financieel moet compenseren wanneer niet kan worden voldaan aan de genoemde argumenten # 11 t/m 23 en argumenten # 30 t/m 34 van deze zienswijze.</p> <p>Onderbouwing: grondrechten worden door de gaswinning én het niet tijdig wegnemen van de nadelige gevolgen ervan geschonden.</p>
	Antwoord	<p>De minister herhaalt dat er zijn ogen geen sprake is van schending van grondrechten. De door grondrechten beschermde belangen van de inwoners zijn door de minister in zijn afweging meegenomen.</p>
0030	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het advies van de commissie Meijdam dat in het ontwerp-vestigingsbesluit als uitgangspunt genomen wordt ten aanzien van de versterking, in strijd is met het verdrag van Granada.</p> <p>Onderbouwing: het verdrag van Granada en Valletta en het werelderfgoedverdrag bevatten uitgangspunten en verplichtingen voor het beschermen van cultureel erfgoed. Zo verplicht het verdrag van Granada onder meer om de te beschermen monumenten en cultuurlandschappen te inventariseren. In de verdragen heeft de nationale overheid de verdragsverplichting neergelegd bij de lokale overheden. Als gevolg daarvan hebben de gemeentelijke monumenten een beschermingsstatus en vallen onder de gedragsverplichtingen van het verdrag van Granada. De minister heeft in het bestreden besluit niet voldaan aan deze verplichtingen. Door versterking enkel vorm te geven als een afgeroomde veiligheidsnorm, is het aannemelijk dat de gebouwen door de effecten van de gaswinning geschaad worden. Het verdrag van Granada verplicht de Minister ook om onderdelen, zoals glas en lood timmerwerk en dergelijke van een monumentaal gebouw te beschermen. Daarmee dienen ook gemeentelijke monumenten gelijkwaardig als rijksmonumenten versterkt te worden, en bij schade is dus een toegankelijke schadeprocedure voor het geheel van het betreffende monument aan de orde.</p>

	Antwoord	<p>In het Verdrag van Granada staat dat bescherming van het architectonisch erfgoed een essentieel doel is van de ruimtelijke ordening. Het vaststellingsbesluit is een besluit op basis van de Mijnbouwwet dat erop gericht is om ten behoeve van de veiligheid zo min mogelijk gas te winnen en vervolgens om de benodigde hoeveelheid gas op een zo veilig mogelijk manier te winnen. Het vaststellingsbesluit is geen besluit in het kader van de ruimtelijke ordening.</p> <p>Voor wat betreft de relatie tussen het vaststellingsbesluit en bescherming van monumenten wijs ik er op dat het minimaliseren van de gaswinning de kans op schade aan gebouwen, waaronder monumenten, vermindert. Wanneer er toch schade optreedt aan monumenten of wanneer versterking van monumenten nodig is, zal dat conform de daarvoor geldende regelgeving moeten gebeuren.</p> <p>Dat de aanpak van de minister niet in strijd is met het Verdrag van Granada is ook bevestigd door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in de uitspraak van 15 juli 2020 (ECLI:NL:RVS:2020:1665, r.o. 47).</p>
0030	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de heersende situatie van rechtsondermijning op gespannen voet staat met artikel zes en dertien van het EVRM (Europese verdrag voor de Rechten van de Mens]. Het is daarom gerechtvaardigd dat artikel vier van de Mijnbouwwet getoetst moet worden aan het EVRM.</p> <p>Onderbouwing: Artikel vier van de mijnbouwwet verplicht de grondeigenaar om delfstofwinning op een diepte van meer dan 100 meter onder zijn grond te gedogen, mits de winning plaatsvindt overeenkomstig de geldende regels. Gebeurt dit laatste niet, dan kan de grondeigenaar stellen dat de activiteiten in de ondergrond van zijn perceel onrechtmatig zijn en behoeft hij deze niet te tolereren. De heersende situatie van rechtsondermijning staat op gespannen voet met artikel zes en dertien van het EVRM.</p> <p>Artikel 1 biedt het waarborg tegen inmening in het eigendomsrecht. Zo moet er sprake zijn van een 'fair balance' tussen de eisen van het algemeen belang en de fundamentele rechten van de burger. Hierbij is het ook van belang in hoeverre in de beschikbare nationale procedures de kwestie van inmening in het eigendomsrecht aan de orde komt.</p>
0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener doet een beroep op artikel 4 van de Mijnbouwwet. Kort samengevat staat hier omschreven dat alle schade aan de bovenliggende grond/activiteiten/bouwwerken geheel dienen te worden vergoed als dit het gevolg is van mijnbouwactiviteiten welke dieper dan 100 meter onder het aardoppervlak plaatsvinden. Indiener geeft aan dat dit aan de orde is.</p>

	Antwoord	De winning van gas uit het Groningenveld vindt plaats overeenkomstig de geldende regels. Het juridisch kader is uitgebreid toegelicht in hoofdstuk 2 van het besluit. Ook voor de afhandeling en vergoeding van de schade zijn wettelijk vastgelegde procedures.
0041	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat diens rechten worden geschonden en dat de overheid een zorgplicht heeft, en dat dit niet het wijzigen van wetten behelst om onder die verantwoordelijkheid uit te komen.
	Antwoord	De afgelopen jaren zijn de Mijnbouwwet en de Gaswet aangepast om een wettelijke systematiek vast te leggen gericht op het minimaliseren van de gaswinning uit het Groningen gasveld. Door omvangrijke en ingrijpende maatregelen wordt in het huidige gasjaar ruim 8 miljard Nm ³ minder gas gewonnen dan in het vorige gasjaar. Het besluit voor het komende gasjaar stelt de winning weer lager vast. Met andere woorden, wetswijzingen zijn juist gericht op de door het kabinet beoogde zo snel mogelijke beëindiging van de gaswinning.
0053	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener vindt de minister niet geloofwaardig wanneer de minister 'zegt' dat hij stopt met gaswinning Groningenveld met alle acties die de revue zijn gepasseerd en helaas werden gedoogd. Indiener geeft aan aanspraak te maken op artikel vier van de Mijnbouwwet en dat hij als burger de gaswinning niet meer gedooft, immers de onbalans is het gevolg van terughoudendheid in beleid.</p> <p>Onderbouwing: Een harde datum die bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State is bevestigd, staat niet genoteerd. Daarnaast speelt de aanpassing van wetten in het nadeel van de inwoners van het Groningenveld. Door deze nieuwe/aangepaste wetten kon en kan de minister doorgaan tot op heden en zonder die aanpassingen had hij al moeten stoppen. Leveranciers zoals ENGIE die aangaven/aangeven van hun contract af te willen worden en worden niet gehonoreerd. Desondanks komt de minister er onder de noemer leveringszekerheid mee weg, ten koste van de inwoners van het Groningenveld. Ook dit is zeer tegenstrijdig met de opmerking van de minister om te willen stoppen.</p>
	Antwoord	Het kabinet is het met indiener eens dat de gaswinning in Groningen zo snel mogelijk moet stoppen en dat de Groningers recht hebben op vergoeding van schade die is ontstaan als gevolg van de bodembeweging. Op 29 maart 2018 heeft het kabinet besloten om de gaswinning zo snel als mogelijk te beëindigen. Daarnaast is per 1 januari 2019 wettelijk vastgelegd dat er niet meer uit het Groningen gasveld gewonnen wordt dan nodig is voor de leveringszekerheid, het "niet meer dan nodig" principe. In 2019 heeft het kabinet aanvullende maatregelen genomen om de gaswinning verder te verlagen. Met deze maatregelen was het mogelijk om in het gasjaar 2019-2020 de gaswinning vast te stellen op een niveau onder het door SodM

		<p>geadviseerde niveau van 12 miljard Nm³ in een gemiddeld jaar. In maart 2020 bleek er door omstandigheden minder gas nodig te zijn en heeft de minister conform de wetgeving "niet meer dan nodig" de gaswinning tussentijds naar beneden bijgesteld. Door de warme winter kwam het winningsniveau vervolgens nog lager uit: ook dat principe ligt besloten in "niet meer dan nodig". Dit laat zien dat het principe van "niet meer dan nodig" werkt, dat de gaswinning conform deze wettelijke methodiek en de aanvullende maatregelen van het kabinet steeds harder naar beneden gaat en dat het kabinet er alles aan doet om de gaswinning zo spoedig mogelijk te stoppen. Vanaf medio 2022 is in een gemiddeld jaar geen gas meer nodig uit het Groningen gasveld. De definitieve sluiting en ontmanteling van productielocaties is al ingezet en wordt de komende jaren voortgezet.</p>
--	--	---

6c. Schade, schade-afhandeling en schade door waardedaling

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister als systeemverantwoordelijke voor de schadeafhandeling het IMG in staat moet stellen om schademeldingen tijdig af te handelen. Indien het IMG daar niet in slaagt, moet de minister hierin verantwoordelijkheid nemen.</p> <p>Onderbouwing: De minister ziet de noodzaak van het versnellen van de schadeafhandeling. Het streven is een schadeafhandeling binnen een half jaar (182 dagen of minder), terwijl op 22 juni de TCMG aangeeft dat de verwachte doorlooptijd van een reguliere schademelding tot 259 dagen is opgelopen. Bovendien gaan deze cijfers over de reguliere - eenvoudige - dossiers. Voor de specifieke en/of complexe dossiers verloopt de afhandeling over het algemeen nog moeizamer en is de afhandeling van deze schadesoorten nog niet goed geborgd. Daarnaast geeft TCMG aan dat de doorlooptijd voor nieuwe reguliere schademeldingen toeneemt, en dat het aantal schade-opnames de instroom momenteel niet kan bijbenen. De achterstand zal door de coronacrisis en zomerverlof verder toenemen. Pas na de zomer kan worden ingehaald, mits er wordt opgeschaald.</p> <p>Tot 1 juli regelde de TCMG de schadeafhandeling. Per 1 juli 2020 neemt het IMG de taken van de TCMG over. Tegelijkertijd wordt de afhandeling van schade dan verbreed met immateriële schade en de compensatieregeling waardedaling.</p>
0033	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener maakt bezwaar tegen de gaswinning in het Groningenveld 2020-2021, zolang de schades niet binnen 3 maanden afgehandeld en betaald worden.
	Antwoord	<p>De minister van EZK draagt de (systeem)verantwoordelijkheid voor de onafhankelijke en adequate afhandeling van schade (zowel fysieke schade als andere schadesoorten). De Tweede Kamer controleert of de minister van EZK goed met deze verantwoordelijkheid omgaat. Het IMG is verantwoordelijk voor de manier waarop het IMG de aan hem toebedeelde taken en bevoegdheden uitoefent. Als systeemverantwoordelijke kan de minister van EZK het IMG aanspreken op het resultaat bijvoorbeeld ten aanzien van de snelheid van de schadeafhandeling.</p> <p>De laatste maanden is er een forse toename te zien van het aantal schademeldingen. Om de vertraging zo veel mogelijk te beperken, werkt het IMG aan de verdere ontwikkeling van digitale schadeopnames en zal hij aanvullende maatregelen ontwikkelen. Dit heeft als doel om het aantal opnames te verhogen en zo de doorlooptijd voor de afhandeling van reguliere fysieke schades aan gebouwen te verminderen. Zowel het IMG als de minister van EZK hebben hier veel aandacht voor.</p>

R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de minister de toenemende afhandelingstermijnen mee moet wegen in het vaststellingsbesluit.</p> <p>Onderbouwing: de minister heeft zelf al aangegeven dat het belangrijk is dat de procedure van schade-afhandeling soepel verloopt om maatschappelijke ontwrichting en gezondheidseffecten tegen te gaan. Het is van groot belang dat er voor de gezondheid van de bewoners op toegezien wordt dat de afhandelingstermijnen niet nog verder oplopen en een stuwmeer aan schademeldingen ontstaat. Volgens de Mijnbouwwet moet het ontstaan van schade, het verder beperken van schade en de voortgang van de schadeafhandeling uitdrukkelijk in de besluitvorming betrokken worden. De toenemende afhandelingstermijnen maken daar onderdeel van uit.</p>
0002	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat de doorgaande gaswinning leidt tot voortdurend toenemende schade aan diens huis en aan diens woonomgeving. Volgens indiener laat de regering na om dit op een zorgvuldige wijze af te handelen. Dus zonder goede schadeafhandeling geen gaswinning.
	Antwoord	De lengte van de termijn voor het behandelen van een schademelding is één van de factoren die is betrokken in dit besluit. Dit is echter niet de enige factor die bepaalt of en hoeveel gas gewonnen mag worden. De wachttijd voordat schade wordt hersteld draagt bij aan de nadelige effecten van de gaswinning. Belangrijk is dat de termijn voor afhandeling zo kort mogelijk wordt gehouden. Het IMG doet er alles aan om de behandeltermijn op maximaal 6 maanden te houden.
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister opnieuw moet overwegen om juridisch onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek te laten verrichten naar schade-afhandelingen.</p> <p>Onderbouwing: indiener vindt het zorgelijk dat de afhandelingstermijnen verder oplopen en er wederom een stuwmeer aan schademeldingen ontstaat. Indiener adviseert daarom om juridisch onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de afhandeling van schade te doen, met het doel iedere mogelijkheid om de schade-afhandeling te verbeteren, aan te grijpen.</p>

	Antwoord	<p>Het functioneren van het IMG wordt door de minister als systeemverantwoordelijke nauwlettend gevolgd. In de Tijdelijke Wet Groningen daarnaast is voorzien dat de wet binnen drie jaar na inwerkingtreding van de wet voor het eerst moet worden geëvalueerd. Hierbij kan ook gebruik gemaakt worden van juridisch onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek. Voorts is het IMG verplicht personen en instellingen, die met hem in aanraking komen, in de gelegenheid te stellen voorstellen tot verbeteringen van werkwijzen en procedures te doen. Dit betekent dat belanghebbenden, zoals bewoners, de gelegenheid krijgen om te worden betrokken bij de wijze waarop het Instituut aanvragen om schadevergoeding afhandelt en daar feedback op kunnen geven. Dit zijn voldoende waarborgen om toe te zien op een juiste afhandeling van schademeldingen en het tempo daarvan.</p>
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister moet zorgen voor een rechtvaardige en gelijkwaardige schade-afhandeling voor inwoners die zowel onder de werking van het Groningenveld wonen als onder de werking van andere mijnbouwactiviteiten door ook voor hen het wettelijk bewijsvermoeden te hanteren.</p> <p>Onderbouwing: er zijn inwoners die wonen onder de werking van andere mijnbouwactiviteiten, zoals zoutwinning. Ook voor deze inwoners moet het wettelijk bewijsvermoeden gelden. Deze inwoners mag niet gevraagd worden om zelf hun schade aan een specifieke mijnbouwactiviteit te koppelen. Deze inwoners ervaren niet alleen maatschappelijke ontwrichting als gevolg van de winning uit het Groningenveld, maar ook door de stapeling uit andere mijnbouwactiviteiten. Zij verdienen ook de toepassing van het wettelijk bewijsvermoeden.</p>
	Antwoord	<p>Het wettelijk bewijsvermoeden zoals dat geldt voor schade door bodembeweging als gevolg van de gaswinning uit het Groningenveld en de gasopslag bij Norg, kan niet zomaar landelijk worden toegepast. Een wettelijke bewijsvermoeden is een vergaande afwijking van het uitgangspunt in het bewijsrecht dat degene die iets stelt, dat ook moet bewijzen. Zo'n afwijking vergt een voldoende rechtvaardiging. Voor Groningen is er sprake van een dergelijke voldoende rechtvaardiging. Voor de rest van Nederland niet, daarvoor verschilt het schadebeeld dat wordt veroorzaakt door bodembeweging als gevolg van mijnbouw in de rest van het land te zeer van dat in Groningen. In Groningen ging het om tienduizenden in korte tijd, in de rest van het land om 15 tot 20 gevallen per jaar.</p> <p>Dit laat onverlet dat gedupeerden ook voor andere vormen van schade door bodembeweging als gevolg van mijnbouwactiviteiten ontzorgd moeten worden. Met de Commissie Mijnbouwschade is daartoe een voorziening voor buitengerechtelijke schadeafhandeling opgezet waarbij de onafhankelijke Commissie de bewijslast voor</p>

		burgers overneemt. De onafhankelijke Commissie Mijnbouwschade onderzoekt de schademelding namelijk zelf en geeft daar een oordeel over. Dat betekent praktisch dat de bewijslast niet op de schouders van de gedupeerde rust. Na een jaar is er ruimte voor een evaluatie over het functioneren van de Commissie en de afspraken die in het Instellingsbesluit en de bijbehorende protocollen zijn vastgelegd over de manier waarop de Commissie schade afhandelt.
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de minister erop moet toezien dat de regeling immateriële schadevergoeding van het IMG de bewoner daadwerkelijk ontzorgt en niet nog meer (procedure)leed veroorzaakt.</p> <p>Onderbouwing: de minister geeft aan dat het van belang is dat bewoners zoveel mogelijk ontzorgd worden in het proces van indiening en afhandeling van hun aanvraag om schadevergoeding. Op deze manier wordt voorkomen dat de procedure voor een aanvraag om vergoeding leidt tot extra (procedure)leed. Het IMG is al ver gevorderd in de voorbereiding van deze (nieuwe) taken (afhandeling van schade, immateriële schade en de compensatieregeling waardedaling). Nu het bewijs voor de persoonsaantasting vooral wordt gehaald uit feitelijkheden en niet uit het 'persoonlijke verhaal' van de bewoners, is het nog maar de vraag of de beoogde werkwijze van het IMG daadwerkelijk leidt tot ontzorgen.</p>
	Antwoord	<p>IMG heeft haar werkwijze op hoofdlijnen gepresenteerd. Hierbij is het uitgangspunt van de procedure als volgt: laagdrempelig en digitaal waar mogelijk, en persoonlijker en uitgebreider waar nodig of gewenst. De minister en het IMG zijn van mening dat de procedure voor immateriële schadevergadering niet op zichzelf nieuw leed mag veroorzaken en dat de bewoner ontzorgd moet worden. Het IMG wil bij het bepalen van deze schadevergoeding rekening houden met diverse omstandigheden, zoals de omvang van de schade, de veiligheid, de locatie, het aantal schadeprocedures en de duur ervan. Het moet voor burgers ook mogelijk zijn hun verhaal te doen en gehoord te worden. Op deze manier moet zo veel mogelijk recht worden gedaan aan de persoonlijke situatie van de aanvrager.</p>
R012	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het trage verloop van de schadeafhandeling en versterking nog altijd zorgt voor sociale onveiligheid, gezondheidsproblemen en maatschappelijke onrust.</p> <p>Onderbouwing: een palet aan factoren die samenhangen met aardbevingen die (zijn) ontstaan als gevolg van de gaswinning in Groningen veroorzaken maatschappelijke ontwrichting.</p>

R006	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener blijft aandringen op een 1) ruimhartige en spoedige afhandeling van schade als gevolg van de gaswinning uit het Groningenveld en 2) een voortvarende aanpak van de versterkingsopgave in het gebied.</p> <p>Onderbouwing: Hoewel de minister de vorderingen op het gebied van schadeafhandeling en versterking in het gebied duidelijk uiteenzet in het vaststellingsbesluit, achten wij het van groot belang dat het tempo waarin dit gebeurt waar mogelijk wordt opgevoerd. Niet alleen om de bestaande meldingen af te handelen, maar ook vanwege het feit dat nieuwe schademeldingen (zullen) blijven binnenkomen. Daarnaast zijn de gevoelens van onveiligheid onder de inwoners van Groningen onlosmakelijk verbonden met de trage afhandeling van de versterkingsopgave. Hier dient zo snel mogelijk een eind aan te komen.</p>
	Antwoord	<p>Het doorlopen van de procedures voor schadeafhandeling en versterking beïnvloeden de mate van maatschappelijke onrust. De taak van het IMG is om onafhankelijk, rechtvaardig, ruimhartig en voortvarend mijnbouwschade af te handelen. Het IMG doet dit met oog voor de menselijke maat. Het wetsvoorstel Versterken beschrijft een navolgbaar en transparant versterkingsproces waarbij is ingezet op versnelling om te zorgen voor veilige gebouwen in Groningen. In alle gevallen biedt de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) begeleiding en uitleg tijdens het traject. Bij het IMG en bij de NCG werken zaakbegeleiders/bewonersbegeleiders die bewoners helpen om de procedures voor schadeafhandeling en de versterkingsoperatie toe te lichten en de bewoners bijvoorbeeld te helpen met het maken van keuzes. Hiermee wordt ondersteuning geboden voor bewoners waar zij het nodig hebben.</p>
R004	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener wijst op de zorgen van inwoners over de stapeling van mijnbouwactiviteiten in de regio, waaronder de zoutwinning.</p>
	Antwoord	<p>Het Instituut Mijnbouwschade Groningen en de Commissie Mijnbouwschade werken nauw met elkaar samen wanneer er zich schademeldingen voordoen waarbij het werkgebied van de beide organisaties elkaar raken, zoals bijvoorbeeld schade bij gestapelde mijnbouw, om ervoor te zorgen dat schade van de gedupeerde op voortvarende en zorgvuldige wijze wordt afgehandeld.</p>
R004 R024	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener blijft aandringen op een spoedige en ruimhartige schaderegeling voor alle vormen van mijnbouwschade, gelet op de gestapelde mijnbouwactiviteiten in het Gronings-Drents gebied.</p> <p>Onderbouwing: Zoals Staatstoezicht op de Mijnen eerder heeft betoogd, rechtvaardigt de stapeling van mijnbouwactiviteiten in deze regio [Noord-Drenthe] de toepassing van het wettelijk bewijsvermoeden.</p>

	Antwoord	<p>Om te voorzien in een laagdrempelige, transparante, onafhankelijke en snelle afhandeling van schade door bodembeweging als gevolg van mijnbouwactiviteiten (anders dan gaswinning uit het Groningenveld en de gasopslag bij Norg) waarbij de burger centraal staat is de Commissie Mijnbouwschade ingesteld. Uitgangspunt van de werkwijze die voor de Commissie is vastgelegd in de protocollen bij Instellingsbesluit Commissie Mijnbouwschade is daarbij dat de ongelijkheid tussen burger en mijnbouwonderneming wordt verminderd en dat een gedupeerde bij de behandeling van schade wordt ontzorgd.</p> <p>Zoals ook is aangegeven in reactie op de zienswijze met nrs R007, R008, R009, R010, R012, R013, R014, R015, R016, R017, R018, R019, R020, R021 kan het wettelijk bewijsvermoeden zoals dat geldt voor schade door bodembeweging als gevolg van de gaswinning uit het Groningenveld en de gasopslag bij Norg, niet zomaar landelijk worden toegepast. Daarvoor ontbreekt een voldoende rechtvaardiging. Dit laat onverlet dat gedupeerden ook voor andere vormen van schade door bodembeweging als gevolg van mijnbouwactiviteiten ontzorgd moeten worden. Met de Commissie Mijnbouwschade is daartoe een voorziening voor buitengerechterlijke schadeafhandeling opgezet waarbij de onafhankelijke Commissie de bewijslast voor burgers overneemt. De onafhankelijke Commissie Mijnbouwschade onderzoekt de schademelding namelijk zelf en geeft daar een oordeel over. Dat betekent praktisch dat de bewijslast niet op de schouders van de gedupeerde rust.</p>
R004 R024	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er een eenduidige, onafhankelijke beoordeling en vlotte afhandeling van schades moet plaatsvinden, waarbij materieel sprake is van gelijke rechtsbedeling voor zowel de inwoners van de regio Noord-Drenthe als die in de provincie Groningen.</p> <p>Onderbouwing: indiener geeft aan dat de regeling die per 1 juli 2020 in werking is getreden niet voorziet in een voldoende onafhankelijke en gelijke behandeling van schademeldingen, zoals die door alle betrokken partijen wordt gewenst.</p>
	Antwoord	<p>Met het Instellingsbesluit Commissie Mijnbouwschade is voorzien in een laagdrempelige, transparante, onafhankelijke, snelle en uniforme afhandeling van schade door bodembeweging als gevolg van mijnbouwactiviteiten anders dan gaswinning uit het Groningenveld en de gasopslag bij Norg. Net als de burgerlijk rechter en het Instituut mijnbouwschade Groningen past de Commissie bij de afhandeling van schademeldingen de regels van het civiele aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht die zijn opgenomen in het Burgerlijk Wetboek toe. Hiermee wordt geborgd dat er materieel sprake is van een gelijke rechtsbedeling voor alle inwoners van Nederland, waaronder de inwoners van de regio Noord-Drenthe als die in de provincie Groningen.</p>

0011	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het schadebedrag van 30 miljard euro moet worden gestort in het ontwikkelingsfonds Noord Groningen, dat los moet staan van Den Haag.</p> <p>Onderbouwing: Deze 30 miljard euro moet beschouwd worden als de rente van de veel te grote investeringen met aardgasbaten in de Randstad van de afgelopen 20 jaar. Het instituut moet los staan van Den Haag want anders lekt het weer weg naar de Randstad. Hiervoor moet een staatslening afgesloten worden. Dit moet snel gebeuren en opgenomen in de miljoenen nota.</p>
	Antwoord	<p>In oktober 2018 is met de regio het nationaal programma overeengekomen waarmee wordt geïnvesteerd in perspectief voor de regio en de toekomst van de Groningers. De regionale overheden maken hier zelf plannen voor en ook de inwoners van Groningen hebben zeggenschap middels het project Touekomst over de besteding van 100 miljoen euro. Momenteel worden de ingediende ideeën gebundeld tot grotere projecten. Begin 2021 zal duidelijk worden hoe de beschikbare middelen zullen worden besteed. De betrokkenheid van het Rijk bij het NPG is dan ook op een wijze georganiseerd zoals de indiener beoogt.</p>
0022	Samenvatting zienswijze(n)	<p>De indiener roept de juridisch mijnbouwschade-verantwoordelijken op om de versterking en deugdelijke reparaties van gebouwen in Groningen te borgen op een fatsoenlijke manier.</p> <p>Onderbouwing: Op papier lijkt dit door de mijnbouwschade-verantwoordelijken goed geframed, maar in de praktijk ondervinden vele Groningers dat versterken en de mogelijkheid tot deugdelijk herstel, dus inclusief het herstel van de kapotte fundamente van hun gebouwen, nog steeds niet het geval is. Bodembewegingen van de (onder)grond en verzakkingen zullen blijven doorgaan. Gebouwen dienen te worden hersteld en versterkt door de mijnbouwschade-verantwoordelijken.</p>
	Antwoord	<p>Zoals indiener aangeeft is het van groot belang dat schade wordt hersteld en noodzakelijke versterking wordt gebracht. Daarom zijn in het afgelopen jaar versnellingsmaatregelen genomen op de afhandeling van schadeverzoeken en de uitvoering van de versterking. Het effect van die maatregelen wordt nu zichtbaar.</p>
0023	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het aantal schademeldingen stijgt en plaatst vraagtekens bij de oorzaak van deze stijging en wenst inzage in de verspreiding van de schademeldingen over de provincie.</p> <p>Onderbouwing: Uitschieters van 900 schademeldingen in één week zijn geen uitzondering, maar regel. Een goede analyse van deze schademeldingen is niet terug te vinden. Hoe zijn deze schademeldingen verspreid over de provincie? En wat is de oorzaak van de stijging? Gevraagd wordt ook naar de geclaimde schadebedragen (globaal) en hoe deze zijn verdeeld.</p>

	Antwoord	De laatste maanden is er een forse toename te zien van het aantal schademeldingen. IMG heeft onderzoek laten doen door de RUG naar de oorzaken van het hoge aantal meldingen. Dit lijkt in zekere mate verband te houden met het toegenomen vertrouwen dat IMG heeft opgebouwd in de afhandeling van meldingen. Om de vertraging zo veel mogelijk te beperken, werkt het IMG aan de verdere ontwikkeling van digitale schadeopnames en zal het aanvullende maatregelen ontwikkelen. Dit heeft als doel om het aantal opnames te verhogen en zo de doorlooptijd voor de afhandeling van reguliere fysieke schades aan gebouwen te verminderen. Zowel het IMG als de minister van EZK hebben hier veel aandacht voor. Op de site van het IMG is te zien hoe de spreiding van de schademeldingen eruit ziet.
0025	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat de schade wordt ondergewaardeerd, omdat men de mogelijke materiële schade inschat op basis van modellen terwijl steeds meer blijkt dat de zeer oude panden in het gebied niet aan deze modellen voldoen.
	Antwoord	Bij erfgoedpanden zoals monumenten en kerken is er vaak specialistische kennis nodig. Vooral bij het bepalen van de schade-omvang is het nodig om verstand te hebben van herstelwerkzaamheden en -kosten. De te gebruiken technieken en materialen zijn meestal niet standaard. Bovendien gelden er specifieke regels voor bouwwerkzaamheden aan rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten. Bij erfgoedpanden, zoals ook in geval van beschermde stads- en dorpsgezichten, komt daarom een deskundige zelf langs voor de schade-opname. Per situatie wordt afgewogen wat het niveau van de deskundige moet zijn op dit gebied.
0025	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat in het vaststellingsbesluit alleen de kans op fysieke schade en mogelijk overlijden worden benoemd. Hierbij wordt verzuimd om te berekenen hoeveel het gaat kosten om deze materiële schade te herstellen. Ook de waardedaling van onroerend goed in het gebied als gevolg van doorgaande gaswinning blijft onbelicht.
	Antwoord	De afhandeling van schade als gevolg van bodembeweging is een factor die wordt meegewogen in het nemen van het vaststellingsbesluit. Schadeafhandeling omvat alle vormen van schade die een gevolg is van de schade door bodembeweging door de gaswinning: fysieke (materiële) schade, schade door waardedaling etc. Het IMG is bevoegd en heeft tot taak al deze schadesoorten in behandeling te nemen. Meer informatie hierover staat op de website van het IMG www.schadedoormijnbouw.nl .
0025	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener wordt geraakt in zijn belang door woonplezier en waardedaling van diens onroerend goed in het gebied. Indiener is van mening dat schades uit het verleden eerst afgehandeld moeten zijn voor doorgaan kan worden met de gaswinning.
	Antwoord	De gaswinning wordt als zo snel als mogelijk afgebouwd. Ondertussen werkt het IMG aan een laagdrempelige, transparante, onafhankelijke en snelle afhandeling van schade.

0030	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de individuele burger c.q. grondeigenaar geen rechtszekerheid heeft, zonder adequate borging en toegang tot cruciale informatie ten aanzien van de afhandeling van schade.</p> <p>Onderbouwing: Een publieke afhandeling van schade biedt geen garanties ten aanzien van de rechtmatige afhandeling van schade. Zoals in het verleden het Centrum Veilig Wonen de schadeafhandeling regelde, zo heeft ook de huidige organisatie de schadeafhandeling niet adequaat geborgd.</p>
	Antwoord	<p>Wanneer een gedupeerde zich niet kan vinden in een besluit van het IMG op zijn aanvraag om schadevergoeding, kan hij tegen dit besluit bezwaar maken bij het IMG. Vervolgens kan tegen dit besluit op bezwaar van het IMG beroep ingesteld worden bij de sector bestuursrechtspraak van de rechtbank. Ten slotte kan hij tegen de uitspraak van de rechter hoger beroep instellen bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Indien de rechter oordeelt dat het genomen besluit niet rechtmatig is, dient het IMG uitvoering te geven aan deze uitspraak. Voor het concrete geval betekent dit dat er een nieuw besluit genomen moet worden met inachtneming van de uitspraak. Ten algemene kan dit ertoe leiden dat het IMG zijn werkwijze naar aanleiding van de uitspraak heroverweegt. Op deze wijze is de rechtmatigheid van de schadeafhandeling door het IMG geborgd.</p> <p>Transparantie over de schadeafwikkeling is zeer belangrijk. Het IMG communiceert via zijn website over de voortgang van de schadeafhandeling via tal van grafieken en cijfers. Daarnaast publiceert het wekelijks nieuwsberichten ten aanzien van de schadeafhandeling. Tot slot legt het IMG via zijn jaarverslag jaarlijks verantwoording af over de wijze waarop het schade afhandelt en wordt het functioneren van het IMG periodiek geëvalueerd.</p>
0031 0046	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat het de hoogste tijd is dat er een Noodplan komt voor de echte schade invulling en -versterking. Dit kan volgens de indiener veel sneller uitgevoerd worden in een op te richten Groninger Deltaplan, voor gestapelde mijnbouwschade met experts vanuit de regio.</p>
	Antwoord	<p>Het Instituut Mijnbouwschade Groningen en de Commissie Mijnbouwschade werken nauw met elkaar samen wanneer er zich schademeldingen voordoen waarbij het werkgebied van de beide organisaties elkaar raken, zoals bijvoorbeeld schade bij gestapelde mijnbouw, om ervoor te zorgen dat schade van de gedupeerde op voortvarende en zorgvuldige wijze wordt afgehandeld.</p>

0031	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener pleit voor een snelle aanpak van de mijnbouwschade en daardoor ontstane achterstallige investeringen, zodat recht gedaan wordt aan de beloften die door minister Wiebes zijn gedaan op 1 februari 2018 aan alle boeren in de provincie Groningen en Drenthe.
	Antwoord	Vermogensschade van ondernemers zoals boeren kan verschillende oorzaken hebben. Wanneer deze alleen is veroorzaakt door bodembeweging als gevolg van de gaswinning uit het Groningenveld en de gasopslag bij Norg (en daar dus in een voldoende causaal verband mee staat) is het IMG bevoegd om de schadeaanvraag in behandeling te nemen. Indien een agrarisch pand versterkt moet worden, gaat NCG met de agrariër in gesprek om tot een plan te komen wat er aan een pand moet gebeuren. Eventuele bijkomende (vermogens)schade als gevolg van deelname aan de versterkingsoperatie wordt hierin meegenomen.
0032	Samenvatting zienswijze(n)	Op bladzijde drie van het ontwerp-vaststellingsbesluit leest indiener dat de afhandelingstermijn minder dan 6 maanden bedraagt. Indiener stelt dat dit niet juist is, er zijn mensen die al een tweede keer een brief van TCMG hebben ontvangen met de mededeling opnieuw 15 maanden te moeten wachten op behandeling van hun schade.
	Antwoord	Op grond van de Tijdelijke wet Groningen (artikelen 12 en 13) gelden voor de verschillende onderdelen van het proces van behandeling van aanvragen om schadevergoeding zijn maximum termijnen. Bij elkaar opgeteld komen deze termijnen uit op een maximale beslistermijn van 12 tot 15 maanden. Het IMG streeft in de praktijk naar een maximale doorlooptijd van 6 maanden voor reguliere fysieke schades. Deze streeftermijn is echter een gemiddelde. Eenvoudige aanvragen kunnen aanzienlijk sneller worden afgedaan, de afhandeling van complexe aanvragen neemt langer in beslag Het hoge aantal schademeldingen van de afgelopen maanden heeft impact op de doorlooptijd. De verwachte doorlooptijden voor een schademelding publiceert IMG wekelijks op zijn website www.schadedoormijnbouw.nl . Als de doorlooptijd langer is dan het maximum waar het IMG naar streeft (een maximale doorlooptijd van 6 maanden van schademelding tot besluit voor reguliere dossiers), bekijkt IMG wat ervoor nodig is om deze weer te laten dalen Dit is momenteel het geval. IMG zet daarom een aantal acties in om de doorlooptijd in de praktijk minder lang te laten zijn. De belangrijkste actie is het structureel verhogen van het aantal schade-opnames dat wekelijks wordt ingepland en uitgevoerd.
0032	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat de suggestie wordt gewekt dat veeschuren of aardappelopslagschuren uitgesloten zijn van het traject van schadeafhandeling omdat zich daar meestal geen mensen in bevinden. Dit maakt indiener op uit het ontwerp-vaststellingsbesluit blz. 37-38 'feitelijk onderzoek naar het gebruik van schuren'.

	Antwoord	Eigenaren van agrarische bedrijven kunnen een schademelding doen bij het IMG. Schade aan bijgebouwen wordt ook opgenomen door een onafhankelijke deskundige, met kennis van deze specifieke schade.
0032	Samenvatting zienswijze(n)	Op blz. 61 van het ontwerp-vaststellingsbesluit staat dat het IMG immateriële schade en waardedaling van huizen beoordelen. Indiener vraagt waar eigenaren van alle andere soortige agrarische panden/schuren hun waardedaling kunnen claimen.
	Antwoord	Op dit moment kan alleen een aanvraag gedaan worden voor woningen in het waardedalingsgebied die tussen 16 augustus 2012 en 1 januari 2019 in bezit waren. Het is nog niet mogelijk om vergoeding voor waardedaling van bedrijfspanden aan te vragen. Het IMG laat momenteel onderzoeken of en hoe die waardedaling kan worden berekend.
0032	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat de nieuwe wet voor schadeafhandeling niet toereikend is voor alle vormen van gaswinningschade. Onderbouwing: indiener mist de belangrijke schadeafhandelingsmogelijkheden in het ontwerp-vaststellingsbesluit 2020-2021, voor het volledig financieel kunnen compenseren van ontstane schades door mijnbouwactiviteiten die hoofdzakelijk in de landbouw in de breedste zin van het woord voorkomen/ontstaan. Onder andere specifiek benoemd: de sluimerende effecten van (ongelijkmatige) bodemdaling zijn heden ten dage niet toegankelijk voor schadeafhandeling.
	Antwoord	De tijdelijke wet Groningen voorziet in een wettelijke regeling ten behoeve van een adequate en onafhankelijke afhandeling van alle vormen van schade als gevolg van bodembeweging door de aanleg of exploitatie van een mijnbouwwerk ten behoeve van gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag bij Norg. Gedupeerden met een aanvraag om vergoeding van schade door bodemdaling als gevolg van aanleg of exploitatie van een mijnbouwwerk ten behoeve van gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag bij Norg kunnen zich ook wenden tot het Instituut Mijnbouwschade. Gedupeerden kunnen bewoners zijn, maar ook ondernemers, zoals agrariërs.

0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat eigenaren van agrarische gronden en bouwwerken hetzelfde recht hebben op waardedalingvergoeding als huizenbezitters. Waardedaling van grond is nergens op te verhalen, evenals exploitatieschade van diezelfde grond door bodemdaling als gevolg van de gaswinning.</p> <p>Onderbouwing: Onder waardedaling van de grond verstaat indiener het verschil in waarde van dezelfde agrarische grond gelegen in een bodemdalingsgebied in vergelijking met daarbuiten. Als exploitatieschade ziet indiener niet alleen gewasschade in een bodemdalingsgebied, maar ook schuren die niet meer gebruikt kunnen worden door het gevaar op instorting als exploitatieschade. De agrariërs moeten vervangende schuurruimte huren. Ook dit dient gecompenseerd te worden, en schades daaruit voortvloeiend dienen vergoed te worden.</p>
	Antwoord	<p>Ten aanzien van de waardedaling van een niet-woning of andere vermogensschade die los staat van eventuele fysieke schade, geldt dat, omdat ze minder veelvoorkomend zijn en het IMG er pas vanaf 1 juli 2020 ervaring mee kan opdoen, er soms meer tijd nodig zal zijn om de aanvraag te beoordelen. Op dit moment kan alleen een aanvraag gedaan worden voor woningen in het waardedalingsgebied die tussen 16 augustus 2012 en 1 januari 2019 in bezit waren. Het is nog niet mogelijk om vergoeding voor waardedaling van bedrijfspanden aan te vragen. Het IMG laat momenteel onderzoeken of en hoe die waardedaling kan worden berekend.</p>
0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de minister bezig is met illegale eigendomsonteigening van zowel gronden als bedrijven.</p> <p>Onderbouwing: Door de bodemdaling als gevolg van gaswinning treedt exploitatieschade van gronden (en agrarische gebouwen) op. Door verhoging van het waterpeil als gevolg van (ongelijke) bodemdaling ten opzichte van het maaiveld kunnen bepaalde gewassen niet meer verbouwd worden, dan wel kan er schade aan deze gewassen ontstaan. Maar exploitatieschade is niet alleen gewasschade in een bodemdalingsgebied. Ook schuren kunnen niet meer gebruikt worden door het gevaar op instorting. De agrariërs moeten vervangende schuurruimte huren. Maar ook schades hieruit voortvloeiend dienen vergoed te worden. Te denken valt aan veehouders die vee hebben moeten afstoten door een niet meer te gebruiken veeschuur, en daardoor op de peildatum minder vee hadden staan en daardoor fosfaatrechten zijn misgelopen. Ook deze schade dient vergoed te worden.</p>
	Antwoord	<p>Het IMG is bevoegd om te beslissen over alle vormen van schade die wordt veroorzaakt door de gaswinning. Als indiener schade ondervindt door de genoemde factoren, en de indiener denkt dat deze is veroorzaakt door gaswinning, kan er een verzoek worden gedaan bij het IMG om schadevergoeding.</p>

0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat er een handboek voor schadeafwikkeling moet komen, inclusief MER, om schuldvraag en afhandeling transparant af te handelen.</p> <p>Onderbouwing: In het handboek voor schadeafwikkeling kan een ieder duidelijk lezen wat onder schade valt en wat niet, er staat vermeld hoe een schade eruit ziet en en hoe deze te definiëren. De MER moet ervoor zorgen dat men vanuit een nulpositie met schade erkenning krijgt en dat de schadeafhandeling kan starten.</p>
0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er geen schade op de minister verhaald kan worden omdat een nulpositie/uitgangspuntenpositie weergegeven in een MER niet voorhanden is.</p> <p>Onderbouwing: verwijzing naar blz. 70 van het ontwerp-vaststellingsbesluit. Volgens artikel 4.1 van de mijnbouwwet moet er gemonitord worden. Hiervoor kan het MER gebruikt worden, echter wijst de minister telkenmale het MER af onder het mom van dat ten tijde van het uitgeven van de concessie in 1963 een MER nog niet verplicht werd gesteld.</p>
	Antwoord	<p>Het Instituut Mijnbouwschade Groningen en de Commissie passen bij de afhandeling van schademeldingen de regels van het civiele aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht toe die zijn opgenomen on het Burgerlijk Wetboek. Hiermee wordt geborgd dat er materieel sprake is van een gelijke rechtsbedeling voor alle inwoners van Nederland. Bij de beoordeling van fysieke schade die is gemeld bij het IMG, hanteert IMG de werkwijze die zij hiervoor heeft vastgesteld. Deze is gepubliceerd op de website van het IMG www.schadedoormijnbouw.nl.</p> <p>Het IMG handelt, net als de burgerlijk rechter, schade af met toepassing van het civiele aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht dat is opgenomen in het Burgerlijk Wetboek. Het IMG stelt werkwijzen vast voor de behandeling van verschillende vormen van schade waarin het nader concretiseert op welke wijze een aanvraag behandeld en beoordeeld wordt. Deze werkwijzen worden door het IMG gepubliceerd op zijn website en zijn daarmee voor een ieder toegankelijk. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de door de indiener van de reactie geuite behoefte.</p>
0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het protocol voor de waardedalingscompensatie niet realistisch is.</p> <p>Onderbouwing: de woning van indiener met aangebouwde schuur heeft als gevolg van de bodembewegingen al meerdere jaren een WOZ-waarde van nul Euro. Er kan volgende de huidige waardedalingscompensatie geen compensatie uit gaan voortvloeien, daar de woning en aangebouwde schuur reeds een aantal jaar op nul Euro zijn gewaardeerd.</p>

	Antwoord	Het IMG bepaalt binnen de gestelde wettelijke kaders zijn eigen werkwijze voor de vergoeding van schade door waardedaling en oordeelt over wie uiteindelijk een vergoeding ontvangt voor schade door waardedaling. Deze werkwijze is gebaseerd op extern onafhankelijk advies en gepubliceerd op de website www.schadedoormijnbouw.nl .
0036	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener vindt dat over het hoofd wordt gezien dat aardbevingen, versterkingen en schades van afgelopen jaar nog steeds niet zijn opgelost. De emotionele schade wordt niet genoemd. Indiener vraagt overheid en ministerie straks niet meer aansprakelijk voor schade? Er is geen volledige openheid van zaken.
	Antwoord	De gaswinning en de gevolgen hiervan hebben negatieve effecten op de gezondheid van Groningen. Bewoners ervaren stress, wanhoop en onzekerheid. Het kabinet is zich bewust van deze problematiek en pakt dit bij de kern aan door het versneld dichtdraaien van de gaskraan. Het IMG is bevoegd om aanvragen om immateriële schadevergoeding af te handelen. Een immateriële schadevergoeding kan het leed in Groningen niet wegnemen. Een financiële vergoeding zal echter wel kunnen leiden tot erkenning en daarmee verzachting van het leed. Bewoners zijn daarnaast ook gebaat bij duidelijkheid over de versterking en een soepele en snelle schadeafwikkeling. Daar zet het kabinet zich maximaal voor in.
0038	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat de schade aan huizen en gebouwen over het hoofd worden gezien. En wordt hierbij geraakt in zijn belang.
	Antwoord	Een soepele en snelle schadeafwikkeling heeft de aandacht van de minister en van het IMG. Het IMG werkt hard aan een laagdrempelige, transparante, onafhankelijke en snelle afhandeling van schade.

0041	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener geeft aan dat er uit de rapportages van TCMG/IMG niet op te maken is hoeveel schade nou daadwerkelijk vergoed wordt. Minister Wiebes beloofde transparantie, maar inzake de schadevergoedingen is die er niet. Kortom, indiener is van mening dat de veiligheid en de rechtsgelijkheid van Groningers nog op geen enkele manier gewaarborgd is.</p> <p>Onderbouwing: Er zijn nog steeds honderden huizen die niet voldoen aan de veiligheidsnorm van 10-5. Deze vergrootte onveiligheid zou tijdelijk zijn, schreef de minister meermalen. Die tijdelijkheid duurt voor velen al sinds 2012. De schadeafhandeling, zeker van de oude schades, verloopt slecht. Velen vechten nog met de NAM danwel IMG om fatsoenlijke schadeloosstelling, ook al zeggen NAM en IMG in de pers dat ze heel ruimhartig en meewerkend zijn. De versterking begint een wassen neus te worden. Het aantal te versterken huizen slinkt met de dag, ook al is van veel huizen duidelijk dat ze veel schade hebben en/of niet veilig zijn. Dit alles gebaseerd op metingen waar het SodM nu onderzoek naar doet, omdat het geconstateerd heeft dat vele niet bleken te kloppen. Dat onderzoek is nog niet afgerond: 'Omdat het seismisch netwerk van het KNMI onder andere van belang is voor het bepalen van de omvang van de versterkingsopgave en wetenschappelijk onderzoek naar het Groningen-gasveld, is SodM met een onafhankelijke validatie gestart.'</p> <p>https://www.sodm.nl/actueel/nieuws/2019/07/10/tussentijdse-rapportage-vanonderzoek-naar-seismisch-netwerk-groningen</p>
	Antwoord	Op de website van het IMG communiceert het IMG over de feiten en cijfers ten aanzien van de schadeafwikkeling. Cijfers over toegekende en afgewezen schade zijn hier ook te vinden. De site is: www.schadedoormijnbouw.nl .
0043	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat niet alleen alle materiële schade maar ook alle immateriële schade per direct ruimhartig moet worden vergoed en toekomstige schade te zijner tijd ook voor vergoeding in aanmerking moet blijven komen. Indiener wordt geraakt in zijn belang van veiligheid, vreugde en woongenot.
	Antwoord	De gaswinning en de gevolgen hiervan hebben negatieve effecten op de gezondheid van Groningen. Bewoners ervaren stress, wanhoop en onzekerheid. Het kabinet is zich bewust van deze problematiek en pakt dit bij de kern aan door het versneld dichtdraaien van de gaskraan. Het IMG is bevoegd om aanvragen om immateriële schade vergoeding af te handelen. Een immateriële schadevergoeding kan het leed in Groningen niet wegnemen. Een financiële vergoeding zal echter wel kunnen leiden tot erkenning en daarmee verzachting van het leed. Bewoners zijn daarnaast ook gebaat bij duidelijkheid over de versterking en een soepele en snelle schadeafwikkeling. Daar zet het kabinet zich maximaal voor in.

0044	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat prioriteit nummer één zou moeten zijn de mijnbouwschade in Groningen voor de Groningers te herstellen, conform de door de minister gedane belofte in 2018 aan alle boeren (en andere inwoners) in de provincies Groningen en Drenthe, in plaats van door te modderen op het kaartenhuis dat de Overheid van de BV Nederland zonder degelijk fundament heeft gebouwd.
	Antwoord	Het kabinet heeft als eerste met Groningse bestuurders en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt over de schadeafhandeling. Het IMG is opgericht op 1 juli 2020 - voorafgegaan door de TCMG die is opgericht op 19 maart 2018 – om zo voortvarend mogelijk en op afstand van NAM schade af te handelen. De uitvoering van die taak door het IMG wordt nauwlettend gevolgd door de minister van EZK. Voor agrariërs is in deze schadeafhandelingsprocedure specifieke aandacht, bijvoorbeeld omdat er specialistische deskundigen voor zijn aangetrokken. Daarnaast geldt dat op dit moment de provincie Groningen een programmatische aanpak uitwerkt, op basis van de gevoerde gesprekken en gemaakte afspraken met agrariërs in Groningen. Dit volgt op de aanbevelingen die provincie, gemeenten en Rijk van de Agrarische Tafel in 2018 hebben ontvangen van de Agrarische Tafel.
0047	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener acht het onjuist dat mensen in Groningen al jaren relatief onveilig wonen en geeft aan dat de dramatisch slechte, ongeorganiseerde en overgebureaucratiseerde schadeafhandeling en versterking zijn verworpen tot een extra lijdensfactor in de gaswinning. Alle (mede)ondertekenaars hebben directe schade, in de meeste gevallen onvoldoende vergoed. Ze zijn het zat. Al deze ellende, opnieuw een zienswijze, opnieuw vertragingen, opnieuw bakken met verspilld geld. Indiener vindt dat er volgens het Nederlands recht momenteel geen enkel verweer meer mogelijk is.
	Antwoord	Zoals indiener aangeeft is een snelle afhandeling van schade van groot belang voor bewoners om hun leven weer op te kunnen pakken. Mede daarom is de afhandeling van schadeverzoeken publiek gemaakt. Het IMG, en daarvoor de TCMG, handelen zo snel mogelijk de grote voorraad van schadeverzoeken af.
0053	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat schadeherstel niet verder komt dan cosmetisch herstel en dat de nieuwe wet voor schadeafhandeling niet toereikend is, gezien het feit dat de sluimerende effecten van bodemdaling niet toegankelijk zijn voor schadeafhandeling. Ook biedt de wetgeving geen duidelijkheid over de toekomstige ontwaarding, als gevolg van verlies van constructie, en geen ontzorging. Onderbouwing: Permanente ontwrichting van indieners' woning wordt niet hersteld of vergoed. Met de huidige wetgeving ten behoeve van schadeafhandeling staat de immateriële schadeprotocol ver weg van de realiteit. Waardevermindering woningen, uitgesproken door de Rechtbank van Leeuwarden legt de minister eenvoudig naast zich neer. De minister schakelt een relatie in die een voor hem veel voordeliger rekensommetje maakt. Wederom respectloos naar een rechtbank en de inwoners van

		het Groningenveld. De minister blijft gebruik maken van het commercieel gewin van de gaswinning Groningenveld, maar betaalt zelfs niet conform de berekening van zijn vriendje uit.
	Antwoord	Bewoners met een aanvraag om vergoeding van schade door bodemdaling als gevolg van aanleg of exploitatie van een mijnbouwwerk ten behoeve van gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag bij Norg kunnen zich wenden tot het Instituut Mijnbouwschade.

7. Bodemdaling, seismiciteit, productiestrategie en -fluctuaties

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
R006	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener begrijpt de keuze voor operationele strategie 2, ook al wijkt deze af van het advies van indiener. Conform het advies van indiener geeft de minister een toelichting op de keuze voor operationele strategie 2; indiener acht deze onderbouwing voldoende.</p> <p>Onderbouwing: Voor Drenthe is het van belang dat het verschil in ruimtelijke verdeling van de aardbevingen voor beide strategieën minimaal is. Hiermee is de kans op effecten in Noord-Drenthe als gevolg van een beving in het Groningengasveld voor beide strategieën vergelijkbaar. In het vaststellingsbesluit staat dat alle adviseurs aangeven dat de verschillen tussen beide operationele strategieën marginaal zijn op het vlak van de ontwikkeling van de reservoirdruk, de bodemdalingsprognose, de seismiciteit, de seismische dreiging en het seismisch risico. De verschillen die er zijn, zullen binnen een aantal jaren verdwijnen: het effect van deze relatief lage gaswinning wordt volledig overstemd door de drukvereffening die de komende jaren plaatsvindt. Het risiconiveau in Drenthe voldoet al aan de veiligheidsnorm. Op basis van bovenstaande verwacht de minister dan ook niet dat de keuze voor operationele strategie 2 consequenties zal hebben voor Drenthe.</p>
	Antwoord	De Minister stelt het op prijs dat de indiener laat weten dat de onderbouwing voor de keuze voor operationele strategie 2 voldoende is en dat de gevolgen van deze keuze van operationele strategie voor Noord-Drenthe voldoende inzichtelijk zijn gemaakt.
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat er voorwaarden aan de NAM moeten worden opgelegd ter beperking van de productiefunctuities.</p> <p>Onderbouwing: met de huidige inzet en voorwaarden voor UGS Norg wordt een tweetal forse productiefunctuities geïntroduceerd door het leegproduceren van Norg in maart 2021. Hoewel volumebeperking prevaleert boven het beperken van de productiefunctuities, blijft het voorkomen van productiefunctuities wel belangrijk. De minister geeft aan dat NAM geen verdere mogelijkheden heeft met de huidige inzet van Norg om te sturen op productiefunctuities. Wel kan in de praktijk blijken dat gedurende het gasjaar het volledig produceren van het werkvolume uit USG Norg niet kan bijdragen aan een vermindering van de Groningen-productie. In dat geval is het niet noodzakelijk dat het volledige werkvolume van Norg wordt geproduceerd en kunnen onnodige productiefunctuities voorkomen worden.</p>

R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de voorwaarden en mogelijkheden voor het benutten van de ondergrondse gasopslag Norg onderzocht dienen te worden, die dergelijke productief fluctuaties kunnen voorkomen.</p> <p>Onderbouwing: de minister geeft aan dat NAM geen verdere mogelijkheden heeft met de huidige inzet van Norg om te sturen op productief fluctuaties. Wel kan in de praktijk blijken dat gedurende het gasjaar het volledig produceren van het werkvolume uit USG Norg niet kan bijdragen aan een vermindering van de Groningen-productie. In dat geval is het niet noodzakelijk dat het volledige werkvolume van Norg wordt geproduceerd en kunnen onnodige productief fluctuaties voorkomen worden.</p>
	Antwoord	<p>Ten grondslag aan het benodigde gasvolume uit het Groningen gasveld voor het gasjaar 2020-2021 liggen enkele uitgangspunten, waaronder de inzet van de UGS Norg. Het doel van deze uitgangspunten is om de gasproductie uit het Groningen gasveld te minimaliseren. Dit heeft echter gevolgen voor de flexibiliteit waarmee de UGS Norg kan worden ingezet. Zo kan de UGS Norg niet meer worden ingezet om productief fluctuaties in het Groningen gasveld te minimaliseren. De enige ruimte voor sturing op het aantal productief fluctuaties was de keuze in operationele strategie. Met de keuze voor operationele strategie 2 worden de productief fluctuaties zoveel als mogelijk beperkt.</p> <p>Er zijn geen aanvullende mogelijkheden om productief fluctuaties te beperken. Daarom is het niet nodig om hierover voorwaarden in het definitieve vaststellingsbesluit op te nemen. Wel is beschrijving van de inzet van de UGS Norg verduidelijkt in paragraaf 4.1 Definitie en uitgangspunten van het vaststellingsbesluit.</p>
0011	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er maar één oplossing is voor het stoppen van de aardbevingen in Groningen en Noord-Drenthe, en dat is het stoppen met de gaswinning in Groningen.</p> <p>Onderbouwing: Er zijn dit jaar al meer dan 40 aardbevingen in Groningen en Noord-Drenthe geweest. Een deel hiervan waren lichte aardbevingen, maar ook die hebben effecten op gebouwen en mensen.</p>

	Antwoord	De minister is het eens met de indiener dat door de bron, zijnde de gaswinning uit het Groningen gasveld, weg te nemen de aardbevingen in Groningen en Noord-Drenthe zullen stoppen. Daarom heeft de minister in 2018 besloten om de gaswinning zo snel mogelijk naar nul te brengen. Naar verwachting zal medio 2022, in een jaar met een gemiddeld temperatuursverloop, geen gasvolume uit het Groningen gasveld meer nodig zijn.
R004 R024	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat het onacceptabel is om risico's naar Noord-Drenthe af te wentelen om Groningen te ontlasten. Onderbouwing: zoals indiener ook in eerdere adviezen en zienswijzen met betrekking tot het Groningengasveld heeft opgemerkt, acht indiener afwenteling van risico's naar Noord-Drenthe om Groningen te ontlasten niet acceptabel.
	Antwoord	De winning uit het Groningen gasveld wordt zo snel als dat verantwoord mogelijk is terug gebracht, zonder daarbij de risico's naar andere regio's te verplaatsen. Zoals aangegeven in het besluit zijn de verschillen tussen de operationele strategieën minimaal en zullen deze daarnaast binnen enkele jaren verdwijnen. Het seismisch risico wordt vooral gedomineerd door de drukvereffening waardoor de druk in het centrum van het veld daalt en in het zuiden van het gasveld toeneemt. Hierdoor concentreert het seismisch risico zich steeds meer in het centrum van het Groningen gasveld.
R004 R024	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener kan zich niet vinden in een eventuele verhoging van de productie uit de Drentse gasvelden om meer converteerbaar hoogcalorisch gas te leveren. Onderbouwing: een van de maatregelen in de versnelde afbouw is verhoging van de productie van zogenaamd 'pseudo-Groningen gas' dat kan worden verkregen door bijmenging van stikstof aan hoogcalorisch gas, onder andere afkomstig uit de kleine gasvelden in Drenthe. Indiener kan zich niet vinden in een eventuele verhoging van de productie uit de Drentse gasvelden om meer converteerbaar hoogcalorisch gas te leveren aangezien dit niet in overeenstemming is met de visie van indiener op de gaswinningsactiviteiten binnen zijn beheergebied.
	Antwoord	Er is geen sprake van dat er extra productie uit de Drentse gasvelden nodig is. Dit vaststellingsbesluit ziet op de winning uit het Groningen gasveld. Voor de andere gasvelden zijn winningsplannen opgesteld met daarin limieten voor de toegestane gaswinning. Daarbij komt dat de meeste gasvelden in Drenthe in de nadagen van gasproductie zitten. Om meer gas te onttrekken is het nodig om bijvoorbeeld extra compressie toe te passen. Met de huidige winningsplannen is dit niet toegestaan. Om het winningsplan te actualiseren moet het reguliere besluitvormingstraject worden

		doorlopen, waarbij, onder andere, de betrokken gemeenten en provincies om advies worden gevraagd en in gelegenheid worden gesteld om een zienswijze in te dienen.
0023	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener betwijfelt de formulering van de zin op bladzijde 53 van het ontwerpbesluit: "Volgens SodM is zowel door de versnelde afbouw van de gaswinning als de verbetering van het seismologisch model de kans op bevingen sterk verlaagd ten opzichte van het vorige gasjaar." Indiener betwijfelt of de SodM dit zo heeft geformuleerd omdat het model enkel beschrijft en voorspelt, maar geen fysieke acties uitvoert.
	Antwoord	De indiener wordt bedankt voor het opmerken van deze grammaticale fout. De formulering is in het definitieve vaststellingsbesluit verbeterd.
0030	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat de minister en toezichhouders het effect van bodemdaling bagatelliseren. Onderbouwing: In het voordeel van de leden van het Gasgebouw benut de minister oude technieken om de bodemdaling in kaart te brengen. De technieken, en de toetsing ervan, zijn strijdig met de publicaties in wetenschappelijke tijdschriften, op eigen naam, van medewerkers van SodM.
0030	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat de bodemdaling en de directe effecten van de bodemdaling niet zijn meegenomen in het ontwerp-vaststellingsbesluit. Onderbouwing: Het SodM geeft in haar advies een zeer onrealistische weergave van de bodemdaling. Het is nimmer wetenschappelijk aangetoond dat het gas, daarmee de druk, zich langere tijd verdeelt over het gehele Groningenveld. Immers vanuit het verleden was de druk in het noorden veel hoger dan in het zuiden. Er heeft zich door de eeuwen heen nooit één druk gevormd. Nu de samenstelling van het gas drastisch verandert, stelt indiener de vraag in hoeverre dat verantwoord is voor de uiteindelijke, alsmede de real-time effecten van de bovengrond.
	Antwoord	Bodemdaling wordt in paragraaf 4.4 Bodemdaling van het vaststellingsbesluit behandeld. In aanvulling hierop volgt onderstaande toelichting. Voor het in kaart brengen en beoordelen van de bodemdaling wordt gebruik gemaakt van alle beschikbare technieken, inclusief de huidige state-of-art: InSAR, GPS en waterpassing. Voor de voorspelling van de bodemdaling wordt gebruik gemaakt van hetzelfde geologische en dynamische (stromings-)model als voor de voorspellingen van de seismiteit. Deze modellen worden continu bijgewerkt op basis van de laatste inzichten en gegevens. Voor de berekening van de compactie wordt gebruik gemaakt van het zogenaamde Rate-Type isotach Compaction Model (RTiCM) waarmee tijdsafhankelijk doorgaande compactie door zogenaamde kruip in het gesteente (hele langzame vervorming van het gesteente) ook nadat er geen drukverandering meer

		<p>optreedt wordt meegenomen. Hiermee worden de allerlaatste inzichten in het mechanische gedrag van het gesteente, zoals gepubliceerd in wetenschappelijke tijdschriften door de operator, TNO en medewerkers van SodM, wel degelijk meegenomen. Het gedrag van vertraagde drukkaling in de aanliggende watervoerende lagen (aquifers) waardoor doorgaande bodemdaling kan ontstaan wordt op dit moment nog nader onderzocht en zal in de gevraagde actualisatie voorafgaand aan gasjaar 2020-2021 worden meegenomen.</p> <p>De druk voorafgaand aan de winning was in het gehele Groningen gasveld nagenoeg hetzelfde. De dynamische modellen laten zien dat om de drukontwikkeling in de verschillende delen van het veld (gemeten bij de verschillende putten) te kunnen verklaren het gehele veld, met uitzondering van het zogenaamde Harkstede blok in het zuidwesten van het veld, met elkaar in verbinding staat. De breuken treden daarbij op als zogenaamde "baffles", wat betekent dat zij (doordat de breukzone een lage doorlatendheid heeft) het stromen van het gas vertragen, maar vormen nergens een barrière. Hierdoor zal de druk in het gehele veld uiteindelijk dezelfde einddruk krijgen. Dit is inmiddels wetenschappelijk aangetoond met de waarnemingen van de drukontwikkeling in het Loppersumgebied na insluiting van de putten in dit gebied. In alle oude productie- en de observatieputten in dit gebied werd in eerste instantie een tijdelijke beëindiging van de drukkaling (en in het eerste jaar zelfs een tijdelijke drukstijging) waargenomen, waarna de druk, door de doorgaande productie in de overige delen van het veld, weer is gaan dalen.</p>
0030	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er onduidelijkheid is over de motivatie ten aanzien van de locatie Siddeburen te sluiten. In het verleden heeft SodM nimmer gecommuniceerd over de noodzaak tot aandacht voor betreffende de locatie. Indiener neemt aan dat het een politieke keuze is om tot sluiting over te gaan.</p> <p>Onderbouwing: door het sluiten van de productielocatie Siddeburen tracht de Minister de belanghebbenden te benadelen door middel van een onrechtmatig besluit. De Minister mag de burger de toetsingsmogelijkheden niet ontnemen.</p>
	Antwoord	<p>Uit de operationele strategie van NAM blijkt dat niet alle winningslocaties meer nodig zijn om de gevraagde hoeveelheid gas te leveren, ook niet op momenten van piekvraag. Productielocaties die niet meer nodig zijn, kunnen daarom gesloten worden. Betreffende de sluiting van het cluster Bierum (en het cluster Loppersum in het verleden) heeft SodM aangegeven dat het stoppen van de gasproductie uit deze clusters een positieve effect zou hebben op het seismisch risico van het Groningen gasveld.</p> <p>Over andere productielocaties of clusters heeft SodM geen dergelijk advies gegeven. De sluiting van de twee andere productielocaties, zijnde Eemkanaal en Siddeburen, is</p>

		<p>primair gedreven door de operationele uitvoerbaarheid. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de sluiting van deze productielocaties niet in het vaststellingsbesluit Groningen wordt vastgelegd. In dit besluit wordt de operationele strategie vastgelegd, waarin deze locaties niet meer zijn opgenomen. Dit betekent dat er op deze locaties geen gas meer kan worden gewonnen uit het Groningen gasveld. Als NAM tot sluiting van een productielocatie wil overgaan, zal dat volgens de daartoe geldende wet- en regelgeving moeten worden uitgevoerd.</p>
0030	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener verwijt de Minister dat er geen openheid wordt gegeven over de effecten van de technische aanpassingen van de mijnbouwwerken.</p> <p>Onderbouwing: door het niet vrijgeven van rapporten en onderzoeken is het de Minister te verwijten geen openheid te geven in de milieueffecten die voortvloeien uit de bodemdaling, noch om potentiële risico's voor een burger inzichtelijk te maken. De minister heeft de plicht om rekenschap af te leggen, aangaande de effecten van de bodemdaling.</p>
	Antwoord	<p>In het vaststellingsbesluit Groningen worden er geen technische aanpassingen van de mijnbouwwerken beschreven.</p> <p>Voor zover indiener het sluiten van productielocaties bedoelt: dit wordt via sluitingsplannen gerealiseerd, waartoe een wettelijk vastgelegd proces moet worden gevolgd.</p>
0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener merkt op dat op blz. 54 (5.5.4, 2e alinea) van het ontwerp-vaststellingsbesluit staat dat het seismisch risico sterk is afgenomen. Ook op blz 77, 4e alinea spreekt de minister ervan dat het aantal aardbevingen daalt en dat de kans op een zware aardbeving afneemt. Indiener geeft aan dat er sinds 2015 nog nooit zoveel bevingen geweest zijn van 2.0 of hoger als in de eerste helft van 2020.</p>
	Antwoord	<p>Uit de HRA-resultaten blijkt dat het seismisch risico elk jaar lager wordt. Dit wordt bevestigd door de wettelijke adviseurs. Daarnaast laat het aantal aardbevingen dat wordt gemeten met het KNMI meetnetwerk ook een afname zien sinds de afbouw van de gaswinning in gang is gezet. Desondanks kan het voorkomen dat er in een jaar meer aardbevingen zijn dan in het jaar er voor. Dit komt door de natuurlijke variatie in seismiciteit. Het aantal aardbevingen van magnitude 1,5 of hoger in 2020 valt binnen de bandbreedte van de HRA-voorspelling.</p> <p>In de Mijnbouwregeling is vastgelegd dat de seismiciteit in het Groningen gasveld continu gemonitord wordt. Hiertoe zijn trend- en incidentparameters met grenswaarden opgesteld. Bij overschrijding van een grenswaarden volgt een actie, zoals onderzoek door NAM en advies van SodM. De actuele waarde van de trend- en incidentparameters is te zien op de website van NAM (https://www.nam.nl/feiten-en-cijfers/aardbevingen.html).</p>

0034	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat in het vaststellingsbesluit voldoende gemotiveerd moet worden waarom de bevindingen van TNO over het HRA-model al dan niet zijn meegewogen in het definitieve vaststellingsbesluit.</p> <p>Onderbouwing: het veiligheidsbeleid leunt in sterke mate op de risico-inschatting met het HRA-model. Het HRA-model berekent het plaatsgebonden persoonlijk risico (LPR); het model rekent met onzekerheden en de uitkomst wordt uitgedrukt in onderschrijdingskansen van de LPR, afgezet tegen de veiligheidsnorm 10^{-5}. TNO merkt op dat zij op basis van de beoordeling van de onderliggende HRA-modellen, het seismische risico hoger zouden inschatten dan gerapporteerd in het HRA-model van NAM. TNO plaatst dus vraagtekens bij de basis van het veiligheidsbeleid. In het ontwerp-vaststellingsbesluit wordt gesteld dat NAM gevraagd zal worden schriftelijk te reageren op de bevindingen van TNO. Onduidelijk is of de bevindingen van TNO worden meegewogen in het definitieve vaststellingsbesluit. Omdat het HRA-model een grote invloed heeft op het veiligheidsbeleid, is het van belang dat voldoende gemotiveerd wordt waarom de bevindingen van TNO niet tot andere inzichten leiden.</p>
	Antwoord	<p>Verschillende adviseurs hebben vanuit hun expertise geadviseerd over het HRA-model. SodM heeft geadviseerd om voor het uitvoeren van de HRA de meeste actuele wetenschappelijke inzichten te gebruiken. KNMI heeft seismische dreigingskaarten geproduceerd ter vergelijking met het resultaten van NAM. Ondanks dat er verschillen in de resultaten waren, bevestigden de uitkomsten van KNMI de uitkomsten van NAM. TNO heeft geadviseerd over de gebruikte modellen in de HRA en hierbij enkele kanttekeningen geplaatst. Tot slot heeft de Mijnraad al deze adviezen beschouwd en een overkoepelend advies uitgebracht over het HRA-model en de resultaten. Dit advies is door de minister overgenomen.</p> <p>De Mijnraad ziet de TNO bevindingen vooral als waardevolle aandachts- en verbeterpunten voor de dreigings-en-risicoanalyse voor het gasjaar 2021-2022 en daarna. Ook stelt de Mijnraad dat de versterkingsopgave niet wordt beïnvloed. TNO geeft een indicatie voor de bandbreedte van het seismische risico, waarbij TNO stelt dat de bovengrens het risico is dat is bepaald in de HRA uit 2019. De Mijnraad concludeert dat met deze bovengrens woningen met een te groot veiligheidsrisico reeds vanaf vorig jaar in beeld zijn voor versterking. Dit heeft als gevolg dat de bevindingen van TNO geen directe aanleiding vormen om het veiligheidsbeleid aan te passen. Wel zullen de bevindingen worden meegenomen in de toekomstige ontwikkelingen van de HRA.</p>

0037	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat grenzen, zoals bijvoorbeeld bij de versterkingsoperatie, worden bijgesteld op basis van nieuwe inzichten. Indiener vraagt of de door SodM genoemde grens van 12 miljard Nm³ ook niet (naar beneden) moet worden bijgesteld, op basis van alle nieuwe inzichten en onderzoeken.</p> <p>Onderbouwing: In het vaststellingsbesluit wordt aangegeven dat er in het gasjaar oktober 2020 - september 2021 maar 9,3 miljard Nm³ gewonnen gaat worden als het om een gemiddeld gasjaar gaat. Mocht het een koud jaar worden, dan zal er mogelijk 14,4 miljard Nm³ gewonnen moeten worden (blz 40). Deze 9,3 miljard Nm³ zit onder de door SodM genoemde grens van 12 miljard Nm³. Moet deze grens inmiddels ook niet naar beneden bijgesteld worden op basis van alle nieuwe inzichten en onderzoeken?</p>
	Antwoord	<p>Na de aardbeving bij Zeerijp (magnitude 3,4) op 8 januari 2018 en na de aardbeving bij Westerwijtwerd (magnitude 3,4) op 22 mei 2019 heeft SodM de minister geadviseerd om de gaswinning zo snel mogelijk onder de 12 miljard Nm³ te brengen, in een gemiddeld jaar. Het uitgangspunt van dit advies was dat met dit winningsniveau er met een redelijke zekerheid (90%) verwacht kon worden dat het seismisch risico zou voldoen aan de veiligheidsnorm. Hierbij merkte SodM op dat 12 miljard Nm³ niet het eindpunt zal zijn en de winning verder afgebouwd moet worden om ook op de langere termijn aan de veiligheidsnorm te voldoen. In de uitspraken van 3 juli 2019 en 15 juli 2020 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State bevestigd dat de minister op de juiste manier recht doet aan het veiligheidsbelang door in het besluit de situatie aan de hand van een concrete veiligheidsnorm op aanvaardbaarheid te beoordelen en daarnaast via de beslissing om op zo kort mogelijke termijn tot een volledige beëindiging van de gaswinning te komen.</p> <p>Voor het gasjaar 2020-2021 wordt een winningsniveau van 8,1 miljard Nm³ in een jaar met een gemiddeld temperatuurverloop verwacht. Vanaf medio 2022 is er een gemiddeld jaar geen gaswinning meer nodig uit het Groningen gasveld, wel worden delen van het veld in reserve gehouden voor uitzonderlijke situaties. Hiermee gaat de afbouw van de gaswinning sneller dan in de oorspronkelijk afbouwscenario's aangenomen en komt het winningsniveau onder de door SodM gestelde grens.</p> <p>Uit de HRA van 2020 blijkt dat voor de twee onderzochte operationele strategieën alle gebouwen inderdaad aan de veiligheidsnorm voldoen. Daarnaast leiden de twee operationele strategieën tot nagenoeg dezelfde seismische activiteit. Op basis hiervan stelt SodM, in het advies van 12 mei 2020, dat de aardbevingen in de komende jaren vooral worden veroorzaakt door de drukvereffening in het reservoir en in veel mindere mate door de doorgaande lage productie.</p>

0041	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener geeft aan dat er dit jaar 50 gasbevingen zijn geweest, waarvan meermalen 3 in 1 week, de laatste 3 in 1 week alle 3 >1.5 M. Loppersum, Hellum, Startenhuizen. SodM heeft nog niet onderzocht of NAM daarmee grenswaarden heeft overschreden.
	Antwoord	In de Mijnbouwregeling is vastgelegd dat de seismiciteit in het Groningen gasveld moet worden gemonitord. Hiertoe zijn trend- en incidentparameters met grenswaarden opgesteld. Overschrijding van een grenswaarde wordt gevolgd door vooraf vastgelegde acties, zoals een analyse door NAM en een advies van SodM. De trend- en incidentparameters waarmee de seismiciteit in het Groningen gasveld wordt gemonitord worden na iedere aardbeving geactualiseerd en zijn ten alle tijden en voor iedereen te zien op de website NAM (https://www.nam.nl/feiten-en-cijfers/aardbevingen.html). Hier is te zien dat er in 2020 geen grenswaarden zijn overschreden. NAM is verplicht om deze aardbevingsparameters inzichtelijk te maken en SodM ziet hier op toe.
0047	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat de geschetste winningsstrategie leidt tot een toename van drukverschillen in de ondergrond, op dusdanige wijze, dat het aantal, frequentie en tijdpad van aardbevingen onvoldoende worden beperkt.
	Antwoord	Voor zowel operationele strategie 1 als 2 is de reservoirdrukontwikkeling tot en met het gasjaar 2050-2051 geanalyseerd. Voor beide operationele strategieën geldt dat aan het einde van het gasjaar 2020-2021 er een drukverschil van ongeveer 50 bar zal zijn tussen het noorden en het zuiden van het veld. Met operationele strategie 2 zal er meer productie uit de zuidelijke clusters zijn, waardoor de druk in het zuiden 2,5 bar lager zal zijn ten opzichte van operationele strategie 1. Hierdoor wordt het bestaande drukverschil tussen noord en zuid inderdaad vergroot. Gezien het huidige drukverschil en de onzekerheid in de reservoirdruk door het gebruik van een model is een verschil van 2,5 bar klein. Dit kleine, additionele drukverschil zal daarnaast al na vijf jaar verdwenen zijn. De dominante oorzaak voor de drukverschillen tussen noord en zuid is de gaswinning in het verleden. Met name het stoppen van de gasproductie in het cluster Loppersum, in het centrum van het veld, heeft hier aan bijgedragen. De productiestop van het cluster Loppersum was noodzakelijk om op korte termijn het seismisch risico te verminderen.

8. Belangenafweging

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
R024	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener doet een oproep aan de minister om de winningsactiviteiten in de regio in samenhang te beoordelen en dit in de besluitvorming tot uitdrukking te brengen.</p> <p>Onderbouwing: De keuze van de minister om de gaswinning in Groningen af te bouwen mag niet leiden tot een vergroting van het risico op bevingen in Drenthe, specifiek de winning van gas uit het Annerveenveld.</p>
	Antwoord	<p>In het besluit zijn ook de belangen van de provincie Drenthe meegewogen (zie paragrafen 4.10 en 5.2). Hierbij staat voorop dat het risiconiveau in Drenthe al voldoet aan de veiligheidsnorm. Ook geldt dat de verschillen tussen beide operationele strategieën marginaal zijn op het vlak van de ontwikkeling van de reservoirdruk, de bodemdalingsprognose, de seismiciteit, de seismische dreiging en het seismisch risico, zodat de keuze voor operationele strategie 2 voor de provincie Drenthe geen consequenties heeft. Voor de hiervoor genoemde bodemdalingsprognose is rekening gehouden met bodemdaling die wordt veroorzaakt door omliggende velden. Daarnaast is er geen reden of mogelijkheid om de gaswinning in het Annerveen gasveld te verhogen. Zoals in het voorgaande is toegelicht, is er genoeg gas beschikbaar om pseudo-Groningengas te maken. De kleine velden worden niet ingezet om lagere productie uit Groningen te compenseren. Daarnaast neemt de gasproductie in het Annerveen gasveld af omdat dit veld het einde van de gasproductieperiode nadert. Volgens het winningsplan Annerveen wordt de laatste gasproductie in 2021 verwacht.</p>
0030	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat een burger niet hoeft te worden 'opgeofferd' voor een hoog maatschappelijk welvaartsbelang, zonder dat daar een overtuigende rechtvaardige definitie voor is.</p> <p>Onderbouwing: Wanneer de NAM dwingend aardgas wint, dan is het redelijk dat de burger wordt gevrijwaard van overlast, kosten, schade en persoonlijk letsel. Tevens mag de burger verwachten dat de NAM en overheid tijdig uitzoekt en communiceert welke negatieve effecten op welke termijn kunnen worden verwacht. Dan is het reëel om te weten welke bescherming er kan of zal worden geboden.</p>

	Antwoord	<p>De gaswinning uit het Groningen gasveld gaat zo snel mogelijk naar nul. Dat is volgens het kabinet de beste manier om de veiligheid en veiligheidsbeleving in Groningen op korte termijn te verbeteren en op langere termijn te garanderen. Bij de zo spoedig mogelijke afbouw moet ook de leveringszekerheid worden meegewogen. Ook met de leveringszekerheid wordt namelijk een veiligheidsbelang gediend.</p> <p>Dit neemt niet weg dat Groningers nog steeds gevolgen van de gaswinning ervaren. Om zo veel mogelijk recht te doen aan de veiligheid en beleving daarvan wordt in het besluit een winningsstrategie vastgesteld die aan deze belangen het meeste recht doet. Daarnaast wordt onverminderd ingezet op (verbetering en versnelling van de) schadeafhandeling en versterking, zoals in het besluit uitgebreid is toegelicht. Daarnaast zet het Rijk in op een geïntegreerd pakket van maatregelen gericht op de toekomst van Groningen, meer specifiek de leefbaarheid, sociale samenhang, energietransitie en regionale economische ontwikkeling.</p>
0034	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er in het definitieve vaststellingsbesluit een nieuwe afweging veiligheidsbelangen Groningen vs leveringszekerheid gemaakt dient te worden, die wel deugdelijk is en voldoet aan de vereisten van de wet.</p> <p>Onderbouwing: de leveringszekerheid is van groot belang; in het vaststellingsbesluit is er een aantal scenario's geschetst waar voor de leveringszekerheid rekening mee gehouden moet worden. Deze scenario's zijn echter vrij extreem. Het eerste scenario gaat bijvoorbeeld uit van een beperking van de gaswinning met 50%. Partiële afsluiting qua aantal gebruikers of voor een beperkte periode lijkt echter een meer realistisch scenario. De effecten daarvan zullen minder extreem zijn en kunnen de afweging in paragraaf 5.7.3 anders doen uitvallen. Daarnaast ontbreekt een inschatting van de kans dat zo'n scenario kan optreden. Dit maakt de vergelijking met de maatschappelijke ontwrichting onmogelijk.</p>
	Antwoord	<p>Conform de vereisten van de Mijnbouwwet worden in het besluit zowel de veiligheidsbelangen als het belang van de leveringszekerheid afgewogen. Hierbij geldt dat ook met de leveringszekerheid een veiligheidsbelang wordt gediend. In 2019 heeft een consortium van SEO Economisch onderzoek en TNO een kwantitatieve analyse uitgevoerd dat nader inzicht biedt in de economische, veiligheids- en andere maatschappelijke gevolgen bij een verlaging van de Groningse gaswinning tot beneden het niveau van leveringszekerheid. De beschreven scenario's komen voort uit dit onderzoek. Het onderzoek is hier te vinden: http://www.seo.nl/uploads/media/2019-66_Verlaging_van_gaswinning_tot_beneden_het_niveau_van_leveringszekerheid.pdf.</p>

		<p>In een aanvullend advies van 2 april 2020 heeft GTS toegelicht wat de risico's zijn als het Groningen gasveld in 2022 definitief wordt gesloten. Op 19 juni is dit advies gedeeld met de Tweede Kamer.² Als voorbeeld geeft GTS aan dat bij uitval in combinatie met een lage temperatuur een deel van Nederland afgeschakeld moet worden vergelijkbaar met de omvang van de provincies Zeeland en Limburg. Aanvullend zullen ook gebruikers in de buurlanden afgeschakeld moeten worden. Op basis van de raming van GTS en het aanvullend advies is voorsnog het Groningen gasveld na 2022 nog nodig om verstoringen in het gassysteem in combinatie met een lage temperatuur te kunnen opvangen.</p> <p>In paragraaf 5.7 van het besluit is, mede op basis van het onderzoek van SEO en TNO, toegelicht dat de keteneffecten van een eventuele gedwongen afschakeling van Groningengas naar verwachting zeer omvangrijk zullen zijn. Ook een variant met een relatief beperkte omvang qua afgeschakeld volume veroorzaakt indirect een omvangrijk verlies aan productie en werkgelegenheid en heeft risico's voor de veiligheid van alle inwoners van Nederland.</p> <p>In hoofdstuk 7 van het besluit is toegelicht dat alle genomen maatregelen ten behoeve van een zo spoedig mogelijke afbouw van de gaswinning een positief effect hebben op de veiligheid in Groningen. Ook is toegelicht dat het uit oogpunt van alle met de veiligheid gemoeide deelbelangen gerechtvaardigd is dat in het besluit het actuele afbouwpad wordt gevolgd, geflankeerd door de maatregelen op gebied van schade, versterking en de toekomst van Groningen. Er is geen aanleiding om lager te winnen dan het niveau dat door GTS nodig wordt geacht ten behoeve van de leveringszekerheid. Lager winnen dan het niveau van de leveringszekerheid heeft, als gezegd, verstrekende consequenties die moeilijk exact in te schatten maar zeker omvangrijk zijn. Winning beneden het niveau van leveringszekerheid is daarom maatschappelijk onverantwoord en disproportioneel ten opzichte van de veiligheidswinst. Daarbij geldt uiteraard, dat maatregelen worden getroffen om de vraag laagcalorisch gas verder af te bouwen.</p>
0049	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener geeft aan al jaren met schade aan gebouwen te zitten die niet opgelost wordt en is van mening dat de belangen van huiseigenaren en bedrijven in Groningen over het hoofd worden gezien.</p>

² Kamerstukken II 2019/2020, 33 529, nr. 788

	Antwoord	<p>De gaswinning zorgt voor schade aan gebouwen. Dit heeft grote impact op de bewoners in het gebied. Daarom wordt de gaswinning zo snel mogelijk afgebouwd en wordt de afhandeling van schadeverzoeken versneld.</p> <p>De komende jaren blijft (een beperkte) gaswinning nog noodzakelijk om aan de leveringszekerheid te voldoen. Als er geen gas meer kan worden geleverd heeft dit zeer grote negatieve gevolgen. Daarom wordt in dit besluit vastgelegd dat er nog gas wordt gewonnen, ook al heeft dit nadelige gevolgen voor de bewoners van het gebied.</p>
0050	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat toestemming voortgaande bedreiging van levens en have en willens en wetens vernieling van rijksmonumenten betekent. De belangen van de Groningers worden over het hoofd gezien.</p>
	Antwoord	<p>In het belang van de Groningers heeft het kabinet besloten de gaswinning zo snel als mogelijk te beëindigen. De veiligheid in Groningen verbetert door de afbouw van de gaswinning, die veel sneller gaat dan aanvankelijk was gedacht. Hiervoor neemt de kans op (zwaardere) aardbevingen af. Deze afbouw moet wel op een verantwoorde manier gebeuren. Zowel op de veiligheidsbelangen van de Groningers als de verantwoorde afbouw wordt in het besluit uitvoerig ingegaan.</p>

9. Monitoring en onderzoek

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat er snel onderzoek verricht moet worden naar de verschillen in de door NAM en KNMI berekende maximale PGA-waarden.</p> <p>Onderbouwing: de verschillen in de door NAM en het KNMI berekende maximale PGA-waarde moeten snel inzichtelijk worden gemaakt, zodat bij een volgende berekening van de risico's, in publiek beheer, de uitkomsten van dit onderzoek meegenomen kunnen worden.</p>
	Antwoord	<p>In het KNMI-advies wordt aangegeven dat er verschillen zijn tussen de NAM PGA (maximale grondversnelling)-waarden en de KNMI-waarden, waarbij KNMI iets lagere waarden voor de maximale grondversnelling heeft dan NAM. Dit is van belang omdat deze waarden de seismische dreiging aangeven, wat één van de inputwaarden is voor het berekenen van het seismisch risico. Aangezien de NAM-waarden hoger zijn en hier de seismische risicoanalyse, alsook de keuze voor de operationele strategie, op is gebaseerd, maken deze verschillen niet uit voor het berekende seismisch risico. Er vindt wellicht een overschatting plaats maar geen onderschatting van de PGA-waarden. Er mag daarom uitgegaan worden van de HRA 2020 resultaten van NAM voor het besluit. Voor het zuidoosten geeft het KNMI aan dat zij op iets hogere waarden uitkomen. Gezien het lagere seismisch risico in deze regio, verandert de bovenstaande conclusie niet.</p> <p>KNMI geeft aan dat de benadering van NAM en KNMI verschilt in de manier van berekenen, het zonatiemodel dat gebruikt wordt door KNMI en de onzekerheden in het bronmodel, die niet door KNMI meegenomen konden worden. KNMI geeft aan dat zij in meer detail hiernaar gaan kijken.</p>

R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de verdeling van maximale magnitude zo spoedig mogelijk moet worden herzien in het seismologisch model.</p> <p>Onderbouwing: TNO heeft in zijn advies van 11 mei 2020 aangegeven dat vooral de verdeling van maximale magnitude, die NAM gebruikt in het seismologisch model, toe is aan herziening. Deze constatering en verzoek tot herziening is door de regio ook uitgesproken op de KEM-bijeenkomst-Groningen op 9 oktober 2019. De herziening moet spoedig plaatsvinden en zodanig dat de uitkomsten kunnen worden meegenomen bij de berekening van de risico's voor het gasjaar 2021-2022.</p>
	Antwoord	<p>Dit najaar wordt een nieuwe workshop met internationale experts georganiseerd over de verdeling van de maximale magnitude. Een uitkomst van deze workshop zou een wijziging van de maximale magnitudeverdeling kunnen zijn. Bezien moet worden of een eventuele aanpassing van het model op tijd kan worden geïmplementeerd en gevalideerd voor de HRA-berekening van begin 2021.</p>
R007 R008 R009 R010 R012 R013 R014 R015 R016 R017 R018 R019 R020 R021	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de minister moet zorgen voor een adequate en transparante monitoring na sluiting van het veld.</p> <p>Onderbouwing: de afbouw betreft niet alleen de gaswinning zelf, maar moet ook verzilverd worden in het juridisch en daadwerkelijk verlaten van de clusters. Naast het aanvragen en nemen van sluitingsbesluiten, het aanpassen van de Mijnbouwregeling en het aanpassen van de Mijnbouwwet, vindt indiener het belangrijk dat de seismiciteit, gasdruk, bodemdaling, etc. in het Groningenveld wel adequaat en transparant gemonitord blijven.</p>

	Antwoord	<p>In de Mijnbouwwet is vastgelegd dat de operator tot 30 jaar na beëindiging van de productie de bodembeweging moet monitoren. In het meetplan worden jaarlijks afspraken gemaakt over de monitoring van aardbevingen en het meten van bodemdaling. Dit is belegd bij SodM die hierop toeziet.</p> <p>Specifiek voor het Groningen gasveld heeft NAM een Monitorings- en Surveillance plan opgesteld, waarin de lange termijn monitoring van de gasdruk, seismiciteit, bodemdaling, etc is vastgelegd en daarmee het raamwerk is voor de jaarlijkse meetplannen. Dit plan is aan SodM voorgelegd en SodM heeft hiermee ingestemd. De twee rapporten met het plan zijn te vinden op www.nam.nl/feiten-en-cijfers/onderzoeksrapporten.</p>
001	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt voor om te onderzoeken of het mogelijk is met een kleine productie gas, mogelijk alleen voor de provincie Groningen, het gasveld leeg te produceren. Indiener stelt mede voor om het lege veld te vullen met zeewater, dit loopt het lege gasveld in zonder hiervoor energie te moeten gebruiken.</p> <p>Onderbouwing: Het Groninger gasveld heeft Nederland al verschillende keren door economische crisis heen geholpen. Door dalende bodemdruk van 300 bar naar ver beneden 100 bar en toch doorgaan met dezelfde productie en zelfs meer productie zijn de problemen ontstaan. Groningers gas aanbieden voor kostprijs. Gas heeft een groot rendement. Gas is één van de schoonste energiebronnen. Het is toch jammer voor miljarden euro's in de grond te laten?"</p>
	Antwoord	<p>In het Kennis Effecten Mijnbouw programma (hierna: KEM) is een onderzoek opgenomen waarin onderzocht wordt wat het effect is van injectie (van o.a. gas, stikstof, CO₂, water) in een gasveld waar aardbevingen voorkomen op het seismisch risico. Dit onderzoek (KEM-24) is net gestart en de resultaten van deze modelstudie worden volgend jaar verwacht. Vanwege het maatschappelijk draagvlak en de economische consequentie wordt niet verwacht dat injectie in het Groningen gasveld ooit zal plaatsvinden.</p>
0037	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat het monitoringsnetwerk uitgebreid moet worden met de gemeenten en kleine gasvelden buiten het contourengebied van het Groningen veld.</p> <p>Onderbouwing: wat betreft de monitoring wordt door de minister aangegeven dat de gesprekken hierover voortgezet worden. Hiermee geeft de minister de gemeente Westerkwartier gelijk - de gemeente had vorig jaar al het verzoek gedaan om onderzoek te doen naar cumulatie en monitoring - en kan de minister ook concreet besluiten om het monitoringsnetwerk uit te breiden.</p>
R008		<p>"Indiener acht het van belang dat het meetnetwerk in (het zuidelijk deel van) de regio van betreffende indiener geïntensiveerd wordt. Hierbij moet aandacht</p>

		<p>uitgaan naar de manier waarop, en op welke termijn de uitbreiding van het meetwerk gerealiseerd wordt.</p> <p>Onderbouwing: Omdat de seismische dreiging zich verder uitstrekt dan het Groningenveld kan bodemdaling en bodembeweging in de regio van indiener niet uitgesloten worden. Er bestaat daarnaast onduidelijkheid over de effecten van gaswinning op de ondergrond en bouwwerken bovengronds. Het verzoek is daarom om het meetnetwerk in de regio van indiener te intensiveren. "</p>
	Antwoord	<p>In het vaststellingsbesluit Groningen van 2019-2020 heeft de minister aangegeven dat hij geen directe aanleiding ziet om het KNMI-meetnetwerk in het zuidelijke deel van de regio van de indiener uit te breiden.</p> <p>NORSAR heeft recent een KEM-onderzoek verricht naar het meetnetwerk van het KNMI (KEM-11, KEM-11-2A). Hieruit bleek dat het netwerk in Groningen voldoet aan de state-of-the-art aanbevelingen voor het verkrijgen van locaties van aardbevingen in en rond het Groningen gasveld sinds de installatie van het G-netwerk eind 2014. Er is dan ook geen aanleiding om het netwerk uit te breiden buiten de contouren van het Groningen gasveld.</p> <p>Desondanks zal EZK met de regio in gesprek blijven over eventuele uitbreidingen van het meetnetwerk. Er wordt in dit kader ook gekeken naar andere mijnbouwactiviteiten in de regio. In het kader van de kleinere gasvelden wordt, als dit nodig is, extra monitoring afgesproken.</p>
R004 R024	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat in het vaststellingsbesluit geborgd moet zijn dat er voldoende onderzoek plaatsvindt voor een adequate analyse en monitoring van het Groningenveld. Dit ook met het oog op de bodemdalingseffecten op de langere termijn.</p> <p>Onderbouwing: Met een afnemende gaswinning ziet indiener ook een afname van de seismische dreiging, waarmee ook de kans op mogelijke schadegevolgen in Noord-Drenthe naar verwachting zal afnemen. Van belang is te borgen in uw besluit dat voldoende onderzoek plaatsvindt voor een adequate analyse en monitoring van het Groningenveld. Dit ook met het oog op de bodemdalingseffecten op langere termijn.</p>
	Antwoord	<p>Wat betreft onderzoek geldt dat binnen het KEM een aantal onderzoeken is afgerond, specifiek gericht op de seismische monitoring (KEM-11, KEM-04). Een tweetal onderzoeken zit in de afrondende fase (KEM-11-2A en KEM-02) en er is een onderzoek net gestart (KEM-11-2B). Daarnaast is net een onderzoek gestart over cumulatieve bodemdaling door mijnbouw (KEM-16). Meer informatie over deze onderzoeksprojecten is te vinden op de website: www.KEMprogramma.nl. Verder wordt het programma DeepNL van de Nederlandse Organisatie voor Natuurwetenschappelijk Onderzoek uitgevoerd. Ten</p>

		<p>slotte wordt NAM in het vaststellingsbesluit opgedragen om onderzoek conform het recent geactualiseerde <i>Study and Data Acquisition Plan (SDAP)</i> uit te voeren.</p> <p>Wat betreft monitoring geldt dat in de Mijnbouwwet is vastgelegd dat de operator tot 30 jaar na beëindiging van de productie de bodembeweging moet monitoren. In het meetplan worden jaarlijks afspraken gemaakt over de monitoring van aardbevingen en het meten van bodemdaling. Dit is belegd bij SodM die hierop toeziet.</p> <p>Specifiek voor het Groningen gasveld heeft NAM een Monitorings- en Surveillance plan opgesteld, waarin de lange termijn monitoring van de gasdruk, seismiciteit, bodemdaling, etc is vastgelegd en daarmee het raamwerk is voor de jaarlijkse meetplannen. Dit plan is aan SodM voorgelegd en SodM heeft hiermee ingestemd.</p>
0030	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de onderzoeken, de wijze waarop de onderzoeken plaatsvinden en de keuze van de onderzoeken van zeer grote invloed zijn op het eindresultaat.</p>
	Antwoord	<p>De onderzoeken binnen het KEM-programma vinden onafhankelijk plaats. De onderzoeksvragen komen uit de regio, of worden via SodM of EZK gesteld aan het KEM-panel. Het KEM-panel zorgt ten slotte voor de formulering van de wetenschappelijke vraag waarna, tezamen met de prioriteiten van de onderzoeksagenda van het KEM, een prioriteit aan het onderzoek wordt gegeven. Binnen de prioriteit worden de vragen afgehandeld. Zodra de uitkomsten finaal zijn worden deze, tezamen met een evaluatie van het KEM-panel gepubliceerd op de website van het KEM.</p>
0037	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat er onderzoek gedaan moet worden naar de eventuele effecten van de risico's van cumulatie als het gaat om de gevolgen van de gaswinning in het Groningen veld op de winning en opslag in omliggende velden.</p> <p>Onderbouwing: met betrekking tot de cumulatie wordt door de minister aangegeven dat dat gelet op de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State niet nodig is. In de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State staat volgens indiener niet dat de minister geen onderzoek naar cumulatie mag doen. De gemeente Westerkwartier heeft vorig jaar al een verzoek gedaan om onderzoek te doen naar cumulatie en monitoring.</p>
	Antwoord	<p>Natuurlijk wordt gekeken naar het cumulatieve effect van bodemdaling in de gehele regio (inclusief andere gasvelden en zoutwinning) en ook naar het seismisch risico van andere gasvelden. Het seismisch risico van het Groningen gasveld is groter dan die van de kleine gasvelden om het Groningen gasveld waardoor het seismisch risico van het Groningen gasveld leidend is.</p> <p>Recent is een KEM-onderzoek (KEM-16) gestart naar cumulatie van bodemdaling waarin zowel bodemdaling door gaswinning, zoutwinning alsook ondiepe bodemdaling door</p>

		<p>bijvoorbeeld waterpeilveranderingen worden meegenomen. De resultaten hiervan worden volgend jaar verwacht.</p> <p>Daarnaast start er binnenkort een KEM-onderzoek (KEM-19) naar de lange termijn effecten van vloeistofmigratie, lekkagerisico's en monitoringstrategieën. Ook de resultaten van dit project worden volgend jaar verwacht.</p>
--	--	---

10. Overig

10a. Algemeen

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
0011	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat een belangrijk deel van het aardgasgeld dat in de Randstad geïnvesteerd is terug moet naar Groningen voor de eigen ontwikkeling. Dit is nodig om de werkelijke schade en de macro- economische schade te herstellen. Ook de mentale schade moet vergoed worden. Hiervoor is een bedrag van circa 30 miljard euro nodig voor de eerste 5 jaar.</p> <p>Onderbouwing: De aardgasbaten zijn vanuit Groningen naar de Randstad gegaan. Het gevolg was een steeds verder dalende vermogenspositie van de bevolking in het noorden en een daling van de geldcirculatie, waardoor het steeds moeilijker werd om economische initiatieven in dit gebied te ontwikkelen. Uit de onderzoeksgegevens die de laatste tijd bekend zijn geworden, is gebleken dat de uitstraling van de economie in de Randstad naar Noord-Nederland, tot dusver minimaal is geweest en enkel een negatief effect heeft gehad. Ook is gebleken dat van de investeringen in Noord-Nederland 10% naar de Randstad gaat. Dit veroorzaakte mede de laatste 10 jaar een krimp van 7% per jaar in Groningen tegenover een economische groei van 24% in Noord-Holland.</p>
0011	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat alle inwoners van de provincie Groningen een uitkering van 10.000 euro van het Rijk moeten krijgen aan achterstallig gevaren geld. Dit geld moet belastingvrij worden uitgekeerd.</p> <p>Onderbouwing: De inwoners moeten een vergoeding krijgen voor de ellende die de gaswinning veroorzaakt heeft en de onwil om daar structureel iets aan te doen door de regeringen Rutte 1 en 2.</p>
0011	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat een aantal projecten die de structuur van Groningen veel kunnen verbeteren (Zuidelijke rondweg Groningen, Saksen Spoorlijn, HSL Groningen – Stockholm) door het Rijk moeten worden betaald.</p> <p>Onderbouwing: De financiering van deze projecten geschiedt voor een belangrijk deel uit Groningse fondsen, maar door de jarenlange economische krimp is daar geen geld meer voor. Bovendien zijn deze projecten van landelijke betekenis. Het ministerie van EZK moet het ontbrekende deel betalen als economische steun aan de armste provincie van Nederland, want ze hebben daar heel veel goed te maken.</p>

	Antwoord	<p>Het vaststellingsbesluit heeft geen betrekking op de verdeling van de kosten of de baten van de gaswinning.</p> <p>In oktober 2018 is het Nationaal Programma Groningen (NPG) gelanceerd waarin inwoners, bedrijven, (maatschappelijke) organisaties, gemeenten in het aardbevingsgebied, provincie Groningen en het Rijk werken aan de toekomst van Groningen. In totaal is €1,15 Mld beschikbaar gesteld. Dit programma is gericht op de leefbaarheid, de sociale samenhang en dorps- en wijkvernieuwing. Ook staat de energietransitie en het aanjagen en stimuleren van regionale economische ontwikkeling centraal. De regionale overheden maken hier zelf plannen voor en ook de inwoners van Groningen hebben zeggenschap middels het project Toukomst over de besteding van 100 miljoen euro. De betrokkenheid van het Rijk bij het NPG is dan ook op een wijze georganiseerd zoals de indiener beoogt.</p> <p>Voor de vergoeding van immateriële schade die een gevolg is van de bodembeweging door gaswinning is het IMG bevoegd. Het IMG heeft op 25 augustus de hoofdlijnen van haar werkwijze voor de afhandeling van immateriële schade gepubliceerd op haar website www.schadedoormijnbouw.nl.</p>
R013	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener verzoekt de minister om de volledige tekst van de Standaard zienswijze (argument #1 t/m #37) in samenhang met het advies van indiener te betrekken in de afwegingen die moeten leiden tot het definitieve vaststellingsbesluit.</p> <p>Onderbouwing: Indiener heeft in samenspraak met de regio een zienswijze opgesteld. Deze is verwoord in argument #1 t/m #37. Tevens heeft indiener een advies op de operationele strategieën Groningenveld gasjaar 2020-2021 ingediend op 12 mei 2020. De inhoud van het advies, alsmede van de zienswijze dienen betrokken te worden bij de totstandkoming van het definitieve vaststellingsbesluit.</p>
	Antwoord	<p>Het ministerie van EZK heeft de wettelijk adviseurs (de regionale overheden, Staatstoezicht op de Mijnen, de Mijnraad, TNO) en het KNMI gevraagd om een advies uit te brengen. Dit advies is eerst betrokken bij het opstellen van het ontwerp-vaststellingsbesluit, en uiteindelijk ook bij het definitieve besluit. De adviezen worden in het besluit toegelicht en er wordt een beoordeling gegeven. Sommige zienswijzen hebben geleid tot een aanpassing van het vaststellingsbesluit. Daarnaast is in deze Nota van Antwoord gereageerd op alle zienswijzen, ook die van de regio.</p>
0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er veel geld verspild wordt met het verdienmodel gaswinning Groningen. Dit maakt indiener op uit blz. 62 en verder.</p> <p>Onderbouwing: als het schadetraject nu eens inderdaad binnen een half jaar zou zijn afgerond, dan zou er geen geestelijke nood bij de Groningers aanwezig zijn. Dien</p>

		<p>tengevolge zullen er geen extra zielenknijpers benodigd zijn, of het geheel ten overvloede (nutteloos) financieren van onder andere een 'aardbevingenbus' of anderszins trajecten waar de aardbevingsgedupeerde zelf niet van profiteert maar daar zelfs voor gebruikt wordt als figurant.</p>
	Antwoord	<p>Indiener stelt terecht dat de wachttijden bij de afhandeling van schade en versterken veel nadelen hebben. Daarom is het beleid van het Rijk en regio er op gericht om deze wachttijden zoveel mogelijk te verkorten. Hier zijn belangrijke stappen in gezet in het afgelopen jaar en in de komende periode wordt een verdere versnelling verwacht.</p>
0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister de inwoners van Groningen als tweederangs burgers ziet en hen navenant behandelt.</p> <p>Onderbouwing: op blz 78, de laatste alinea, wordt gesuggereerd dat heel Nederland slachtoffer gaat worden van het stilleggen van de gaswinning. Echter zijn de inwoners van Groningen al slachtoffer, en de rest van Nederland is nog steeds op geen enkele wijze slachtoffer. Hier komt weer dat misselijk makende 'framen' om de hoek kijken.</p>
	Antwoord	<p>De veiligheid in Groningen verbetert door de afbouw van de gaswinning, die veel sneller gaat dan aanvankelijk was gedacht. Het kabinet heeft besloten vanwege de maatschappelijke impact, die groot is, de gaswinning zo snel als mogelijk te beëindigen. Deze afbouw moet wel op een verantwoorde manier gebeuren. In het vaststellingsbesluit wordt een afweging gemaakt tussen veiligheid en leveringszekerheid, op basis van de wettelijke criteria onder a. t/m f. in het tweede lid van artikel 52d Mijnbouwwet. Ten behoeve van de veiligheid en de veiligheidsbeleving van de inwoners van Groningen gaat de gaswinning zo snel mogelijk naar nul, waarmee invulling wordt gegeven aan de criteria a, d en f. Dit wordt op een verantwoorde manier gedaan, zodat ook wordt voldaan aan de criteria b en f.</p>
0042	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat het besluit niet genomen kan worden. Indiener stelt dat eerst de rotzooi rondom de gasellende opgeruimd moet worden. Indiener geeft aan al jaren in de ellende te zitten wegens de gaswinning in diens omgeving en niemand in staat blijkt te zijn dit op te lossen.</p>

	Antwoord	Door de gaswinning en trage afhandeling van schade en versterken zijn problemen ontstaan in de regio. Individueel kunnen mensen hierdoor in de knel komen. Daarom is het beleid van het Rijk en de regio er op gericht om de afhandeling van schade en versterken zoveel mogelijk te versnellen. We begrijpen dat hiermee niet alle acute problemen van mensen in de knel zijn opgelost. Er is daarom via verschillende kanalen, IMG, NCG en Commissie Bijzondere Situaties, aandacht voor acute problematiek in specifieke situaties. Zoals in het besluit is aangegeven wordt de gaswinning zo laag mogelijk gehouden om aan de leveringszekerheid te voldoen. Daarmee worden verdere problemen door de gaswinning zo veel mogelijk beperkt. Volledig afzien van gaswinning vanaf komend jaar heeft onevenredige gevolgen.
0047	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat het ontwerpbesluit uitgaat van een papieren werkelijkheid, waarin de noodzaak van winning vastligt en de gevolgen voor de Groningers voldoende geborgd zijn. Indiener vindt beide aannames onjuist.
	Antwoord	De gaswinning wordt zo snel als mogelijk naar 0 afgebouwd. Om alle afnemers van laagcalorisch gas te voorzien, is het nodig om nog een aantal jaar gas te winning uit het Groningen gasveld. De winning uit het Groningen gasveld geldt als sluitstuk van de leveringszekerheid: er wordt enkel gewonnen wat nodig is, niet meer en niet minder. Uit de risicoanalyse blijkt dat het veiliger wordt in Groningen. Dat laat onverlet dat de versterkingsoperatie doorgang vindt: alle gebouwen die in aanmerking komen voor een opname, worden geïnspecteerd. Iedereen die denkt schade te hebben die is veroorzaakt door de gaswinning uit het Groningenveld en de opslag bij Norg, kunnen terecht bij het IMG. De afhandeling van de schade is sinds de oprichting van het IMG per 1 juli 2020 publiek belegd. Naast de materiële schade, is het nu ook mogelijk om een aanvraag voor een vergoeding van bijvoorbeeld waardedaling of immateriële schade of waardedaling in te dienen.

10b. advies

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
0023	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener vraagt zich af wie de internationale peerreviewers selecteert en betaalt die de HRA reviewen?</p> <p>Onderbouwing: Indiener is van mening dat de wetenschappers van de NAM integer werk doen. Er is duidelijk erg veel werk voor verzet. Dit werk is ook beoordeeld door een flink aantal internationale peerreviewers. Wie selecteert die mensen en wie betaalt ze?"</p>
	Antwoord	<p>NAM, als operator van het gasveld, is verplicht om een studie en data acquisitie plan uit te voeren. De peer review van deze studies wordt gedaan door zogenaamde assurance panels die betaald worden door NAM. Deze assurance panels bevatten internationale experts op hun vakgebieden. De assurance panels komen, onafhankelijk van NAM, met hun review van de modellen van de HRA.</p> <p>Daarnaast publiceert de NAM in wetenschappelijke tijdschriften. Elk tijdschrift heeft zijn eigen review proces met experts. Deze experts worden niet betaald, maar doen dit op vrijwillige basis.</p> <p>Binnen het KEM (Kennisprogramma Effecten Mijnbouw) worden ook onderzoeken uitgevoerd naar (delen van) de HRA. Deze onderzoeken en de review van het KEM wetenschappelijk panel komen openbaar beschikbaar via www.KEMprogramma.nl. Het KEM wordt betaald door het ministerie van EZK en het SodM gezamenlijk. Ook het wetenschappelijk panel is, in onderling overleg tussen het ministerie van EZK en SodM gekozen en bevat internationale wetenschappers die vanuit technisch oogpunt kijken naar de vragen die binnenkomen in dit programma en de uitvoering daarvan.</p>

0037	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat zo snel mogelijk ingezet moet worden op veilige alternatieve vormen van (energie) opwekking. Indiener merkt hierbij op dat buiten de bekende opsomming van alternatieve vormen van energie gekeken moet worden.</p> <p>Onderbouwing: het onderzoek van SEO naar de ontwrichting van de samenleving als de eindafnemers afgesloten zijn van het gas is een onnodig onderzoek, omdat afsluiting logischerwijs tot ontwrichting leidt zolang de samenleving afhankelijk is van gas en er geen alternatieven zijn. Waar het om zou moeten gaan, is de inzet op zo snel mogelijk overschakelen naar veilige alternatieve vormen van (energie)opwekking. Maar als het om alternatieve vormen van energieopwekking gaat, blijft de minister steken in de bekende opsomming: de bouw van de stikstoffabriek in Zuidbroek, de grotere inzet van stikstof en de omzetting van een aantal grootverbruikers. Waar zijn de raakvlakken met het Klimaatakkoord en de inzet op een vergroening van de economie en samenleving? Indiener vraagt welke alternatieve mogelijkheden voor de afbouw van de gaswinning concreet zijn onderzocht sinds 2018 en hoe het zit met de inzet van waterstof als alternatief.</p>
	Antwoord	<p>Het kabinet doet er alles aan om de gaswinning in Groningen zo snel mogelijk te beëindigen. Binnen de termijn die het kabinet daarbij voor ogen heeft (2022), is het niet mogelijk om de resterende vraag naar laagcalorisch gas te vervangen met enkel duurzame alternatieven.</p> <p>Sinds 2018 is wel gekeken op welke manieren een deel van de vraag naar laagcalorisch gas vervangen kan worden door duurzame alternatieven. Zo is in de sectoren gebouwde omgeving en glastuinbouw bekeken welke stappen daarin gezet kunnen worden. Hun verduurzaming kent echter een langere realisatie dan de termijn die het kabinet voor ogen heeft voor Groningen. De realisatie van deze verduurzaming is vastgelegd in het Klimaatakkoord en is ondertekend door veel verschillende partijen.</p> <p>Daarnaast is begin 2018 een groep van 170 grootverbruikers verzocht op zoek te gaan naar alternatieve bronnen voor laagcalorisch gas, waarbij de voorkeur lag bij verduurzaming. Om de gewenste vraagreductie te realiseren, bleek echter dat de omschakeling van 9 grootverbruikers voldoende was. De overige 161 grootverbruikers konden zich direct richten op verduurzaming zonder eerst te moeten ombouwen. Met enkele van de negen grootste afnemers zijn opties tot verduurzaming verkend. Deze bleken echter niet of niet volledig haalbaar in het tijdsbestek dat nodig is om het Groningen gasveld zo snel als mogelijk te sluiten. Dit laat onverlet dat de negen afnemers zich hebben gecommitteerd aan het Klimaatakkoord en zich hebben te houden aan de reductiedoelstellingen die daarin per sector zijn gemaakt.</p>

		<p>In het Klimaatakkoord is afgesproken om tot een nationaal waterstofprogramma te komen. Dit programma zal in beginsel de fasering tot aan 2030 hanteren die in het Klimaatakkoord is opgenomen voor waterstof. Ook hierbij geldt dat waterstof niet tijdig een bijdrage kan leveren aan de beëindiging van de gaswinning in Groningen.</p>
--	--	--

10c. Stikstofdepositie

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
	Introductie	<p>De uitstoot van NOx ten gevolge van de productie en/of verbranding van aardgas valt buiten het afwegingskader van het vaststellingsbesluit. Dat blijkt uit de in artikel 52d, tweede lid, Mijnbouwwet voorgeschreven afweging van belangen. In die afweging staan de volgende belangen centraal: het veiligheidsbelang en het maatschappelijk belang dat verbonden is aan het niet kunnen voorzien van eindafnemers van de benodigde hoeveelheid laagcalorisch gas.</p> <p>Voor wat betreft de benodigde vergunningen en de PAS-uitspraak wijs ik er op dat NAM beschikt over de vereiste mijnbouwvergunning en dat er bij het vaststellingsbesluit geen sprake is van een toetsing zoals die bij een dergelijke vergunningaanvraag plaatsvindt.</p> <p>Om bovenstaande redenen wordt in het vaststellingsbesluit niet ingegaan op stikstofdepositie. Onderstaande zienswijzen zijn om die reden niet van toepassing op het besluit.</p>
0026	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er teveel stikstofruimte wordt gegeven en is van mening dat Nederlanders hierdoor genaaid worden.</p>
0028	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de stikstof uitstoot naar beneden moet.</p> <p>Onderbouwing: De productie van stikstof mag niet stijgen, zodat er ruimte komt voor andere punten: het omhoog brengen van de maximum snelheid, het bijbouwen van huizen, het voeren van koeien voor de melk- en vleesproductie en het beschermen van de gezondheid.</p>
0029	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er geen vergunning mag worden verleend aan de NAM om op 23 gas locaties extra stikstof te mogen uitstoten.</p> <p>Onderbouwing: De gehele agrarische sector wordt geconfronteerd met een N depositie berekend op natuurgebieden die kant noch wal raken. De locaties van de NAM stoten het gevaarlijke NOx en andere op zijn zachts gezegd natuur onvriendelijke stoffen uit. Gelijke monniken gelijke kappen.</p>

0031	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener voegt het bezwaar toe dat de hoeveelheid stikstofuitstoot (NOx) niet bekend wordt gemaakt en ook niet duidelijk is gemaakt welke andere schadelijke stoffen vrijkomen, die ernstige ziektes kunnen veroorzaken bij mens en dier. Indiener vraagt of de NAM bijdraagt aan enige stikstof (NOx) compensatie, gezien door de minister hier geen voorwaarden aan zijn verbonden. Indiener vindt dit uiterst kwalijk te noemen.</p> <p>Onderbouwing: Op 29 mei 2019, op de dag dat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State de PAS (programmatische aanpak stikstof) heeft vernietigd, en dus de hele stikstofimpasse begon te ontstaan, heeft u, minister Wiebes, op diezelfde dag nog de maatwerkvoorschriften aan de NAM vergund voor maar liefst 23 gaslocaties, om daar EXTRA STIKSTOF te mogen uitstoten voor het drogen van het net gewonnen 'natte ruwe gas' alvorens het naar de gebruiker wordt getransporteerd. Rijden wij voor niets 100 km op de autosnelwegen en moeten de veehouders zomaar voor niets hun bijdrage leveren aan de STIKSTOF problemen?</p>
0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener wenst een nadere onderbouwing van het stikstofvraagstuk.</p> <p>Onderbouwing: De veehouderij moet bezuinigen op stikstof, terwijl de minister zelf illegaal maatwerkvergunningen aan de NAM vergund voor de extra uitstoot van het schadelijke Nox wat vrij komt bij de droogtoeren voor het drogen van het natte net gewonnen ruwe gas. De minister kan niet legaal gas winnen omdat het de minister ontbreekt aan de nodige legale milieuvergunningen.</p>
0036	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener vindt dat de NAM geen vergunning kan krijgen anders voldoet het niet aan het gelijkheidsbeginsel. Heel Nederland zit op slot, er mag nog geen huis gebouwd worden en de boeren moeten "oprotten" zodat er stikstof vrijkomt. Bij zaken die over het hoofd worden gezien vermeldt indiener dat stikstof uitstoot cijfers niet worden vermeld. Indiener is van mening dat de politiek met twee verschillende maten meet met betrekking tot de reductie en vervuiling van stikstof. Landbouwgewassen nemen stikstof op en zetten deze om, de vervuilende industrie NIET.</p> <p>Onderbouwing: Er wordt te veel gas gewonnen. Er wordt enorm veel stikstof uitgestoten bij het genoemde indrogen, er worden veel andere schadelijke stoffen uitgestoten bij het indrogen, er wordt boven de toegestane norm uitgestoten. Deze vergunning is verleend vlak voor het aanpassing stikstof beleid. De NAM levert geen bijdrage aan de stikstof impasse. Wij moeten stikstof inleveren, reduceren voor de vervuilende industrie.</p>
0038	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de stikstof berekeningen NOX niet kloppen.</p>

0044	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener vindt het volstrekt onbegrijpelijk en onaanvaardbaar dat de minister de NAM vergunningen verleend op hetzelfde moment om extra stikstof te mogen uitstoten gezien er over compensatiemaatregelen naar aanleiding van de extra vergunde ruimte niets is overeengekomen met de NAM. Indiener is van mening dat er sprake is van meten met verschillende maten en onbehoorlijk bestuur.</p> <p>Onderbouwing: De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 29 mei 2019 de PAS vernietigd, die geleid heeft tot een gecreëerde stikstofimpasse voor heel Nederland. In de situatie die rond de stikstofproblematiek in Nederland is ontstaan, moet de landbouwsector wederom een enorme bijdrage leveren (om niet) om het Overheidsprobleem op te lossen voor huizenbouw, wegenbouw, industrie en de luchtvaartsector.</p>
0044	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener geeft aan dat de onderliggende berekeningen van hoeveelheden en borging van uitstoot NOx er niet zijn en dat over de bescherming van Natura2000 gebieden, de reden waarom de PAS door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State überhaupt vernietigd is, de indiener de regering niet hoort.</p>
0046	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener brengt naar voren dat minister Wiebes op de dag dat het PAS is vernietigd nog vergunning heeft gegeven voor maar liefst 23 gaslocaties, om daar EXTRA STIKSTOF te mogen uitstoten. Rijden wij voor niets 100 km op de autosnelwegen en moeten melkveehouders zomaar voor niets hun bijdrage leveren aan de stikstofproblemen?</p>
0051	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener maakt zich zorgen om de uitvoering van het besluit en is het oneens met de inboeting van stikstofuitstoot ten voordele van andere bedrijven. Indiener vindt dat ammoniakale stikstof wordt ingeruild voor industriële stikstof.</p> <p>Onderbouwing: Ons bedrijf moet op stikstofuitstoot inboeten om andere bedrijvigheid gratis op onze besparingen te laten functioneren. Wij hebben stikstofuitstoot moeten kopen. Zelfs de melding conform de PAS moet op die manier verzilverd worden.</p>
0052	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de stikstofuitstoot bij het drogen van gas over het hoofd wordt gezien en stelt dat de NAM moet bijdragen aan de stikstof impasse. Indiener wil ook inzicht in de uitstoot van stikstof en andere schadelijke stoffen; welke stoffen exact; waar exact; hoeveel exact?</p>
	Antwoord	<p>Aan het begin van deze sectie is toegelicht waarom bovenstaande zienswijzen niet relevant zijn voor het vaststellingsbesluit. In de volgende sectie wordt verdere toelichting gegeven over maatwerkbesluiten, waarnaar ook in bovenstaande zienswijzen wordt verwezen. Voor de volledigheid: er wordt niet meer stikstof uitgestoten door de maatwerkbesluiten, het gaat om het continueren van een reeds bestaande en vergunde emissie van NOx.</p>

10d. Geen directe relatie met het vaststellingsbesluit

Registratienr. zienswijze(n)		Tekst
R008	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener geeft aan op korte termijn meer duidelijkheid te willen over het moment waarop meer bekend wordt gemaakt over de toekomst van de gasopslag Grijpskerk.</p> <p>Onderbouwing: indiener heeft de minister geadviseerd om meer duidelijkheid te scheppen over de toekomst van gasopslag Grijpskerk. Echter staat de inzet van gasopslag Grijpskerk los van het vaststellingsbesluit en zal de minister indiener en belanghebbenden moeten informeren over de toekomst van deze opslaglocatie, zodra hier meer duidelijkheid over gegeven kan worden. Voor indiener is het van belang dat gesprekken gecontinueerd worden en wenst op korte termijn meer duidelijkheid over het moment waarop meer duidelijk wordt gemaakt over de toekomst van gasopslag Grijpskerk.</p>
	Antwoord	<p>Het ministerie is in gesprek met de betrokken gemeente. Conform eerdere afspraken met de gemeente, worden deze gesprekken gecontinueerd zodra er meer bekend is over de toekomst van de gasopslag Grijpskerk. In het vaststellingsbesluit wordt aangegeven dat gasopslag Grijpskerk mogelijk een rol kan spelen in de levering aan de laagcalorische gasmarkt. Gasunie Transport Services onderzoekt of dit technisch mogelijk is en welke bijdrage Grijpskerk kan leveren aan een versnelde sluiting. UGS Grijpskerk speelt geen rol bij het winningsniveau voor gasjaar 2020-2021.</p>
0011	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er een geldstroom vanuit de Randstad naar de hoger gelegen delen van Nederland moet komen om de bevolking te verplaatsen.</p> <p>Onderbouwing: Door de roekeloze besteding van de aardgasbaten in de Randstad is de werkgelegenheid in de Randstad veel te sterk gegroeid. Dit heeft gezorgd voor ongecontroleerde migratie stromen van de rest van Nederland naar de Randstad. Door de versnelde klimaatverandering en de stijging van de zeespiegel is er weinig toekomst voor deze steden. De bevolking en werkgelegenheid moeten verplaatst worden naar hoger gelegen delen buiten de Randstad, en de gemeenten daar moeten extra geld krijgen om dit proces goed te begeleiden.</p>
	Antwoord	<p>Het ministerie neemt kennis van deze zienswijze, maar ziet verder geen relatie tussen de zienswijze en het vaststellingsbesluit 2020-2021.</p>

0023	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de 100 miljoen euro die de minister van BZK heeft vrijgemaakt, bij voorkeur in de provincie Groningen moet worden besteed.</p> <p>Onderbouwing: Indiener doet voorstel om woningen klimaatneutraal te bouwen, en dit te financieren met de € 100 miljoen die de minister van BZK heeft vrijgemaakt.</p>
	Antwoord	<p>De verduurzaming van de gebouwde leefomgeving is een belangrijk beleidsdoel en biedt een kans om slim te combineren met versterking van woningen. Niet alleen kunnen Groningers aanspraak maken op de genoemde gelden van de nationale Renovatieversneller, maar is specifiek ook een budget van € 41,5 miljoen beschikbaar gesteld om huizen te verduurzamen om het moment dat er sprake van versterking is. Zo zijn er voor de 'proeftuinen' aardgasvrije wijken speciaal gemeenten in Groningen geselecteerd omdat op die plaatsen extra kansen zijn om de woon- en leefomgeving te verbeteren. In Groningen kan bijvoorbeeld de verduurzaming samengaan met de versterking van woningen. Daarnaast kunnen woningeigenaren in het aardbevingsgebied met erkende bevingsschade gebruik maken van de subsidie Waardevermeerdering om hun huis duurzamer te maken. Eigenaren kunnen maximaal € 4.000 subsidie krijgen om bijvoorbeeld de vloer te isoleren, HR+ + (+) glas te plaatsen of zonnepanelen te installeren.</p>
0030	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat continuatie van de gaswinning onrechtmatig is.</p> <p>Onderbouwing: de Minister heeft in het verleden onzorgvuldig een milieuvergunning verstrekt. Ondanks de vele aanpassingen in de productietechniek heeft er nimmer een milieueffectrapportage plaatsgevonden. Gezien het feit dat een mijnbouwmilieuvergunning nodig is voor de oprichting en instandhouding van een productielocatie. Door toevoeging van instandhouding wordt bereikt dat het werk ook na oprichting moet voldoen aan de vergunningvoorschriften. Het staat de vergunninghouder dus niet vrij om het mijnbouwwerk na verkrijgen van de vergunning zo te wijzigen dat het werk buiten de vergunningvoorschriften valt. Wijzigen van het werk is uitsluitend geoorloofd voor zover de mijnbouwvergunning en de voorschriften in het Mijnbouwbesluit dat toelaten.</p>
0032	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de omgevingsvergunningen niet rechtmatig zijn vergund door de minister. Indiener verwijst hiervoor naar de maatwerkbesluiten van 15 mei 2019, die illegaal vergund zijn op 20 mei 2019. Indiener geeft aan dat deze tekortkoming/onrechtmatigheid een commercieel karakter heeft, en zodoende oplosbaar is.</p>

	Antwoord	<p>NAM beschikt over de vereiste mijnbouwvergunning. Het vaststellingsbesluit gaat over het vaststellen van de operationele strategie en daarbij wordt getoetst aan het wettelijk kader dat daarvoor geldt. Dat is in het vaststellingsbesluit ook gebeurd.</p> <p>De maatwerkvoorschriften voor de omgevingsvergunning staan los van het vaststellingsbesluit. Ook is een MER-plicht niet aan de orde, zo heeft ook de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State in lijn met haar eerdere uitspraken geoordeeld op 15 juli 2020 over het vaststellingsbesluit 2019-2020 (ECLI: NL:RVS:2020:1665, r.o. 46.1).</p>
0030	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat ten onrechte niet de juiste proceduregang is doorlopen, waardoor het bestreden maatwerkbesluit van 29 mei 2019 onbevoegd is opgelegd.</p> <p>Onderbouwing: een voorgenomen besluit is nog geen besluit, waartegen dan ook geen bezwaar openstaat maar slechts een zienswijze tegen kan worden ingesteld, via het doorlopen van de uitgebreide uniforme voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Awb. Ten onrechte staat dan ook dat bezwaar kan worden ingesteld tegen het besluit van 15 mei 2019. Uw minister is op 29 mei 2012 overgegaan tot het opleggen van een werkelijk maatwerkbesluit - hetgeen dus betekent dat het besluit op 15 mei daadwerkelijk een voorgenomen besluit was - terwijl het besluit van 29 mei 2019 niet is gepubliceerd in de Staatscourant - en daarmee is dus in strijd gehandeld met artikel 1.9 van het Activiteitenbesluit milieubeheer.</p>
	Antwoord	<p>De indiener refereert aan maatwerkvoorschriften op gebied van NOx-uitstoot als bedoeld in het Activiteitenbesluit milieubeheer. De zienswijze wordt zo begrepen dat ten aanzien van een maatwerkbesluit een onjuiste procedure zou zijn gevolgd en dat de consequenties van dat besluit ten onrechte niet zouden zijn betrokken bij het onderhavige vaststellingsbesluit.</p> <p>De stelling dat ten aanzien van het bedoelde maatwerkbesluit niet de juiste procedure zou zijn gevolgd valt buiten de onderwerpen waar deze nota van antwoord op ziet. Daarnaast geldt dat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in zijn uitspraak van 15 juli 2020 heeft bevestigd dat de uitstoot van NOx geen onderdeel uitmaakt van het veiligheidsbelang of de overige belangen die door de Minister van EZK in het vaststellingsbesluit op grond van de Mijnbouwwet in zijn belangenafweging moet betrekken (ECLI:NL:RVS:2020:1665, r.o. 49.1). Dit betekent dat dit onderwerp terecht niet in het besluit is meegenomen.</p>

0053	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat de minister zich niet houdt aan de tijdsperiode van de vergunning voor de geluidswal voor productielocatie Oudeweg te Siddeburen. De geluidswal had een omgevingsvergunning van één jaar en deze datum is reeds ruim een jaar overschreden en dient per direct te worden afgebroken. Tevens was deze omgevingsvergunning niet rechtmatig verkregen. Indiener is van mening dat of de productielocatie wel of niet dicht gaat, hier geheel los van staat.
	Antwoord	De vergunning van de geluidswal wordt niet verleend middels het vaststellingsbesluit en staat dus los van het besluit dat genomen wordt.